

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๖ ตอนที่ ๕๑ – ๖๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๕๑

ถึงมีกำลังก็ทำเป็นดังคนทูลพล

ส. จะใช้กำลังทำอะไร ครอบงำพันเปียดเบียนประทุษร้ายต่อผู้อื่นหรืออย่างไร เพราะเหตุว่ากำลังของร่างกายที่มีควรจะใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในทางธรรม ไม่ใช่เอาร่างกายที่แข็งแรงไปเปียดเบียนไปประทุษร้ายไปต่อผู้อื่น เพราะเหตุว่าข้อความต่อไปมีว่า

แต่เมื่อประโยชน์เกิดขึ้น ถึงจะนอนอยู่ในเวลาใกล้ตาย ก็ยังทำประโยชน์นั้นได้ นั่นคือผู้มีปัญญาจริง เพราะเหตุว่าเป็นปัญญาพละ

ที่ว่ากำลังในที่นี้ ถึงแม้ว่าจะมีร่างกายแข็งแรง ก็ควรที่จะใช้ร่างกายที่แข็งแรงนั้นเจริญปัญญาให้เป็นปัญญาพละ เพราะปัญญาเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ทุกขณะ แม้เวลาที่นอนอยู่ในเวลาใกล้ตายก็ยังทำประโยชน์นั้นได้

ทุกคนไม่ทราบว่าจะตายที่ไหน ด้วยโรคภัยไข้เจ็บอะไร ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดไม่เจริญสติไม่เจริญปัญญาเนื่อง ๆ ในเวลาที่ใกล้จะตายเป็นอันว่าหมดหวัง เพราะเหตุว่าสติก็ไม่เคยเจริญ

แต่ถ้าผู้ใดเจริญสติปฏิฐาน ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใด ถ้าเป็นปัญญาจะไม่จำกัดสถานที่

จะเห็นได้ว่า แม้ข้อความใน **มหากัจจายนเถรคาถา** ก็ได้กล่าวไว้ว่า ถึงจะนอนอยู่ในเวลาใกล้ตายก็ยังทำประโยชน์นั้นได้ หมายความว่าผู้ที่เจริญสติเจริญปัญญา เพราะฉะนั้น ไม่ว่าเวลาจะเจ็บไข้ ไม่ว่าใกล้จะตาย ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใดก็สามารถที่จะเจริญสติเจริญปัญญาได้ทั้งสิ้น

ตัวอย่างของพระภิกษุที่ท่านไม่ติดในลาภ ไม่มีลาภปลิโพธ ไม่ใช่ทุกคนจะต้องเหมือนกันหมด คือ จะต้องเป็นผู้ที่หนักหรือติดข้องอยู่ในลาภ แม้แต่ฆราวาสก็

มีอริยาคัยต่าง ๆ กัน การที่จะติดในลาภมากบ้างน้อยบ้าง ก็เป็นเรื่องของแต่ละคน บางท่านอาจจะไม่ติดข้องอยู่ในลาภนั้นเลย ตัวอย่างที่จะขอกล่าวถึงคือ

สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรคมหกสูตร มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง ภิกษุผู้เถระมารูปอยู่ที่อัมพพากรวัน ไกล่ราวป่ามัจฉิกาสนธิ ครั้งนั้น จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลาย

สำหรับท่านจิตตคฤหบดีนี้ เป็นผู้เลศกว่าอุบาสกสาวกผู้เป็นธรรมกถึก เพราะฉะนั้น ถ้าอ่านพระไตรปิฎกที่มีข้อความเกี่ยวข้องกับท่านจิตตคฤหบดี ก็จะเห็นถึงความที่ท่านเป็นผู้ที่ฝึกฝนใจในธรรมเป็นอันมาก

ครั้งนั้น จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาภิกษุผู้เถระทั้งหลาย อาราธนาให้พระเถระให้ไปรับภัตตาหารที่โรงโคของท่านในวันรุ่งขึ้น

รุ่งเช้า ภิกษุผู้เถระทั้งหลายก็ได้ไปยังโรงโคของจิตตคฤหบดี จิตตคฤหบดีก็ได้อังคาสภิกษุผู้เถระทั้งหลายให้อิ่มหนำสำราญเพียงพอ ด้วยข้าวปายาสเจือด้วยเนยใส อย่างประณีตด้วยมือของตนเอง เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายฉันเสร็จแล้ว ก็ลุกจากอาสนะกลับไป จิตตคฤหบดีได้เดินตามไปส่งภิกษุผู้เถระทั้งหลายข้างหลัง ๆ (คือ ตามไปข้างหลัง) ขณะนั้นเป็นเวลาร้อนจัด ภิกษุผู้เถระทั้งหลายได้เดินไปด้วยกายที่คล้ำยจะหดเข้าฉะนั้น ทั้งที่ได้ฉันโภชนาอันอิ่มแล้ว

อากาศร้อนมาก เพราะฉะนั้น ก็ได้รับทุกข์เวทนาจากการที่จะต้องเดินกลับไปอารามในขณะที่อากาศร้อนจัด

ในครั้งนั้น ท่านพระมหกะเป็นผู้อ่อนกว่าทุกองค์ในภิกษุสงฆ์หมื่นนั้น ท่านพระมหกะได้พูดกับพระเถระผู้เป็นประธานว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เป็นการดีทีเดียวที่พึงมีลมเย็นพัดมาและพึงมีแดดอ่อน ทั้งฝนพึงโปรยลงมาที่ละเม็ด ๆ

ท่านพระเถระกล่าวว่า

ท่านมหะ เป็นการศึกษาที่เดียวที่ฟังมีมโนปัทมาและฟังมีแดดอ่อน ทั้งฝนฟัง
ไปรยลงมาที่ละเม็ด ๆ

เมื่อท่านพระมหะได้ฟังดังนั้น ก็บันดาลอิทธิปาฏิหาริย์ให้มีมโนปัทมาและ
มีแดดอ่อน ทั้งให้มีฝนไปรยลงมาที่ละเม็ด ๆ

ท่านจิตตคฤหบดีก็คิดว่า ภิกษุผู้่อนกว่าทุกองค์ในภิกษุสงฆ์หมู่นี้เป็นผู้มี
ฤทธาภาพเห็นปานนี้ที่เดียว เมื่อท่านพระมหะไปถึงอารามแล้ว ท่านก็ได้ถามพระ
เถระผู้เป็นประธานว่า การบันดาลฤทธิ์เท่านี้เป็นการเพียพอหรือ

เพราะเหตุว่าพระภิกษุท่านก็เหน็ดเหนื่อย ถ้ามีสิ่งใดที่ท่านพระเถระผู้เป็น
ประธานต้องการ ท่านพระมหะก็จะได้บันดาลให้

พระเถระผู้เป็นประธานก็ได้กล่าวว่า

เพียพอแล้ว

จิตตคฤหบดีได้เข้าไปหาท่านมหะถึงที่อยู่ และขอให้แสดงปาฏิหาริย์ เพราะ
เห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสดงฤทธิ์ ท่านพระมหะก็ให้จิตตคฤหบดี
ผ้าห่มที่ระเปียง แล้วก็เอาฟ่อนหญ้าไปรยลงที่ผ้าห่มนั้น แล้วท่านมหะก็เข้าไปสู่พระ
วิหารใส่กลอน บันดาลให้เปลวไฟแลบออกมานอกห้องไหม้หญ้า แต่ไม่ให้ไหม้ผ้าห่ม
ซึ่งก็ทำให้จิตตคฤหบดีตกใจกลัวสลดผ้าห่ม

ท่านพระมหะก็ออกมาจากห้องแล้วก็ถามว่า

การบันดาลฤทธิ์เท่านี้ เพียพอไหม

ซึ่งจิตตคฤหบดีก็บอกว่าเพียพอแล้ว แล้วเมื่อเห็นท่านพระมหะเป็นพระภิกษุ
ผู้มีฤทธิ์ เห็นความสามารถในทางสมณธรรมของท่าน ก็ได้ขอให้ท่านพระมหะ
พำนัก ณ อัมพาวฏกวนารามที่นารีนรมย์ ใกล้ราวป่ามัจฉिकासถ์ โดยที่ท่านจิตต
คฤหบดีจักบำรุงด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ คิลานเภสัชบริวาร

ท่านพระมหะกล่าวว่า

ดูกร คฤหบดี นั้นท่านกล่าวดีแล้ว

ครั้งนั้น ท่านมหะได้เก็บเสนาสนะ ถือบาตรและจีวรเดินทางออกจากราวป่า
ชื่อมัจฉिकासถ์ ไม่ได้กลับมาอีกเหมือนกับภิกษุรูปอื่น ๆ ที่เดินทางจากไป ฉะนั้น

แม้ว่าท่านคฤหบดีจะมีความเลื่อมใสขอให้ท่านพำนักอยู่ และจะบำรุงให้ความสะดวกสบายแก่ท่านทุกประการ

แต่เพราะเหตุว่าท่านเป็นผู้ที่ไม่ติดไม่ข้องในลาภ เพราะฉะนั้น แทนที่ท่านจะอยู่ ท่านก็จากไปโดยที่ไม่ได้กลับมาอีกเลย

อีกตัวอย่างหนึ่งคล้าย ๆ กัน สถานที่เดียวกัน และก็ท่านจิตตคฤหบดีอีกเช่นเคย

สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรคอิติทัตตสูตร มีข้อความว่า

ณ อัมพวาฏกวนาราม ไกล้วราวปามัชฌิกาสนทฺ์ ท่านจิตตคฤหบดีได้อาราธนา พระภิกษุเถระทั้งหลายให้ไปรับภัตตาหาร ก่อนที่ท่านจะถวายภัตตาหารท่านก็ได้ถามปัญหาพระเถระผู้เป็นประธาน คือถามว่า

เพราะอะไรมี ติฎฐิต่าง ๆ จึงมี

ครั้งที่หนึ่ง พระเถระผู้เป็นประธานก็นิ่ง ครั้งที่สอง พระเถระผู้เป็นประธานก็นิ่ง แม้ครั้งที่สาม พระเถระผู้เป็นประธานก็นิ่ง

ท่านพระอิติทัตตะเป็นผู้ใหม่กว่าทุกคนในภิกษุสงฆ์หมื่นนั้น ท่านพระอิติทัตตะได้ขอโอกาสพระเถระผู้เป็นประธานเพื่อที่จะพยากรณ์ปัญหาของท่านจิตตคฤหบดี แล้วก็ได้ตอบท่านจิตตคฤหบดีว่า

เพราะสักกายติฎฐิมิ ติฎฐิเหล่านั้นจึงมี

ท่านจิตตคฤหบดีก็ได้ซักถามต่อไปเพื่อความแจ่มแจ้งของธรรม คือ จิตตคฤหบดีได้ถามว่า

ก็สักกายติฎฐิย่อมไม่เกิดนั้น มิได้อะไร

ท่านพระอิติทัตตะตอบว่า

พระอริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ผู้ได้สดับแล้ว ได้เห็นพระอริยเจ้า ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่เห็นรูปโดยความเป็นตน ๑ ไม่เห็นตนโดยความมีรูป ๑ ไม่เห็นรูปในตน ๑ ไม่เห็นตนในรูป ๑

ต่อไปก็เป็นเรื่องของเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยนัยเดียวกัน

ซึ่งจิตตคฤหบดีเมื่อได้ฟังก็ทราบวาท่านพระอติทัตตะมีความเข้าใจที่ถูกต้องก็ถามท่านว่า

พระคุณเจ้าอติทัตตะมาจากไหน

ท่านพระอติทัตตะก็กล่าวว่า

มาจาก อวันดีชนบท

ท่านจิตตคฤหบดีก็ได้กราบเรียนถามต่อไปว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กุลบุตรมีนามว่า อติทัตตะในอวันดีชนบท เป็นสหายที่ไม่เคยเห็นกันของข้าพเจ้าได้ออกบรพชาเมื่ออยู่ พระคุณเจ้าได้เห็นท่านหรือไม่

ท่านพระอติทัตตะก็ได้กล่าวตอบว่า

ได้เห็น คฤหบดี

ท่านจิตตคฤหบดีกล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เดียวนี้ท่านผู้มีอายุรูปนั้นอยู่ที่ไหนหนอ

เมื่อจิตตคฤหบดีได้ถามอย่างนี้ ท่านพระอติทัตตะก็นิ่งอยู่ ซึ่งจิตตคฤหบดีก็เข้าใจได้ เพราะฉะนั้นจิตตคฤหบดีก็ได้กล่าวว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ท่านอติทัตตะของข้าพเจ้า คือ พระคุณเจ้าหรือ

ซึ่งท่านพระอติทัตตะก็ได้กล่าวตอบว่า

ใช่ละ คฤหบดี

แล้วต่อจากนั้นท่านจิตตคฤหบดีก็ได้ขอให้ท่านพระอติทัตตะพำนัก ณ อัมพาวกวนารามที่นารีนรมย์ ใกล้ราวป่ามัจฉिकासณฑ์ และท่านก็จะบำรุงด้วยจีวรด้วยปิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัชบริวาร

ท่านอติทัตตะกล่าวจิตตคฤหบดีว่า

ดูกร คฤหบดี ท่านกล่าวดีแล้ว

ซึ่งจิตตคฤหบดีก็ชื่นชมอนุโมทนาภาสิตของท่านพระอติทัตตะ ต่อจากนั้นก็ได้อังคาสภิกษุให้อิมหน้าสำราญด้วยภัตตาหารอย่างประณีต

พระเถระผู้เป็นประธานเห็นปฏิภาณของท่านพระอติทัตตะ ก็ได้ให้โอกาสท่านอติทัตตะว่า

ดีแล้วท่านอดิทัตตะ ปัญหาข้อนั้นแจ่มแจ้งแก่ท่าน มิได้แจ่มแจ้งแก่ผม ต่อไปถ้าปัญหาเช่นนี้พึงมีมาแม้โดยประการอื่นในกาลใด ท่านนั้นแหละพึงกล่าวตอบปัญหาเช่นนั้น ในกาลนั้น

ครั้งนั้นท่านพระอดิทัตตะ ได้เก็บเสนาสนะถือบาตรและจีวร เดินทางออกจากราวป่าช้อมัจฉิโกสถน্থ ไม่ได้กลับมาอีกเหมือนกับภิกษุรูปอื่น ๆ ที่เดินทางจากไปฉะนั้น

ตามที่เคยเข้าใจว่า จะต้องละปฬิโพธิ์เสียก่อนแล้วจึงจะเจริญสติปัฏฐานได้ ก็จะได้เห็นได้จากพระไตรปิฎกว่า ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะเหตุว่าถึงแม้จะเป็นพระภิกษุอยู่ในป่า บางท่านก็ยังคงมีลาภปฬิโพธิ์

คำว่า ปฬิโพธิ์ หมายความว่า กังวล เมื่อท่านยังเป็นปุถุชนซึ่งยังมีความยินดีในความพอใจอยู่ จะละได้ก็ด้วยการเจริญสติ

ในคราวก่อนนั้นได้กล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับอวาสปฬิโพธิ์ กุลปฬิโพธิ์ ลาภปฬิโพธิ์ สำหรับในวันนี้ก็จะกล่าวถึงประการที่ ๔ คณปฬิโพธิ์ หมายความว่า ผู้ที่ห่วงหุ้มคณะ ในการศึกษา ในการกล่าวสอนแนะนำ เป็นการทำงานหรือเป็นกิจที่จะต้องกระทำต่อหมู่คณะ ซึ่งหมู่คณะสำหรับพระภิกษุท่านก็ได้แก่ คณะที่เรียนพระสูตรบ้าง คณะที่เรียนพระอภิธรรมบ้าง ถ้าท่านต้องการความสงบ คือ การเจริญสมาธิ ท่านก็จำเป็นที่จะต้องละทิ้งให้หมู่คณะนั้น แยกย้ายไปเรียนตามสะดวกของแต่ละบุคคล

เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นความต่างกันของการเจริญสมาธิกับการเจริญสติปัฏฐาน ถ้าเป็นการเจริญสติปัฏฐาน ก็สามารถที่จะระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปได้ ไม่ว่าจะ เป็นในขณะที่กำลังแสดงธรรมหรือในขณะที่ฟังธรรม แต่ถ้าเป็นการเจริญสมาธิ ก็จำเป็นที่จะต้องปลีกตัวเพื่อที่จะให้จิตใจสงบ

คณปฬิโพธิ์ ความกังวลในการกล่าวสอนแนะนำหมู่คณะ ซึ่งไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญวิปัสสนา เพราะเหตุว่าถ้าไม่มีการกล่าวสอนแนะนำหมู่คณะ การบรรลุมรรคผลย่อมมีไม่ได้เลย

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังมีได้บริณิพพานนั้น พระองค์ได้ทรงพราสาสนแนะนำหมู่คณะ พร้อมกันนั้นในพระวินัยบัญญัติก็ได้วางไว้ด้วยว่า จะต้องมีการกล่าวสอนแนะนำหมู่คณะซึ่งเป็นพระภิกษุอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นการช่วยเทียบเคียงทำให้เข้าใจการเจริญสติปัฏฐานถูกต้องขึ้น เพราะเหตุว่าในการฟังธรรมนั้นจะต้องสอบถามเทียบเคียงทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมด้วย ดังข้อความใน **มหาปเทศ** ที่ว่า

เมื่อได้ฟังธรรมแล้ว ก็ต้องไตร่ตรอง สอบสวน เทียบเคียงพระสูตรกับพระวินัย

เพื่อที่จะได้เห็นว่ พระวินัยนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ได้ไตร่ตรอง เทียบเคียง สอบทานการเจริญสติปัฏฐานให้ถูกต้องขึ้น ก็จะได้กล่าวถึง**พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ อุทานคาถา** ซึ่งมีข้อความว่า

พระวินัยมีประโยชน์มาก คือ นำมาซึ่งความสุขแก่พวกภิกษุผู้มีศีลอันเป็นที่รัก ช่มพวกที่มีความปรารถนาลามก ยกย่องพวกที่มีความละเอียด และทรงไว้ซึ่งพระศาสนา เป็นอารมณ์ของพระสัพพัญญูชินเจ้า ไม่เป็นวิสัยของพวกอื่น เป็นแดนเกษมอันพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว ไม่มีข้อที่น่าสงสัย ภิกษุผู้ฉลาดในชั้นธกะวินัย บริวารและมาติกา ปฏิบัติด้วยปัญญาอันหลักแหลม ชื่อว่าทำประโยชน์อันควร

ชนใดไม่รู้จักโค ชนนั้นย่อมรักหาฝูงโคไม่ได้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้น เมื่อไม่รู้จักศีล ไฉนจะพึงรักษาสังวรไว้ได้ เมื่อพระสูตรต้นตะและพระอภิธรรมลบเลือนไปก่อน แต่พระวินัยยังไม่เสื่อมสูญ พระศาสนาชื่อว่า ยังตั้งอยู่ต่อไป

แสดงให้เห็นว่า พระธรรมวินัยทั้งหมด พุทธบริษัทควรที่จะศึกษาและสอบถามด้วยความสนใจ เพราะเหตุว่าแม้ในอุทานคาถานี้ก็มีข้อความว่า พระวินัยมีประโยชน์ คือ นำมาซึ่งความสุขแก่พวกภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก เป็นอารมณ์ของพระสัพพัญญูชินเจ้า ไม่เป็นวิสัยของพวกอื่น

ถ้าจะดูข้อประพจน์ปฏิบัติในครั้งพุทธกาล หรือว่าในครั้งนี้ได้ จะเห็นได้ว่าความเข้าใจจากการประพจน์ปฏิบัติเช่นนั้นเช่นนี้จะทำให้ได้บรรลุถึงความสิ้นกิเลสนั้น ถ้าไม่ใช่เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติแล้ว ก็อาจจะบัญญัติความสงัดเพราะจิวรบ้าง เพราะบิณฑบาตบ้าง เพราะเสนาสนะบ้าง แต่ในพระวินัยปิฎกนั้น การประพจน์

ปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้นั้น พระวินัยเป็น
อารมณ์ของพระสัมพันธูปัญญาขึ้นเจ้า ไม่เป็นวิสัยของพวกอื่น เพราะเหตุว่าเป็น
มัชฌิมาปฏิปทา ไม่ใช่ว่าจะต้องทรมานตัวเหมือนอย่างพวกลัทธิอื่นข้อปฏิบัติอื่น และ
ยังมีข้อความต่อไปว่า

ภิกษุผู้ฉลาดในขันธกะ วินัย บัณฑิต และ มาติกา ปฏิบัติด้วยปัญญาอันหลัก
แหลม

ไม่ใช่ว่ามีแต่วินัยแล้วก็ไม่มีการประพฤติปฏิบัติ เป็นผู้ฉลาดในวินัยด้วยและก็
ปฏิบัติด้วยปัญญาอันหลักแหลม ชื่อว่าผู้ทำประโยชน์อันควร นอกจากนั้นยังมี
ข้อความว่า

ชนใดไม่รู้จักโค ชนนั้นย่อมรักษาฝูงโคไม่ได้ฉันใด ภิกษุก็ฉันนั้น เมื่อไม่รู้จักศีล
ไหนจะพึงรักษาสังวรไว้ได้

ถ้าไม่ทราบว่สิ่งใดควรประพฤติ ก็ย่อมจะทำไม่ถูก ปัญญาก็ไม่เกิด การสังวร
ที่เป็นศีลสังวร นอกจากจะสังวรในปาติโมกข์แล้ว ก็ยังจะต้องมีอินทริยสังวรด้วย แต่
ถ้าไม่เข้าใจเรื่องของสติ ไม่รู้จักการเจริญสติ อินทริยสังวรก็ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ ก็คงจะ
มีแต่เพียงปาติโมกข์สังวรเท่านั้น

ข้อความที่ว่า

เมื่อพระสุตตันตะและพระอภิธรรมลบเลื่อนไปก่อน แต่พระวินัยยังไม่เสื่อมสูญ
พระศาสนาชื่อว่ายังตั้งอยู่ต่อไป

ที่ว่าพระสุตตันตะและพระอภิธรรมลบเลื่อนไปก่อนนั้น ก็น่าที่จะได้ทราบว่า
พระสุตตันตะและพระอภิธรรมจะลบเลื่อนไปนั้นโดยวิธีใด

ถ้าไม่มีการศึกษาพระสูตรเลย และก็ไม่เทียบเคียงกับพระอภิธรรม หรือว่า
ถึงแม้ว่าจะได้ศึกษา แต่ไม่สอบทาน ไม่เทียบเคียงเหตุ คือ การประพฤติปฏิบัติให้ตรง
กับพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม ไม่เทียบเคียงผลที่จะเกิดขึ้นคือปัญญาว่า จะต้อง
ตรงกับที่ทรงแสดงไว้ในพระสูตรกับพระอภิธรรม ถ้าไม่เทียบเคียงอย่างนี้ การปฏิบัติก็

ไม่ตรง ความรู้ที่เกิดขึ้นก็ไม่ตรง แยกกัน พระอภิธรรมและพระสูตรก็ย่อมจะลบเลือนไป

ถ้าประพฤติปฏิบัติถูก ก็จะต้องรู้ถูกตามที่ทรงแสดงไว้ด้วย ไม่ใช่เวลาที่เรียนพระสูตรหรือพระอภิธรรมก็กล่าวว่า นั่นเป็นปริยัติแต่ว่าไม่ใช่การปฏิบัติ

เพราะฉะนั้น ถ้าพระสูตรตันตะกับพระอภิธรรมลบเลือนไปก่อน ก็เพราะผู้ประพฤติปฏิบัติไม่เที่ยบเคียง ไม่สอบถาม ไม่ศึกษา จะมีอะไรเหลือให้เป็นเครื่องเที่ยบเคียงข้อปฏิบัติได้

เพราะฉะนั้น ถ้าข้อประพฤติปฏิบัติ คือ การเจริญสติปัฏฐานยังคงเที่ยบเคียงอาศัยพระวินัยบัญญัติอยู่ ก็ยังเป็นโอกาสที่จะไม่ทำให้เข้าใจว่า จะต้องไปทนทุกข์ทรมานตัวต่าง ๆ

๕๒

ที่กล่าวถึงพระวินัยก่อนนั้น เพื่อที่จะได้เห็นว่าคุณปณิโธไม่ขัดขวางการเจริญวิปัสสนา เพราะเหตุว่าการกล่าวสอน การพรั่สอนในเหตุในผลนั้น ย่อมทำให้เกิดปัญญา ความเข้าใจที่ถูกต้อง ไม่ทำให้เกิดโทษหรือไม่ทำให้เกิดความเสียหายเลย ถ้าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงแสดงธรรม ก็ไม่มีใครสามารถจะบรรลุธรรมได้ แต่เพราะเหตุที่พระผู้มีพระภาคและพระสาวกได้พรั่สอนกล่าวแนะนำแสดงธรรม เพราะฉะนั้น การพรั่สอนการกล่าวแนะนำหมู่คณะนั้น จึงไม่ขัดขวางการเจริญวิปัสสนา

พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ อุโปสถขันธกะ เรื่องปริพาชกอัญญุเดียรติยมีข้อความว่า

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌุก เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้น พวกปริพาชกอัญญุเดียรติย ถึงวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักข์ ย่อมประชุมกันกล่าวธรรม คนทั้งหลายก็พากันเข้าไปหาปริพาชกอัญญุเดียรติยเหล่านั้นเพื่อฟังธรรม พวกเขาได้ความรัก ได้ความเลื่อมใสในพวกปริพาชกอัญญุเดียรติย พวกปริพาชกอัญญุเดียรติยย่อมได้พรรคพวก พระเจ้าพิมพิสารได้มีพระราชปริวิตกเกิดขึ้นว่า

ไฉนหนอ พระคุณเจ้าทั้งหลายพึงประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักข์บ้าง พระองค์จึงไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกราบทูลให้ทรงทราบ และขอประทานพระวโรกาส ขอให้พระคุณเจ้าทั้งหลายพึงประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักข์

พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคัมภีรนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายประชุมกันในวันที่ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักข์ ภิกษุก็ประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักข์ แล้วนั่งนิ่งเสีย

คนทั้งหลายเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นเพื่อฟังธรรม พวกเขาต่างก็เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนพระสมณะเชื้อสายแห่งพระศากยบุตรประชุมกันในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำแห่งปัจจุ จึ่งได้นั่งนิ่งเสียเหมือนสุกรอ้วนเล่า ธรรมเนียมภิกษุผู้ประชุมกันควรกล่าวธรรมมิใช่หรือ

ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ติเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่อง นั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคัมภูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายประชุมกันกล่าวธรรมในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำแห่งปัจจุ และภายหลังพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต ลิกขาบทที่พระองค์ทรงบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ให้เป็นปาติโมกขุเทศ เป็น อุโบสถกรรม ทรงอนุญาตให้สวดปาติโมกข์

จะเห็นว่าในพุทธศาสนานั้นไม่ได้ห้ามพูดเลย โดยเฉพาะไม่ได้ห้ามการแสดง ธรรม การพร่ำสอน หรือการกล่าวสอนธรรม แม้การสวดปาติโมกข์ก็ไม่ใช่เครื่อง ขัดขวางการเจริญสติ ถ้ามีความเข้าใจการเจริญสติ เพราะเหตุว่าไม่ว่าจะพูด ไม่ว่าจะ นิ่ง ไม่ว่าจะทำอะไร ผู้ที่เจริญสติก็ย่อมสามารถที่จะใส่ใจรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง ปรากฏตามปกติที่เป็นชีวิตจริง ๆ ตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาการเจริญสติปัฏฐาน ไม่ห้ามพูด มีใครบ้าง ไหมที่วันหนึ่ง ๆ ไม่ได้พูด แต่จะพูดมากหรือพูดน้อย จะพูดเรื่องอะไร เพราะเหตุว่า ถึงแม้จะเป็นภิกษุ บางครั้งบางรูปก็ยังพูดเรื่องพระราชา เรื่องโน้นเรื่องนี้ที่เป็นเดรัจฉาน คาถา เพราะเหตุว่าท่านยังเป็นผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่

ผู้ที่ยังไม่ได้ละอาคารบ้านเรือนเป็นผู้ที่เจริญสติ พูดได้ไหม หรือว่าห้ามพูดไม่ให้ พูด ถ้าเป็นปกติชีวิตจริง ๆ แล้ว แม้ขณะที่พูดก็ให้มีการรู้สึกตัว เพื่อที่จะได้รู้ลักษณะ ของนามหรือรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น เพราะเหตุว่าการพูดก็เป็นของจริง ไม่ต้อง ไปบังคับ ไปฝืน ไปสร้างชีวิตให้ผิดปกติไป

ถ้าไม่ใช่ปัญญาที่รู้สภาพของนามและรูปที่เป็นปกติในชีวิตตามความเป็นจริง แล้ว ไม่ใช่ปัญญาที่ละกิเลส ละไม่ได้ ชั่วครั้งชั่วคราวที่ไปบังคับไว้ แล้วก็คิดว่ารู้ ลักษณะของนามและรูป รู้ไม่ทั่ว รู้ไม่จริง ไม่ใช่การรอบรู้ เพราะฉะนั้น ก็ละไม่ได้

ผู้ใดก็ตามที่เข้าใจการเจริญสติ ในมหาสติปัฏฐาน ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ก็มี ไม่ว่ากำลังพูด กำลังนิ่ง ก็ให้เป็นผู้ที่มีสติ การเจริญสติปัฏฐานนั้นเพื่อปัญญารู้ ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น สติปัฏฐาน หมายความว่า การรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ กำลังพูดมีลักษณะอะไรปรากฏบ้างไหม หรือไม่มี มีเห็นไหม มีเย็นไหม มีสภาพธรรม หลายอย่าง มีการเคลื่อนไหว หรือว่ามีแข็งมีอ่อนที่ปรากฏ ในส่วนที่กำลังปรากฏนั้น สติก็สามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นได้

บางท่านก็ใจร้อน หรือว่าอยากให้ปัญญาเกิดมาก ๆ ก็พยายามไปคิดว่า อะไรเป็นปัจจัยในขณะที่สภาพธรรมหนึ่งสภาพธรรมใดกำลังปรากฏ แต่ถ้าไม่รู้ลักษณะว่า สภาพนั้นเป็นรูป เป็นสภาพที่ไม่ใช่สภาพรู้ หรือว่าสภาพนั้นเป็นนามธรรมถูกต้องตาม ความเป็นจริงแล้ว จะไม่รู้ปัจจัย จะไม่รู้เหตุที่ทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้น นอกจากคิดเพราะอาศัยการศึกษา คิดเพราะเคยฟังมาว่า อะไรเป็นปัจจัยให้อะไรเกิดขึ้น แต่ไม่ใช่การรู้ ในขณะที่สิ่งนั้นกำลังปรากฏ ถ้าเป็นการรู้ในขณะที่สิ่งนั้นกำลังปรากฏแล้ว ความรู้ต้อง เกิดขึ้นชัดเจนถูกต้องเป็นลำดับขั้น

ถ้าปัญญายังไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามและรูปทางตา จะรู้ได้ อย่างไรว่า การเห็นมีอะไรเป็นปัจจัย เมื่อกำลังรู้ชัดในลักษณะที่กำลังปรากฏ ก็จะมี ปัจจัยที่ทำให้เกิดนามและรูปในขณะนั้นด้วย

เป็นเรื่องที่เห็นได้ว่า การกล่าวสอน การปราศสอน การแสดงธรรมของพระผู้มี พระภาคนั้นมีประโยชน์มาก ผู้ที่ศึกษาธรรมด้วยความรอบคอบ ด้วยความละเอียด ประพฤติปฏิบัติตามที่ย่อมจะได้รับประโยชน์ แต่ไม่ใช่ผู้ที่ไม่ฟัง ถ้าผู้ที่ไม่ฟังก็หมด โอกาส เพราะเหตุว่าไม่สามารถที่จะบรรลุผลได้โดยการคิดเอาเอง เพราะฉะนั้น การฟังธรรมหรือว่าการกล่าวสอนหมู่คณะนั้น ไม่ใช่เครื่องหมายของการเจริญสติปัฏฐาน

มีใครที่จะเจริญสติปัฏฐานและพยายามไม่พูด มีบ้างไหม ในพระไตรปิฎกห้ามหรือไม่ แสดงเหตุผลว่า การคลุกคลีกับหมู่คณะ การกล่าวเรื่องที่ไม่ใช่กุศलय่อมเป็นเหตุให้เพลิดเพลนไปในอกุศล เป็นไปกับโลภะ โทสะ โมหะ แต่ถ้าเป็นกุศล ก็เป็นวิริยกา เป็นปัญญาภาตา เป็นสติ เป็นมรรคมองค์ ๘

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ฟังธรรมก็ต้องพิจารณา เพราะว่าบางท่านอยากให้มีสติมาก ๆ ไม่อยากพูดกับใครเลย บางทีอาจจะเป็นความรู้สึกอย่างนั้นว่า ไม่อยากพูด เพราะว่าอยากเจริญสติ นั่นเป็นความต้องการสติ ไม่ได้เป็นปกติธรรมดา ซึ่งถ้าเป็นตามปกติธรรมดาแล้ว บางครั้งก็อาจจะพูด และมีการรู้สึกตัวได้ ไม่ว่าจะกำลังพูดอะไรก็ตาม หรือว่ารู้สึกสภาพลักษณะความต่างกันของขณะที่หลงลืมสติกับขณะที่มีสติ รู้ได้ว่าพูดขณะไหนไม่มีสติ หรือว่าขณะไหนที่ไม่ได้หลงลืมสติ เพราะว่ารู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติได้ ไม่ใช่ว่ามีไม่ได้

ก็คงจะไม่มีปัญหาในเรื่อง การกล่าวสอนหมู่คณะว่า ไม่ขัดขวางการเจริญวิปัสสนา

ในอังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต อาภาววรรคที่ ๕ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กาล ๔ นี้ อันบุคคลบำเพ็ญโดยชอบ ให้เป็นไปโดยชอบ ย่อมให้ถึงความสิ้นอาสวะโดยลำดับ กาล ๔ เป็นไฉน คือ การฟังธรรมตามกาล ๑ การสนทนาธรรมตามกาล ๑ การสงบตามกาล ๑ การพิจารณาตามกาล ๑

กาล ๔ นี้แล อันบุคคลบำเพ็ญโดยชอบ ให้เป็นไปโดยชอบ ย่อมให้ถึงความสิ้นอาสวะโดยลำดับ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกบนภูเขา น้ำไหลไปตามที่ลุ่ม ย่อมยังชอกเขา ลำธาร และห้วยให้เต็ม ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มแล้ว ย่อมยังหนองให้เต็ม หนองเต็มแล้วย่อมยังบึงให้เต็ม บึงเต็มแล้วย่อมยังแม่น้ำน้อยให้เต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วย่อมยังแม่น้ำใหญ่ให้เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วย่อมยังสมุทรสาครให้เต็ม แม่น้ำใน ๔ กาล ๔ นี้ อันบุคคลบำเพ็ญโดยชอบ ให้เป็นไปโดยชอบ ย่อมให้ถึงความสิ้นอาสวะโดยลำดับ ฉะนั้นเหมือนกันแล

ถ้าไม่เคยเจริญสติเลยสักขณะเดียว สติจะมีมากได้ไหม ก็ไม่ได้

ถ้าไม่มีการฟังธรรมเลย ไม่มีการพิจารณาเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานให้เข้าใจถูกต้องเลย สัมมาสติจะระลึก รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏทุก ๆ ขณะแล้ว ปัญญาจะรู้ชัดได้ไหม ก็ไม่ได้

แต่ถ้ามีการเจริญสติที่ละเล็กทีละน้อยแล้ว ก็ย่อมสามารถที่จะทำให้ปัญญารู้ชัดในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏได้

บางท่านอาจจะบอกว่า กำลังเห็นเมื่อไรจะรู้ชัดสักทีว่า สภาพที่เห็นก็เป็นแต่เพียงนามชนิดหนึ่ง ละคลายไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตน ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ

กำลังเห็น ถ้าไม่เจริญเหตุให้ถูกต้องแล้ว การรู้ชัด การละ การคลาย การยึดถือในขณะที่กำลังเห็นว่าเป็นตัวตนก็หมดไปไม่ได้ แต่ที่จะหมดได้ก็ต้องเจริญสติระลึก รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏบ่อย ๆ เนือง ๆ ที่ละเล็กทีละน้อย แล้ววันหนึ่งความรู้อย่างชัดขึ้น นี่เป็นของที่แน่นอนที่สุด แต่อย่าคิดที่จะบรรลุอริยสัจโดยไม่เจริญสติหรือว่าโดยไม่รู้ลักษณะของนามและรูป

บางท่านไม่คิดว่าจะต้องรู้ลักษณะของนามและรูป แต่คิดว่าจะไปรู้ทุกข์บ้าง คิดว่าจะรู้แจ้งอริยสัจจะได้โดยไม่รู้ลักษณะของนามและรูป ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย

ประโยชน์ของการฟังธรรมมีมากทีเดียว พระไตรปิฎกทั้ง ๓ ปิฎกนั้นก็ควรค่าแก่การฟัง ควรค่าแก่การศึกษา ควรค่าแก่การอ่าน การค้นคว้า เพื่อให้ได้รับประโยชน์ให้เต็มที่ เพราะเหตุว่าที่พระผู้มีพระภาคทรงพระมหากรุณาแสดงธรรมถึง ๔๕ พรรษา ก็เพื่ออนุเคราะห์ให้ผู้ฟังได้เข้าใจสภาพธรรมชัดแจ้งถูกต้องตามความเป็นจริง เพราะเหตุว่าถ้าพระองค์ไม่ทรงแสดงไว้โดยละเอียดแล้ว ก็อาจจะทำให้เข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปได้

การฟังธรรม ท่านที่ฟังก็คงได้ทราบประโยชน์ว่า มีประโยชน์อย่างไรบ้าง แม้แต่พระผู้มีพระภาคเอง

สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค คิลานสูตรที่ ๓

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้พระนครราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคทรงประสูติเป็นไข่มุก ครั้งนั้น ท่านพระมหาจุณฑะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระมหาจุณฑะว่า

ดูกร จุนทะ โพชฌงค์จงแจ่มแจ้งแก่เธอ

ท่านพระมหาจุณฑะกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ชอบแล้ว อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน โพชฌงค์ ๗ เป็นไฉน

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สติสัมโพชฌงค์ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ชอบแล้ว อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

ต่อจากนั้นก็โพชฌงค์ประการอื่น ๆ คือ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วิริยสัมโพชฌงค์ ปีติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์ อุเบกขาสัมโพชฌงค์

ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ชอบแล้ว อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร จุนทะ โพชฌงค์ดีนัก ดูกร จุนทะ โพชฌงค์ดีนัก

ท่านพระมหาจุณฑะได้กล่าวไวยยาकरणภาษิตนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย พระผู้มีพระภาคทรงหายจากประชวรนั้น และอาพาธนั้นอันพระผู้มีพระภาคทรงละแล้ว ด้วยประการฉะนี้แล

มีประโยชน์ใหม่การฟังธรรม แม้แต่เวลาที่กำลังไม่สบาย แต่ต้องเข้าใจด้วย และต้องแล้วแต่บุคคลด้วย ถ้าบุคคลนั้นไม่สนใจในธรรม ยิ่งทำให้ไม่สบายมากขึ้น โพชฌงค์อะไรก็ไม่ทราบ ไม่รู้เรื่องเลย ถ้าพูดเรื่องอื่นก็ยังพอเพิลิดเพิลินเจริญใจไปได้ ชั่วครู่ชั่วยาม แต่ถ้าพูดเรื่องโพชฌงค์ ไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่อง เพราะฉะนั้น ก็อาจจะไม่มี

ประโยชน์สำหรับคนที่ไม่ฝึกฝนและไม่เข้าใจในธรรม แต่สำหรับผู้เข้าใจ ขณะที่กำลังไม่สบาย ถ้าได้เปลี่ยนจากอารมณ์ที่จะทำให้ร่างกายต้องตรากตรำไม่ได้พักผ่อนมาเป็นเหตุปัจจัยที่จะทำให้ได้รับการพักผ่อน เป็นต้นว่าการฟังสิ่งที่แม้พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงแล้ว

เพื่อที่จะได้ให้ร่างกายได้พ้นจากการตรากตรำ ได้รับการพักผ่อน เพราะฉะนั้น การที่ท่านพระมหาจุณทะกล่าวกราบทูลให้พระผู้มีพระภาคได้สดับฟังในเรื่องของโพชฌงค์ ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายได้พัก และพระผู้มีพระภาคก็ทรงหายจากประชวร

ในเรื่องของโพชฌงค์ ก็ไม่ใช่แต่เฉพาะเวลาที่พระผู้มีพระภาคทรงประชวรเท่านั้น แม้เวลาที่พระองค์ประทับที่พระวิหารเวฬุวัน ใกล้พระนครราชคฤห์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะอาพาธเป็นไข้หนักอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ พระผู้มีพระภาคก็ทรงอนุเคราะห์ทรงแสดงธรรมโพชฌงค์แก่ท่านพระมหาโมคคัลลานะ หรือเวลาที่ท่านพระมหากัสสปะไม่สบายอาพาธเป็นไข้หนักอยู่ที่ถ้ำปิณฑิลูกูหา พระผู้มีพระภาคก็ทรงพระมหากรุณาเสด็จไปแสดงธรรมแก่ท่านพระมหากัสสปะ และท่านพระมหากัสสปะก็หายจากการอาพาธเป็นไข้หนักนั้น

แสดงให้เห็นประโยชน์ของธรรม เพราะฉะนั้น ก็คงจะไม่ทอดอຍเบื่อหน่ายในการฟังธรรม เพราะเหตุว่าการฟังย่อมได้รับประโยชน์มากสำหรับผู้เห็นคุณ และมีความเข้าใจธรรมนั้นชัดเจนขึ้น เพราะเหตุว่าถ้าฟังแล้วไม่เข้าใจก็ต้องเบื่อแน

สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค อุบัติผลสูตร มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวสัถยะ ชื่อสัถกระ ในแคว้นสัถกะของชาวศากยะทั้งหลาย ครั้นนั้นท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีนี้ เป็นกึ่งหนึ่งของพรหมจรรย์เทียวนะ พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ เธออย่าได้กล่าวอย่างนั้น เธออย่าได้กล่าวอย่างนั้น ก็ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียว

ดูกร อานนท์ อันภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังได้ว่าจักเจริญ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘

แล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสต่อไปถึงเรื่องของอริยมรรคมีองค์ ๘ และตรัสต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ ข้อว่าความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียวนั้น พึงทราบโดยปริยายแม้นี้ ด้วยว่าเหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากชรา ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส และอุปายาสะ เป็นธรรมดา ย่อมพ้นไปจากโสกะ ปริเทวะ ทุกขะ โทมนัส และอุปายาสะ เพราะอาศัยเราผู้เป็น กัลยาณมิตร

ดูกร อานนท์ ข้อว่า ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี เป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเดียวนั้น พึงทราบโดยปริยายนี้แล

จะเห็นได้ถึงความสำคัญของการพึงธรรม เพราะถ้ามีผู้ที่ได้ทรงพร่ำสอนอย่างพระผู้มีพระภาคโดยละเอียด ก็เป็นกัลยาณมิตร เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติ ตามหนทางสายเอกที่จะนำไปถึงความสิ้นทุกข์ทั้งปวงได้ หนทางนั้นไม่ใช่หนทางง่าย ๆ และก็ไม่ใช่อนทางหยาบ ๆ แต่ว่าเป็นหนทางละเอียดที่สุขุม ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ด้วยความเข้าใจ ตั้งแต่เบื้องต้นที่เกิดจากขั้นของการฟัง ถ้าความเข้าใจที่เกิดจากขั้น การฟังไม่มี ไม่ถูก ความเข้าใจที่เกิดจากขั้นการฟังไม่มี ความเข้าใจที่เกิดจากขั้นการ ฟังไม่ถูกแล้ว ก็ไม่มีหนทางพ้นจากชาติ ชรา พยาธิ โสกะ มรณะ ทุกขะ โทมนัส อุปายาสะได้เลย

ข้อความใน **สาริปุตตสูตร (สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค)** ซึ่งท่านพระสารี บุตรได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็น
พรหมจรรย์ทั้งสิ้นทีเียวนะ พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อูกละ อูกละ สารีบุตร ความเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี นี่เป็น
พรหมจรรย์ทั้งสิ้น

ดูกร สารีบุตร ภิกษุผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า
จักเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วย
องค์ ๘

๕๓

ท่านพระอานนท์กับท่านพระสารีบุตรความเห็นไม่เหมือนกัน คือ ท่านพระอานนท์มีความเห็นว่า การมีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีเป็นกึ่งหนึ่งของพรหมจรรย์ แต่ท่านพระสารีบุตรกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า การเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดีนั้นเป็นพรหมจรรย์ทั้งสิ้น ซึ่งท่านพระสารีบุตรพระผู้มีพระภาคอนุโมทนาว่า ถูกละ ถูกละ สารีบุตร แต่ท่านพระอานนท์พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธออย่าได้กล่าวอย่างนั้น เธออย่าได้กล่าวอย่างนั้น

พระสูตรทั้งหลายท่านพระอานนท์ก็ได้กล่าวข้อความตอนสังคายนาว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ให้เห็นความเป็นผู้ที่หมดจดจากกิเลส ท่านเคยสดับมาอย่างไร ท่านเคยกราบทูลว่าอย่างไร บุคคลอื่นกราบทูลว่าอย่างไร ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเหตุการณ์ในครั้งอดีตแต่ละครั้งแต่ละบุคคลว่า มีความคิดความเห็นอย่างไรบ้าง ถึงแม้ท่านจะได้เป็นผู้ที่ได้กล่าวสังคายนาพระสูตรเอง ท่านก็ไม่ได้เข้าข้างตัวท่านเองว่าท่านจะต้องถูกทุกครั้ง แต่ว่าสิ่งใดที่เป็นพระธรรมที่ละเอียดที่สุดชุม และพระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านอย่างไร ท่านก็ได้กล่าวแสดงไว้โดยละเอียด

เรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน ไม่ทราบว่าท่านเห็นความสำคัญของการเป็นผู้มีมิตรดีมีสหายดีแล้วหรือยังว่า เป็นพรหมจรรย์จริง ๆ เพราะเหตุว่าทำให้ผู้นั้นเริ่มเจริญมรรคมีองค์ ๘ ถ้าขาดกัลยาณมิตร ขาดพระผู้มีพระภาคที่ได้ทรงแสดงพระธรรมไว้โดยละเอียดแล้ว ก็ย่อมจะไม่มีบุคคลใดสามารถเจริญมรรคมีองค์ ๘ รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้เลย เพราะฉะนั้น ประการแรกก็ต้องอาศัยมิตรดีสหายดี

กัลยาณมิตตสูตรที่ ๒ สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค (ข้อ ๑๓๘) ข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่ยืนก่อน สิ่งที่เป็นนิมิตมาก่อน คือ แสงเงินแสงทอง สิ่งที่เป็นเบื้องต้น เป็นนิมิตมาก่อน เพื่อความบังเกิดแห่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ ของภิกษุ คือ ความเป็นผู้มีมิตรดี ฉะนั้นเหมือนกัน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้มีมิตรดี พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘

นี่เป็นข้อความที่ให้เห็นความสำคัญซึ่งได้ทรงอุปมาไว้ ทรงแสดงไว้หลายครั้งหลายแห่งใน **สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค โยนิโสมนสิการสัมปทาสูตรที่ ๑ ข้อ ๑๓๒** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อพระอาทิตย์จะขึ้น สิ่งที่สูงก่อน สิ่งที่เป็นนิมิตมาก่อน คือ แสงเงินแสงทอง สิ่งที่เป็นเบื้องต้นเป็นนิมิตมาก่อน เพื่อความบังเกิดแห่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ของภิกษุ คือ ความถึงพร้อมแห่งการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย ฉะนั้นเหมือนกัน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้ถึงพร้อมด้วยการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย พึงหวังข้อนี้ได้ว่า จักเจริญอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ จักกระทำให้มากซึ่งอริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘

ข้อนี้ต้องอาศัยโยนิโสมนสิการของผู้ที่พึงธรรมด้วย เพราะเหตุว่าในครั้งพุทธกาล มีพวกพราหมณ์ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคบ่อย ๆ และได้พึงธรรมด้วย บางคนก็เลื่อมใส ประพฤติปฏิบัติตามบรรลุมรรคผล บางคนก็ไม่เลื่อมใส ไม่ประพฤติปฏิบัติตาม จึงไม่บรรลุมรรคผล

ก็แล้วแต่โยนิโสมนสิการของแต่ละท่านว่า ได้พิจารณาเทียบเคียงเหตุผลด้วยความแยบคาย พิจารณาเหตุถูกต้องตรงกับผลไหม การประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามเหตุผลที่ได้พิจารณาถูกต้องไหม แม้ในขณะที่สติกำลังเกิดจะขาดโยนิโสมนสิการไม่ได้ เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าอวิชชามีมาก คุ่นเคยไว้มาก มีอัตตา เคยยึดถือนามรูปเป็นตัวตนมาก เพราะฉะนั้น ก็ย่อมมีความตั้งใจที่จะบังคับสติบ้าง ที่จะเลือกจดจ้องเฉพาะนามนั้นบ้างรูปนี้บ้าง ซึ่งเป็นลักษณะของอัตตา เป็นลักษณะของอวิชชา เป็นลักษณะของตัวตน เป็นความไม่รู้ลักษณะของนามและรูปที่เกิดขึ้นปรากฏตามปกติว่าเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สิ่งที่จะบังคับ ถ้าไม่รู้อย่างนี้ ไม่มีโยนิโสมนสิการแล้ว การเจริญสติปัฏฐานก็จะเจริญไม่ได้ ก็จะเป็นไปในลักษณะอื่น

อลคัททูปมสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสถ มีข้อความว่า

เรียนแต่ไม่พิจารณา ก็เหมือนกับแสงหางพิษ

เพราะเหตุว่าไม่ได้ประโยชน์เลย แต่กลับเป็นโทษ เพราะเหตุว่าไม่ใช่ความเห็น ถูก แต่เป็นความเห็นผิดเข้าใจผิด ซึ่งไม่ทำให้รู้แจ้งอริยสัจ แต่จะเป็นเครื่องกั้นมรรคผล นิพพาน เพราะเหตุว่าธรรมนั้นเป็นธรรมที่สุขุมและละเอียดมาก การพิจารณาธรรมก็ต้องให้ละเอียดสุขุมจริง ๆ

สำหรับการแสดงธรรมหรือการฟังธรรม พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงพระมหากรุณา ประทานโอวาทไว้มาก

อังคตตตนิกรนิบาต ปัจจยวัตตสูตร (ข้อ ๔๘๒) มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการ ควรอย่างยิ่งที่จะแสดงธรรมแก่คนอื่น ๆ อำนาจประโยชน์ ๓ ประการ เป็นไฉน คือ

ผู้แสดงธรรม รู้แจ้งอรรถด้วย รู้แจ้งธรรมด้วย ๑

ผู้ฟัง รู้แจ้งอรรถด้วย รู้แจ้งธรรมด้วย ๑

ผู้แสดงธรรมและผู้ฟังธรรมทั้ง ๒ ฝ่าย รู้แจ้งอรรถด้วย รู้แจ้งธรรมด้วย ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่พิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์ ๓ ประการนี้แล ควรอย่างยิ่งที่จะแสดงธรรมแก่คนอื่น ๆ

การแสดงธรรมคงจะไม่ใช่ของที่ง่ายนัก การฟังก็ไม่ง่าย เพราะเหตุว่า ผู้แสดง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบความถูกต้องกับพระไตรปิฎกทั้ง พระวินัย ทั้งพระสูตร ทั้งพระอภิธรรม

ผู้แสดงธรรม รู้แจ้งอรรถด้วย รู้แจ้งธรรมด้วย

รู้แจ้งอรรถ คือ รู้ผลว่า ผลของการแสดงธรรมนั้นเพื่ออะไร บุคคลที่ฟัง ปัญญา ของคนฟังจะรู้อะไร นี่เป็นผล

รู้การเห็นกับสี นามกับรูปทางตาใช่ไหม

รู้ได้ยินกับเสียง นามกับรูปทางหูใช่ไหม

รู้การรู้กลิ่นกับกลิ่น นามกับรูปทางจมูกใช่ไหม
รู้รสกับรสที่ปรากฏ นามกับรูปทางลิ้นใช่ไหม
รู้สภาพที่รู้เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เครื่องตั้งไหวที่ปรากฏทางกาย และรู้สภาพที่
เย็น ร้อน อ่อน แข็ง เครื่องตั้ง ไหว นามกับรูปทางกายใช่ไหม

รู้นาม รู้รูป ทางใจใช่ไหม

นี่เป็นสิ่งที่ควรจะต้องพิจารณาว่า ผู้ที่รู้สรรพ คือรู้ผลนั้น คืออะไร

และรู้ธรรม คือรู้เหตุ นั้น คืออะไร

ผล คือ การรู้แจ้งสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติ จึงจะละความเห็นผิดการที่
เคยยึดถือ ยึดมั่นสภาพธรรมนั้นว่าเป็นตัวตนได้

แต่เจริญเหตุอย่างไร จึงจะให้ปัญญาเกิดขึ้นรู้ชัดในลักษณะของนามและรูปทาง
ตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจตามความเป็นจริง เพื่อละความเห็นผิด

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เพียงแต่รู้ผล แต่ก็ต้องรู้เหตุด้วย นั่นเป็นเรื่องของผู้แสดง
ธรรม เป็นประการหนึ่ง

สำหรับผู้ฟัง ผู้ฟังเป็นผู้ที่รู้แจ้งอรรถด้วย รู้แจ้งธรรมด้วย คือ เมื่อฟังก็ต้อง
ทราบ ว่า ปัญญาของตนเองที่จะเจริญขึ้นนั้นจะต้องรู้อะไร และจะต้องรู้ธรรม คือ เหตุ
ว่าจะเจริญอย่างไร จึงจะเกิดปัญญาที่รู้แจ้งสภาพธรรมเหล่านั้นได้

หมายความว่า ผู้ฟังจะต้องเป็นผู้ที่เข้าใจในอรรถในธรรมด้วย ซึ่งเรื่องของการ
เจริญสติปัฏฐาน นอกจากจะตรวจสอบทานกับพระไตรปิฎก ทั้งพระวินัย พระสูตร
พระอภิธรรม ก็ยังตรวจสอบกับสภาพความจริงทุก ๆ ขณะได้

รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังเห็น กำลังได้ยินหรือยัง ถ้าไม่รู้ ควรจะรู้ไหม
ถ้าควรจะรู้ จะเจริญอย่างไร เป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ เทียบเคียงได้

ในเรื่องของอาจารย์กับศิษย์ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้โดยอีกนัยหนึ่ง

สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรคอาเนนเตวาลิกานาจริยสูตร ข้อ ๒๓๖ มี
ข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ อันไม่มีอันเตवासิก ไม่มีอาจารย์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังมีอันเตवासิก ยังมีอาจารย์อยู่ เป็นทุกข์ ไม่สำราญ ส่วนภิกษุไม่มีอันเตवासิก ไม่มีอาจารย์ อยู่เป็นสุขสำราญ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุยังมีอันเตवासิก ยังมีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ไม่สำราญเป็นไฉน

ธรรมทั้งหลายอันเป็นบาป เป็นอกุศล คือ ความดำริอันฟุ้งซ่าน อันเป็นเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพ ย่อมบังเกิดขึ้นแก่ภิกษุในศาสนานี้ เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ อกุศลธรรมเหล่านั้นย่อมสิงอยู่ภายในของภิกษุนั้น เพราะอกุศลธรรมสิงอยู่ภายในของภิกษุนั้น เหตุนี้เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า มีอันเตवासิก เพราะอกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้นย่อมครอบงำภิกษุนั้น เหตุนี้เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า มีอาจารย์

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุผู้ไม่มีอันเตवासิก ไม่มีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นสุขสำราญอย่างไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อกุศลธรรมอันลามก คือ ความดำริที่ฟุ้งซ่าน เป็นเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพไม่เกิดขึ้นแก่ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะเห็นรูปด้วยจักขุ อกุศลธรรมอันลามกเหล่านั้นไม่สิงอยู่ในภายในของภิกษุนั้น เพราะอกุศลธรรมอันลามกไม่สิงอยู่ในภายในของภิกษุนั้น เหตุนี้เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า ไม่มีอันเตवासิก เพราะอกุศลธรรมอันลามกไม่ครอบงำภิกษุนั้น เหตุนี้เราจึงเรียกภิกษุนั้นว่า ไม่มีอาจารย์

สำหรับเวลาที่ไฉนเสียด้วยหู ได้กลิ่นด้วยจมูก รู้รสด้วยลิ้น สัมผัสด้วยกาย และธัมมามรณด้วยใจนั้น ก็โดยนัยเดียวกัน พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ อันไม่มีอันเตवासิก ไม่มีอาจารย์ดังนี้

ภิกษุผู้มีอันเตवासิก มีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ไม่สำราญ ผู้ไม่มีอันเตवासิก ไม่มีอาจารย์ ย่อมอยู่เป็นสุขสำราญ ดังนี้แล

ผู้ที่ยังมีอันตเวาลิกนั้น คือ ผู้ที่เมื่อเห็นรูปด้วยจักขุ ได้ยินเสียงด้วยหู หรือได้กลิ่นด้วยจมูก ลิ้มรสด้วยลิ้น ถูกต้องโผฏฐัพพะด้วยกาย รู้สัมผัสอารมณ์ด้วยใจแล้ว อกุศลธรรมเกิดขึ้น อกุศลธรรมนั้นย่อมสิงอยู่ภายในบุคคลนั้น เพราะฉะนั้น เมื่อไปด้วยกัน อยู่ที่ไหน จะเป็นในป่า ที่บ้าน อกุศลธรรมนั้นไม่ได้อยู่นอกตัว ไม่ได้อยู่ไกลไปด้วยกันทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะไปที่ไหนก็ตาม เพราะฉะนั้นอกุศลธรรมที่อยู่ภายในจิตของบุคคลนั้น พระผู้มีพระภาคเรียกว่า ภิกษุผู้มีอันตเวาลิก

และอกุศลธรรมอันลามกที่ครอบงำภิกษุนั้น พระผู้มีพระภาคจึงเรียกภิกษุผู้มีอกุศลธรรมอันลามก ที่ครอบงำภิกษุนั้นว่า มีอาจารย์ เป็นผู้ที่ทำให้ทำอย่างนั้น ให้ทำอย่างนี้ เชื้ออกุศลทุกอย่างที่มีอยู่ในใจ ถ้ามีโลภะ ๆ ให้ทำอะไร ๆ ก็ทำ มีอกุศลของตัวเอง มีโลภะที่มีอยู่ในใจเป็นอาจารย์ ให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ครอบงำบังคับบัญชาให้แสวงหา ให้ทำสิ่งต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ให้ทราบจริง ๆ ว่า ผู้ที่ยังมีกิเลสนั้นเป็นผู้ที่มีลูกศิษย์ มีอันตเวาลิก และมีอาจารย์ เพราะเหตุว่ากิเลสนั้นมีกำลัง ทำให้ครอบงำจิตใจให้ประพฤติเป็นไปตามที่อาจารย์คือกิเลสสั่ง

ถ. การฟังกับการบรรยายสำคัญตรงไหนหรือ

ส. ผู้ฟัง ฟังเพื่อจะได้รับความเข้าใจ ผู้บรรยายเมื่อได้ศึกษาปฏิบัติธรรม มีความเข้าใจ ก็ไม่ได้ต้องการจะเก็บความรู้ความเข้าใจนั้นไว้เฉพาะตน เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ และผู้ที่บรรยายได้นั้น ก็ไม่ใช่ว่านึกขึ้นมาได้เองรู้ได้เอง แต่ต้องอาศัยการฟัง หรือว่าการศึกษาจากท่านที่รู้แล้วและท่านที่แสดงแล้ว เมื่อได้เห็นคุณว่า ความรู้ที่ได้รับนั้นมาจากท่านที่รู้แล้วและจากท่านที่แสดงแล้ว ก็ย่อมเห็นว่า เป็นความจำเป็นที่จะต้องเผยแพร่หรือว่าจะต้องแบ่งปันความรู้ที่ได้รับนั้นกับบุคคลอื่นต่อไป ด้วย เป็นการอุปการะกันไปเรื่อย ๆ ไม่ใช่ที่ไม่มีประโยชน์

ปติโพธิ์ ๕ คือ กัมมปติโพธิ์ ได้แก่ การที่ต้องชวนชวายุคฺคฺล ฐานะที่เป็นการก่อสร้างหรือการงานของท่าน แล้วแต่ว่าใครจะต้องกระทำอะไร ท่านที่มีบ้านมีเรือน มีการก่อสร้าง มีการงานที่จะต้องกระทำนั้น ก็มีกิจในการก่อสร้าง ในกระทำต่าง ๆ ซึ่ง

ถ้ามีภาระงานที่ค้างอยู่ ถ้าเป็นภิกษุที่ต้องการจะเจริญสมาธิแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องทำการงานนั้นให้เสร็จ ถ้างานนั้นเหลือน้อย หรือถ้างานนั้นเหลือมาก ก็จะต้องมอบหมายให้ภิกษุอื่น หรือว่ามอบให้สงฆ์

สำหรับกัมมปิลิโพธ ไม่ใช่มีแต่การประกอบอาหารอาชีพ ในวันหนึ่ง ๆ ยังต้องทำอะไรกันอีกไหม มีการรับประทานอาหาร กิจกรรมงานในการประกอบอาหารก็ต้องมีการเป็นอยู่หลับนอนมี กิจกรรมงานในเรื่องเครื่องหลับเครื่องนอนต่าง ๆ ในเรื่องที่อยู่อาศัยก็ต้องมี แต่ถ้ามีความรู้มีความเข้าใจในการเจริญสติปัฏฐานแล้ว ไม่เป็นเครื่องกั้นการเจริญสติปัฏฐาน เพราะเหตุว่าแม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองก็ยังมีกิจที่จะต้องกระทำ

ชีวิตของพระผู้มีพระภาคเป็นชีวิตที่ดำเนินไปเป็นปกติ ต้องมีการกระทำกิจการงานต่าง ๆ และตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นว่า แม้พระผู้มีพระภาคเองนั้นก็ยังทรงกระทำกิจตามปกติในชีวิตประจำวัน จะขอกล่าวถึง **พระวินัยปิฎก มหาวรรคภาค ๑** ขอกล่าวถึงตอนที่ทรงโปรดชฎิลให้เลื่อมใส (**เรื่องชฎิล ๓ พิน้อง ข้อ ๓๗**) เพื่อประกอบความรู้ความเข้าใจ จะขอกล่าวตั้งแต่ต้น

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงจำพรรษาประทับอยู่ที่พระนครพาราณสี ตามพระพุทธาภิรมย์แล้ว พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปโดยมรรคาอันจะไปสู่ตำบลอุรุเวลา เมื่อเสด็จจาริกตามลำดับถึงตำบลอุรุเวลาแล้ว

สมัยนั้น ชฎิล ๓ คน คือ อุรุเวลกัสสปะ ๑ ซึ่งเป็นหัวหน้าชฎิล ๕๐๐ คน นทีกัสสปะ เป็นหัวหน้าชฎิล ๓๐๐ คยาภกัสสปะ เป็นหัวหน้าชฎิล ๒๐๐

พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปสู่อาศรมของชฎิลชื่อ อุรุเวลกัสสปะ ทรงขออาศัยอยู่ในโรงบูชาเพลิงสักคันทันหนึ่ง (พวกชฎิลพวกนี้เป็นพวกที่บูชาไฟ)

ซึ่งอุรุเวลกัสสปะก็ไม่ขัดข้อง แต่เกรงว่าพญานาคพิษร้ายจะทำให้พระผู้มีพระภาคลำบาก พระผู้มีพระภาคก็ทรงปราบพญานาคซึ่งอยู่ในโรงบูชาไฟนั้น โดยบันดาลไฟต้านทานไฟของพญานาค ในคันทันโรงบูชาเพลิงรุ่งโรจน์เป็นเปลวเพลิงดุจไฟไหม้

พระผู้มีพระภาคทรงชดพระยานาคไว้ในบาตร ครั้นผ่านราตรีนั้น ทรงแสดงพญานาคนั้นแก่อุรุเวลกัสสปะ ซึ่งอุรุเวลกัสสปะเมื่อเห็นอย่างนั้นก็คิดว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่

อุรุเวลกัสสปะเลื่อมใสในปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระภาค ทูลนิมนต์ให้ประทับอยู่ แล้วกราบทูลว่า จะบำรุงพระผู้มีพระภาคด้วยภัตตาหารเป็นประจำ

ขอให้คิดถึงความคิดของอุรุเวลกัสสปะที่แม้จะได้เห็นปาฏิหาริย์ แต่ก็คิดว่าพระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่

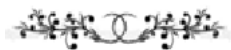
ข้อนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า การที่จะเป็นพระอรหันต์นั้นไม่ใช่เป็นได้ด้วยการที่มีอิทธิปาฏิหาริย์มาก ๆ แล้วก็เป็นพระอรหันต์ เพราะฉะนั้น อุรุเวลกัสสปะที่ไม่เชื่อง่าย ๆ ก็ดี คือ ไม่ได้เห็นว่าผู้ที่มีอิทธิปาฏิหาริย์สามารถจะละกิเลสเป็นพระอรหันต์ได้ แต่เพราะเหตุว่าธรรมชาติของที่ลึกซึ้งมาก ทั้ง ๆ ที่อุรุเวลกัสสปะไม่ได้เป็นพระอรหันต์เลย แต่ก็เข้าใจว่าตนเองที่ได้บำเพ็ญเพียร ได้เป็นพระอรหันต์แล้ว เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าจะได้เห็นปาฏิหาริย์ของพระผู้มีพระภาค ก็คิดว่าพระผู้มีพระภาคมีฤทธิ์มาก แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่

คนที่ไม่ได้เป็นพระอรหันต์ ก็เข้าใจว่าตนเองเป็นพระอรหันต์ และก็ไม่รู้ว่าผู้ที่เป็นพระอรหันต์นั้นเป็นพระอรหันต์แล้ว เพราะเหตุว่ายังไม่ทราบข้อประพฤติปฏิบัติที่จะให้หมดกิเลสเป็นพระอรหันต์

๕๔

พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์ของอุรุเวลกัสสปะ พระองค์ประทับ ณ ไพรสนธ์ ไม่ไกลอาศรมชฎิลอุรุเวลกัสสปะ ตอนกลางคืนหลังปฐมยาม ทำวมหาราชทั้ง ๔ (คือ เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา) ได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค เปล่งรัศมีงาม ทำให้ป่าทั้งสี่ สว่างไสว ยืนเฝ้าพระผู้มีพระภาคทั้ง ๔ ทิศ

ซึ่งตอนเช้า อุรุเวลกัสสปะก็ได้ไปเฝ้าทูลว่า ถึงเวลาภัตตาหารเสร็จแล้ว แล้วก็ได้กราบทูลถามว่า พวกนั้นเป็นใคร คือ พวกที่มาเฝ้าในเวลากลางคืนเปล่งรัศมีงาม ทำให้ป่าทั้งสี่สว่างไสว

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ทำวมหาราชทั้ง ๔ มาเฝ้าพระองค์เพื่อฟังธรรม ซึ่งอุรุเวลกัสสปะก็คิดว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก แม้ทำวจาตุมหาราชทั้ง ๔ ก็ยังมาเฝ้าฟังธรรม แต่ว่าคงไม่เป็นอรหันต์เหมือนเราแน่

ในคืนต่อไป ทำวสัฏกะ คือ พระอินทร์ ก็ได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคหลังปฐมยามเปล่งรัศมีงาม ทำให้ป่าทั้งสี่สว่างไสว

ซึ่งในตอนเช้า อุรุเวลกัสสปะก็ได้ไปเฝ้ากราบทูลว่า ถึงเวลาภัตตาหารเสร็จแล้ว ก็ได้กราบทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ผู้นั้นเป็นใครที่ได้มาเฝ้าหลังปฐมยามเปล่งรัศมีงาม ทำให้ป่าทั้งสี่สว่างไสว

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ทำวสัฏกะมาเฝ้าเพื่อฟังธรรม อุรุเวลกัสสปะก็ยังคิดอย่างเดิม คือ ยังคิดว่าพระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก แม้ทำวสัฏกะก็มาเฝ้าเพื่อฟังธรรม แต่ก็ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเราแน่

ในคืนต่อไป หลังปฐมยาม ทำวสหมบดีพรหมก็ได้มาเฝ้าพระผู้มีพระภาค เปล่งรัศมีงาม ทำให้ป่าทั้งสี่สว่างไสว

ตอนเช้า อุรุเวลกัสสปะก็ได้ไปเฝ้ากราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาภัตตาหารเสร็จแล้ว ก็ได้กราบทูลถามว่า ผู้ที่ได้เปล่งรัศมีงามทำให้ป่าทั้งสี่สว่างไสวเมื่อคืนนั้นเป็นใคร

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ทำวสหมบตีพรหมมาเฝ้าพระองค์เพื่อฟังธรรม อรุณเวลักัสสปะก็คิดว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก แต่ก็ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเราแน่

นี่เป็นเรื่องที่ผู้ที่เข้าใจว่า ตนเองเป็นพระอรหันต์ ผู้อื่นถึงจะมีฤทธิ์สักเท่าไรก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนตน

ปาฏิหาริย์ที่ ๕ ชฎิลอรุณเวลักัสสปะเตรียมการบูชาญเป็นกาใหญ่ ประชาชนชาวอังคะและมคธทั้งสิ้นก็ได้ถือของเคี้ยวของบริโภคเป็นอันมาก ปายหน้ามุ่งไปหาชฎิลอรุณเวลักัสสปะ ซึ่งอรุณเวลักัสสปะก็คิดว่า ถ้าพระผู้มีพระภาคทรงแสดงปาฏิหาริย์ ลากสักการะของตนก็จะเสื่อมไป เพราะเหตุว่าพระผู้มีพระภาคทรงมีปาฏิหาริย์มาก มีฤทธิ์มาก เพราะฉะนั้น ชฎิลอรุณเวลักัสสปะก็คิดในใจว่า ทำไฉนวันรุ่งขึ้น พระผู้มีพระภาคจึงจะไม่เสด็จมาฉัน

ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ทรงทราบจิต ทรงทราบความคิดของชฎิล พระองค์จึงได้เสด็จไปที่อุตตรกุรุทวีป ทรงนำบิณฑบาตมาจากอุตตรกุรุทวีป แล้วเสวยที่ริมสระอนินดาต ประทับกลางวันอยู่ ณ ที่นั้น

วันรุ่งขึ้น ชฎิลก็ได้ไปเฝ้าแล้วกราบทูลถามว่า ทำไมพระองค์ไม่เสด็จไปรับภัตตาหาร

ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า เพราะเหตุว่าอรุณเวลักัสสปะคิดเช่นนั้น ๆ พระผู้มีพระภาคจึงไม่ได้เสด็จไปรับภัตตาหาร ซึ่งชฎิลอรุณเวลักัสสปะก็คิดว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากแท้ แต่ก็ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเราแน่

นี่แสดงให้เห็นเหตุการณ์ที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงพบปะกับชฎิล แม้พระผู้มีพระภาคก็ยังทรงกระทำกิจการงาน หรือแม้พระผู้มีพระภาคก็ยังต้องทรงดำรงชีวิตเป็นปกติประจำวัน เพราะเหตุว่าเมื่อยังไม่ปรินิพพาน ก็ยังต้องบริหารรักษาพระองค์ มีกิจการงานที่จะต้องกระทำคือ เรื่องของผ้าบังสุกุลมีข้อความว่า

ก็โดยสมัยนั้น ผ้าบังสุกุลบังเกิดมีแต่พระผู้มีพระภาค จึงพระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า เราจะพึงชักผ้าบังสุกุล ณ ที่ไหนหนอ

ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ทรงทราบพระดำริในพระทัยของพระผู้มีพระภาคด้วยพระทัยของพระองค์ จึงขุดสระโบกขรณีด้วยพระหัตถ์ แล้วทูลขอให้พระผู้มีพระภาคโปรดทรงชักผ้าบังสุกุลในสระนี้

ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า เราพึงจะขยำผ้าบังสุกุล ณ ที่ไหนหนอ

ลำดับนั้น ท้าวสักกะทรงทราบพระดำริในพระทัยของพระผู้มีพระภาค ได้ยกศิลาแผ่นใหญ่มาวาง พลองทูลขอให้พระผู้มีพระภาคทรงขยำผ้าบังสุกุลบนแผ่นศิลาแผ่นนี้

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงดำริว่า เราจะพึงพาดผ้าบังสุกุลไว้ ณ ที่ไหนหนอ

ครั้งนั้น เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นกุ่มบก ทราบพระดำริในพระทัยของพระผู้มีพระภาคด้วยใจของตน จึงน้อมกิ่งกุ่มลงมาพลองกราบทูลว่า ขอให้พระผู้มีพระภาคโปรดทรงพาดผ้าบังสุกุลไว้ที่กิ่งกุ่มนี้

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงพระดำริว่า เราจะพึงขยำผ้าบังสุกุล ณ ที่ไหนหนอ

ครั้งนั้น ท้าวสักกะทรงทราบพระดำริในพระทัยของพระผู้มีพระภาค ได้ยกศิลาแผ่นใหญ่มาวางไว้ พลองกราบทูลขอให้พระผู้มีพระภาคโปรดทรงขยำผ้าบังสุกุลบนศิลาแผ่นนี้

หลังจากนั้นรุ่งเช้า ชฎิลอุรุเวลกัสสปะก็ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคทูลว่า ถึงเวลาแล้วมหาสมณะ ภัตตาหารเสร็จแล้ว เพราะเหตุไรหนอมหาสมณะ เมื่อก่อนสระนี้ไม่มีที่นี้ เดียวนี้มีสระอยู่ที่นี่ เมื่อก่อนศิลาเหล่านี้ ไม่มีวางอยู่ ใครยกศิลาเหล่านี้มาวางไว้ เมื่อก่อนกิ่งกุ่มบกต้นนี้ไม่น้อมลง เดียวนี้กิ่งกุ่มนั้นน้อมลง

พระผู้มีพระภาคก็ตรัสเรื่องทั้งหมดให้ชฎิลได้ทราบ ครั้งนั้น ชฎิลอุรุเวลกัสสปะได้ดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากแท้ ถึงกับท้าวสักกะจอมเทพได้ทำการช่วยเหลือ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของชฎิลอุรุเวลกัสสปะ แล้วประทับอยู่ในโพธิสถานตำบลนั้น

นี่ก็เป็นเรื่องให้เห็นว่า แม้พระผู้มีพระภาคก็มีกิจที่จะต้องทรงกระทำ

พระผู้มีพระภาคได้ทรงกระทำปาฏิหาริย์อีกหลายอย่าง เช่น ให้ชฎิลไปก่อนแล้ว พระผู้มีพระภาคตามไปที่หลัง ไปเก็บผลหว่า แต่ปรากฏว่าพระผู้มีพระภาคไปถึงก่อน ชฎิลก็อัศจรรย์ใจที่ตนได้ไปก่อน แต่เหตุไฉนพระผู้มีพระภาคจึงได้ไปถึงที่นั่นก่อน

นอกจากนั้นก็มีเรื่องในทำนองเดียวกัน คือ เรื่องของปาฏิหาริย์เก็บผลมะม่วง มะขามป้อม สมอ ดอกปริฉัตรตะกะ และปาฏิหาริย์ผ่าฟืน ซึ่งพวกชฎิลก็เคยผ่าฟืนได้เป็นประจำ แต่เวลาที่พระผู้มีพระภาคทรงกระทำปาฏิหาริย์ พวกชฎิลผ่าฟืนนั้นเท่าไรก็ผ่าไม่ได้ จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ผ่าได้ ชฎิลจึงผ่าฟืนได้

พระผู้มีพระภาคทรงกระทำปาฏิหาริย์ให้ชฎิลก่อไฟติด ซึ่งก่อนนั้นชฎิลก็ก่อไฟเป็นประจำ แต่ว่าวันนั้นก่อไม่ติด จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต ชฎิลจึงได้ก่อไฟติด

ทรงกระทำปาฏิหาริย์ให้ชฎิลดับไฟได้ เมื่อชฎิลก่อไฟแล้วก็จะดับไฟ แต่ว่าดับเท่าไรก็ไม่ดับ จนกระทั่งพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ชฎิลดับไฟได้ จึงได้ดับได้

และเวลาที่พวกชฎิลพากันดำผุดดำว่ายในแม่น้ำเนรัญชราในราตรีหนาว ในเหมันตฤดู ระหว่างท้ายเดือน ๓ และต้นเดือน ๔ ในสมัยน้ำค้างตก พระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงเนรมิตกองไฟไว้ให้พวกชฎิลผิง ๕๐๐ กอง ซึ่งพวกชฎิลก็ได้เห็นอานุภาพ ได้เห็นความเป็นผู้มีฤทธิ์มาก อานุภาพมากของพระผู้มีพระภาค

นอกจากนั้นก็ยังทรงกระทำปาฏิหาริย์น้ำท่วม เมื่อมีน้ำท่วม พระผู้มีพระภาคทรงบันดาลให้ไม่ท่วมที่ประทับ และทรงจกกรมอยู่บนภาคพื้นที่มีฝุ่นฟุ้งขึ้นตอนกลาง แสดงให้เห็นว่า ไม่มีน้ำเข้าไปกล้ำกรายเลยในที่ประทับของพระผู้มีพระภาค

พวกชฎิลอุรุเวลกัสสปะกลัวพระผู้มีพระภาคจะถูกน้ำพัดพาไป ก็เอาเรือไปรับ พระผู้มีพระภาคก็ทรงเหาะขึ้นปรากฏที่เรือ ซึ่งพวกชฎิลก็คิดว่าพระมหาสมณะนี้มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากแท้ แต่ก็ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเราแน่

ซึ่งในที่สุดวิธีที่จะให้ชฎิลรู้ว่า ตนเองไม่ใช่พระอรหันต์ ก็ไม่มีวิธีอื่น นอกจากบอกตรง ๆ ที่เดียว

พระผู้มีพระภาคตรัสกับชฎิลว่า ชฎิลไม่ใช่อรหันต์ ซึ่งก็ทำให้ชฎิลได้รู้สึกตนแล้วก็ขอบวช ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ตรัสกับอุรุเวลกัสสปะว่า ให้ไปบอกพวกศิษย์เสียก่อน ซึ่งเวลาที่ชฎิลไปบอกพวกศิษย์นั้น ศิษย์ชฎิลทั้งหมดก็ได้กราบเรียนชฎิลว่า

พวกข้าพเจ้าเลื่อมใสยิ่งในพระมหาสมณะมานานแล้ว ถ้าท่านอาจารย์จะประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ พวกข้าพเจ้าทั้งหมดก็จักประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะเหมือนกัน

นี่ก็เป็นเรื่องของอาจารย์กับศิษย์ ซึ่งอาจารย์ก็เป็นทีเคารพเป็นที่เลื่อมใสของศิษย์ เพราะฉะนั้น อาจารย์ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ศิษย์ก็จะประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น ถึงแม้ว่าบรรดาศิษย์ของชฎิลได้มีความเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาคมานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้ประกาศความเลื่อมใส จนกระทั่งอุรุเวลกัสสปะชฎิลซึ่งเป็นอาจารย์ของตนนั้นได้ประกาศก่อน

เป็นเรื่องที่ให้เห็นว่า แม้พระผู้มีพระภาคก็มีกิจที่จะทรงกระทำ เพราะฉะนั้นทุกคนตามธรรมดาวันหนึ่ง ๆ มีกิจที่จะต้องกระทำ ก็ควรเจริญกุศล และกุศลที่เจริญได้ทุกขณะ คือ การเจริญสติปัฏฐาน เมื่อมีการระลึกได้ พิจารณาส่งที่กำลังปรากฏทันทีเพื่อให้ปัญญารู้ชัด ถ้ามีสติจะทราบได้ว่า ขณะที่กำลังนั่งอยู่นี้มีสภาพธรรมตั้งหลายชนิดที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับแต่ละอย่าง ๆ ทางตาก็อย่างหนึ่ง ทางหูก็อย่างหนึ่ง ทางใจก็อีกอย่างหนึ่ง แต่จะรู้ชัดได้ก็ต่อเมื่อมีสติ เจริญสติมากขึ้น รู้ชัดขึ้น ละความไม่รู้มากขึ้น

เพราะฉะนั้น ไม่จำกัดว่าจะเป็นอย่างไหน สถานที่ใด เพราะเหตุว่าสตินั้นก็เป็นอนัตตา ในเรื่องของกิจการงาน ถ้าได้กล่าวถึงชีวิตของบรรพชิตพระภิกษุทั้งหลาย จะทำให้เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น เพราะเหตุว่าพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงบัญญัติแล้วไม่เป็นเครื่องกั้น ไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสติปัฏฐาน ถ้าทำกิจการงานนั้น ๆ แล้วเจริญสติปัฏฐานไม่ได้จะไม่ทรงอนุญาต แต่ว่าสิ่งใดก็ตามที่ชีวิตจะต้องดำเนินไป พระผู้มีพระภาคก็ทรงเทศนาอนุเคราะห์ให้มีวิริยะ มีความเพียรที่จะเจริญสติ

เมื่อเป็นบรรพชิตแท้ ๆ ท่านก็ยังมียกิจ ก็ลองเปรียบเทียบกับชีวิตฆราวาสว่า ฆราวาสก็มีชีวิตอย่างนี้เหมือนกัน เจริญสติปัฏฐานได้เหมือนกัน ไม่ใช่ว่าเจริญไม่ได้

สังยุตตนิกาย สคาถวรรคเทวहितสูตร ที่ ๓ (ข้อ ๖๘๒) มีข้อความว่า

ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน สมัยนั้นพระผู้มีพระภาค
ประจวรด้วยโรคลม ท่านพระอุปัฏฐากเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาคในครั้งนั้น
พระผู้มีพระภาคทรงเรียกท่านพระอุปัฏฐากมาตรัสว่า

อุปัฏฐาก เธอจงรู้น้ำร้อนเพื่อฉัน

ท่านพระอุปัฏฐากทูลรับพระผู้มีพระภาค แล้วนุ่งสบง ถือบาตรและจีวร เข้า
ไปยังที่อยู่ของเทวहितพราหมณ์ แล้วยืนนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เทวहितพราหมณ์
ได้เห็นท่านพระอุปัฏฐากยืนนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กล่าวกะท่านพระอุปัฏฐาก
ด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นสมณะศิระะไล่น ครองผ้าสังฆาฏิ ยืนนิ่งอยู่ ท่านปรารถนาอะไร
แสวงหาอะไร มาเพื่อขออะไรหรือ

ท่านพระอุปัฏฐากตอบว่า

พระสุคตมุนีเป็นอรหันต์ในโลก ประจวรด้วยโรคลม ถ้ามีน้ำร้อน ขอท่านจง
ถวายแก่พระสุคตมุนีเถิด พราหมณ์ ฉันปรารถนาจะเอาไปถวายพระผู้มีพระภาค
ในบรรดาผู้ที่ควรแก่การบูชาสักการะนอบน้อมทั้งหลาย อันบุคคลได้บูชาสักการะ
นอบน้อมแล้วนั้น

ครั้งนั้น เทวहितพราหมณ์ให้บุรุษคนใช้ถือกาน้ำร้อนและหอน้ำอ้อย ตามไป
ถวายท่านพระอุปัฏฐาก

ลำดับนั้นท่านพระอุปัฏฐากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่ประทับแล้ว อัญเชิญ
ให้พระผู้มีพระภาคทรงसन และละลายน้ำอ้อยด้วยน้ำร้อนแล้วถวายพระผู้มีพระภาค
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหายประชวร

ท่านพระอุปัฏฐากเจริญสติได้ใหม่ ในขณะที่พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกและใน
ขณะที่ท่านพระอุปัฏฐากทูลรับ นุ่งสบงถือบาตรจีวรเข้าไปยังที่อยู่ของเทวहितพราหมณ์
เจริญสติปฏิฐานได้ใหม่ ถ้าไม่ได้ พระผู้มีพระภาคจะไม่ตรัสให้ท่านพระอุปัฏฐากหาน้ำ
ร้อนเพื่อฉัน หากเป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสติของผู้อื่นแล้ว พระผู้มีพระภาคจะไม่

ทรงกระทำ แต่ชีวิตจริง ๆ เป็นอย่างนี้ มีการเจ็บไข้ได้ป่วย มีการรักษาพยาบาล ระหว่างนั้นก็เป็นการงานที่จะต้องเกิดขึ้น จะต้องมี จะต้องกระทำ แต่สามารถเจริญสติปัฏฐานได้ ไม่ใช่ถ้าทำกิจต่าง ๆ เหล่านี้แล้วจะเจริญสติปัฏฐานไม่ได้

พระไตรปิฎกทั้ง ๓ ปิฎกที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมนั้น เพื่ออนุเคราะห์พุทธบริษัทให้เจริญสติ ให้เจริญกุศลมากที่สุดที่จะทำได้

ถ. เรื่องการเจริญสติปัฏฐาน ขรवासหรือพระภิกษุสงฆ์ควรจะเจริญมากกว่ากัน

ส. พุทธบริษัทควรเจริญทั้งหมด ไม่จำกัด ความดีไม่จำกัด พระธรรมของพระผู้มีพระภาคเหมือนกับแสงพระอาทิตย์ ไม่เลือกว่าจะเป็นเศรษฐี ผู้ดี ยากจน เชื้อไทย เป็นภิกษุ เป็นภิกษุณี เป็นอุบาสก อุบาสิกา ขรवास ผู้ใดมีความเข้าใจระดับฟังพระธรรมเทศนา พระองค์มิได้ทรงให้เฉพาะภิกษุเจริญ ทรงอนุเคราะห์สัตว์โลก อุบาสก อุบาสิกาที่บรรลुธรรมเป็นจำนวนมากทีเดียว ถ้าไม่เจริญสติปัฏฐานแล้วจะบรรลुได้อย่างไร มีทางไหนที่จะบรรลुได้ ถ้าสติไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จะประจักษ์การเกิดดับ รู้ชัดในลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏได้ไหม

เมื่อสักครู่นี้ นามรูปดับไปหมดแล้วมากมายทีเดียว ถ้าไม่มีสติระลึกรู้ลักษณะของนามใดรูปใดก็ไม่รู้ ถ้าไม่มีสติ ก็ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของสิ่งที่ปฏัตติธรรมดาที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ว่าจะเป็นกุศล อกุศล เป็นนาม เป็นรูป เป็นของจริงที่เกิดขึ้น แล้วก็ดับไป

การเจริญสติปัฏฐานเป็นเรื่องที่ต้องฟังมาก ๆ ทบทวนบ่อย ๆ แล้วก็พิจารณาสิ่งที่ได้ยินได้ฟังด้วย ถ้ากล่าวถึงพระวินัยก็คงทำให้ท่านผู้ฟังเห็นชัดขึ้นว่า ชีวิตของบรรพชิตก็ยังมีกิจการงาน

พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ อุโบสถขันธกะ บุพการณ และ บุพกิจในโรงอุโบสถ มีข้อความว่า

ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่งโรงอุโบสถรก พวกพระอากันตูกะพากัน
เพ่งโทษติเตียน โพนทะนาว่า ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงไม่กวาดโรงอุโบสถเล่า ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้กวาดโรงอุโบสถ

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอ พึงกวาดโรง
อุโบสถ แล้วจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่
ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเถระใช้ภิกษุnovice

ภิกษุnoviceทั้งหลายอันพระเถระใช้แล้ว ไม่ยอมกวาด

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกับ
ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่อาพาธ อันพระเถระบัญชาแล้ว จะไม่กวาดไม่ได้
รูปใดไม่กวาด ต้องอาบัติทุกกฏ

นี่ก็เป็นเรื่องของอุโบสถที่รก บ้านรกต้องทำใหม่ เจริญสติปฏิฐานได้ใหม่ ได้

๕๕

สมัยต่อมาในโรงอุโบสถไม่มีใครปูอาสนะไว้ ภิกษุทั้งหลายนั่งพื้นดิน ทั้งตัวทั้ง
จีวรเปื้อนฝุ่น ภิกษุทั้งหลายจึงได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ปูอาสนะในโรงอุโบสถ

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอ พึงปูอาสนะในโรง
อุโบสถ แล้วจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่
ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเถระใช้ภิกษุnovice

ภิกษุnoviceทั้งหลายอันพระเถระใช้แล้ว ไม่ยอมปูอาสนะ

ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่ง
กับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่อาพาธอันพระเถระบัญญัติแล้ว จะไม่ปูอาสนะ
ไม่ได้ รูปใดไม่ปู ต้องอาบัติทุกกฏ

นี่เป็นเรื่องของพระภิกษุnovice พระเถระบัญญัติแล้วก็ยังไม่ทำ ต้องถึงพระผู้มี
พระภาคบัญญัติเป็นอาบัติทุกกฏ

สมัยต่อมา ในโรงอุโบสถไม่ได้ตามประเพณีไว้ เวลาค่ำคืนภิกษุทั้งหลายเหยียบ
กายกันบ้าง เหยียบจีวรกันบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระ
ภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ตามประเพณีในโรงอุโบสถ

ซึ่งพระภิกษุท่านก็สงสัยอีกเหมือนกันว่า รูปใดจะเป็นผู้ตามประเพณี

ครั้งนั้นภิกษุทั้งหลาย ได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอ พึงตามประทีปในโรงอุโบสถ แล้วจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเถระใช้ภิกษุnovice

ภิกษุnoviceทั้งหลายอันพระเถระใช้แล้ว ไม่ยอมตามประทีปในโรงอุโบสถ

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่อาพาธอันพระเถระบัญชาแล้ว จะไม่ตามประทีปในโรงอุโบสถไม่ได้ รูปใดไม่ตามประทีป ต้องอาบัติทุกกฏ

ชีวิตของบรรพชิตท่านยังมีกิจ และฆราวาสก็ยิ่งต้องเพิ่มกิจมากกว่านั้นมากทีเดียวตามวิสัยของฆราวาส แต่ไม่พ้นวิสัยของการที่จะเจริญสติ ถ้าพ้นวิสัย อุบาสกอุบาสิกาจะบรรลุมรรคผลนิพพานไม่ได้เลย แต่เพราะเหตุที่ไม่พ้นวิสัย อุบาสกอุบาสิกาจึงเจริญสติปัญญาแล้วก็บรรลุมรรคผลนิพพานได้

อีกตัวอย่างหนึ่งใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค นวกัมมิกสูตร ที่ ๗ (ข้อ ๗๐๕)**

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ ไพรสณฑ์แห่งหนึ่งในแคว้นโกศลสมัยหนึ่ง นวกัมมิกภิกษุทวาทพราหมณ์ให้คนทำงานอยู่ในป่านั้น เขาได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์ตั้งพระกายตรง ดำรงพระสติไว้เฉพาะหน้า ที่โคนศาลพฤกษ์แห่งหนึ่ง ครั้นเห็นแล้วเขามีความคิดว่า เราให้คนทำงานอยู่ในป่านี้อาจยินดี ส่วนพระสมณะนี้ให้คนทำอะไรอยู่จึงยินดี

ลำดับนั้น นวกัมมิกภิกษุทวาทพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

ข้าแต่ท่านภิกษุ ท่านทำงานอะไรหรือ จึงอยู่ในป่าศาลพฤกษ์ พระโคตมอยู่ในป่าผู้เดียว ได้ความยินดีอะไร

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราไม่มีกรณียกในป่าดอก เพราะเราถอนรากเหง้าป่าอันเป็นข้าศึกเสียแล้ว เราไม่มีป่ากิเลส ปราศจากลูกศร คือ กิเลส ละความกระสันเสียแล้ว จึงยินดีอยู่ผู้เดียวในป่า

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้นแล้ว นวกัมมิกภวาทวาทพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคตม ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคตม ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย ดุจหงายภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลง ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักษุจะมองเห็นรูปได้

ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับพระธรรม และพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ผู้มีโชคดี คือ ได้พบพระผู้มีพระภาค แม้ว่าตนเองกำลังจะทำงานหรือทำให้คนทำงานอยู่ในป่า จะเห็นได้ว่า คนที่อยู่ในป่านั้นไม่เหมือนกัน พระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิ ดำรงพระสติเฉพาะหน้า แต่ว่า นวกัมมิกภวาทวาทพราหมณ์ทำงานอยู่ในป่า เวลาที่คนมีกิจการงานและมีความเพลิดเพลिनยินดี ต้องการผลของงาน เพราะฉะนั้น ก็ทราบที่ตนอยู่ในป่าในขณะนั้นมีความยินดีเพราะอะไร มีความยินดีเพราะได้ผลในการที่ให้คนทำงานให้ในป่า เพราะฉะนั้น เวลาที่เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิอยู่ในป่านั้น ก็เกิดความสงสัยว่า พระสมณะนี้ให้คนทำอะไรอยู่จึงยินดี

นี่เป็นความคิดของคนโลก คนโลกนั้นต้องมีผลตอบแทนที่เห็นจากการงาน จึงจะเกิดความยินดี เพราะฉะนั้น เวลาที่เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งขัดสมาธิ ก็ไม่เข้าใจว่า อะไรเป็นความยินดีที่ทำให้พระผู้มีพระภาคประทับนั่งคู้บัลลังก์อยู่ในป่านั้นได้ เพราะฉะนั้น คนอยู่ในป่าไม่เหมือนกัน เพราะเหตุว่าพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระองค์ไม่มีกรณียกในป่า เพราะพระองค์ถอนรากเหง้าป่าอันเป็นข้าศึกเสียแล้ว ไม่มีป่ากิเลส ปราศจากลูกศร คือ กิเลส ละความกระสันเสียแล้ว จึงยินดีอยู่ผู้เดียวในป่า

พระผู้มีพระภาคเป็นผู้ทรงยินดีการอยู่ป่า เพราะพระองค์ไม่ทรงมีกิเลสเลย ไม่ใช่อยู่ด้วยความหวัง แต่คนอื่นเข้าไปในป่าด้วยความหวังหรือเปล่า ผู้ที่จะกระทำกิจการงานในป่าก็เข้าไปในป่าด้วยความหวัง คือ การที่จะกระทำกิจการงานในป่า ส่วนบุคคลอื่นที่ยังมีกิเลสอยู่ ยังมีความหวังอย่างอื่น อาจจะไม่ใช้ความหวังในการงานก็ตาม แต่เข้าไปในป่าเพราะหวังอย่างอื่นได้ไหม

ที่อยู่ป่ากันนี้ อยู่ด้วยความหวัง หวังต้องการอะไรสักอย่างหนึ่งจึงได้ไป หวังความสงบหรือว่าหวังอะไรก็ได้แล้วแต่ นั่นก็ยังคงเป็นความหวัง แม้ความหวังนั้นจะต่างกัน ไม่ใช่หวังกิจการงานอย่างนั้นก็ตาม แต่ว่าไม่ใช่อหังการจริงๆ ของผู้นั้น ที่ทำไปเพียงด้วยความหวังที่จะได้ผล

การเจริญสตินั้นเพื่อการรู้ลักษณะของนามและรูปที่เกิดขึ้นแก่ตน ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่แต่ละคนได้สะสมมา ไม่ใช่ไปเปลี่ยนหรือว่าไปบังคับ หรือว่าไปด้วยความหวัง แต่ไม่ใช่อหังการจริงๆ ของผู้นั้น เพราะเหตุว่าไปด้วยความหวังและความหวังนั้นก็บังไว้ ทำให้ไม่รู้ลักษณะของนามและรูปที่เป็นปกติ

เรื่องกิจการงาน กัมมปติโพธิคิดว่าจะเป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสติใหม่เกิดมาแล้วก็ต้องมีการงานกันทุกท่าน ไม่ใช่แต่เฉพาะการอาชีพ หลังจากการประกอบอาชีพกลับไปบ้าน ก็ดูได้ว่ามีกิจอะไรบ้างที่จะต้องกระทำกันเป็นชีวิตจริง ๆ ของแต่ละคน

ถ. มีความสงสัยเรื่องแม่ชีไทย คือ แม่ชีศาสนาอื่น ก็กระทำกิจหลายประการ แล้วแม่ชีไทยทำได้ไหม

สุ. แม่ชีไทยก็เป็นอุบาสิกา บริษัทหนึ่งในพุทธบริษัท ไม่ใช่ภิกษุณี แต่ว่าอุบาสิกาที่เป็นแม่ชีเป็นผู้ที่รักษาศีลเพิ่มขึ้นจากศีล ๕ สามารถจะทำการงานทุกอย่างได้ตามปกติ อย่าเข้าใจผิดว่าจะเป็นภิกษุณี ท่านเหล่านั้นเป็นผู้ที่สามารถจะ

รักษาศีลได้เป็นปกติ แล้วก็รักษาได้ถึง ๘ ข้อ แม้สี่ทั้งหลายก็เจริญสติในเพศของแม่ชีได้ ชีวิตใครเป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น

สำหรับประการที่ ๖ **อัทธานปลิโพธ** คือ การเดินทางไกล ไม่เป็นเครื่องกัน ไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสติปัฏฐาน

ขอล่าวถึง**พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ มหาขันธกะ** เรื่อง ถือนิสสัย มีข้อความว่า

ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จอยู่ในพระนครราชคฤห์นั้นแล ตลอดฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษติเตียนโพนทะนาว่า

ทิศทั้งหลายคับแคบ มีดমন แก่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ทิศทั้งหลายไม่ปรากฏแก่พระสมณะพวกนี้

ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ติเตียนโพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนทม้า รับสั่งว่า

ดูกร อานนท์เธอจงไปไซดาบ บอกพวกภิกษุทั้งหลายในบริเวณวิหารว่า อาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงปรารภนาจะเสด็จจาริกทักษิณาคีรีชนบท ท่านผู้ใดมีความประสงค์ ท่านผู้นั้นจงมา

ไม่ได้ห้าม ไม่ได้บังคับด้วย

ท่านพระอานนท์ได้รับสนองพระพุทธบัญชาแล้ว ไชดาบแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลายในบริเวณวิหารว่า

าวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงปรารภนาจะเสด็จจาริกทักษิณาคีรีชนบท ท่านผู้ใดมีความประสงค์ ท่านผู้นั้นจงมา

ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า

าวุโส อานนท์ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติให้ภิกษุถือนิสสัยอยู่ตลอด ๑๐ พรรษา และให้ภิกษุมีพรรษาได้ ๑๐ ให้นิสสัย พวกผมจะต้องไปในทักษิณาคีรีชนบทจักต้องถือนิสสัยด้วย จะพักอยู่เพียงเล็กน้อย ก็จะต้องกลับมาอีก และจะต้องกลับถือ

นิสัยอีก ถ้าพระอาจารย์ พระอุปัชฌายะของพวกเขาไป แม้พวกผมก็จักไป หาก
ท่านไม่ไป แม้พวกผมก็จักไม่ไป

อาวุโส อานนทฺ ความที่พวกผมมีใจเบา จักปรากฏ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกทักษิณาคีรีชนบท กับภิกษุสงฆ์มีจำนวน
น้อย ครั้นพระองค์เสด็จอยู่ ณ ทักษิณาคีรีชนบทตามพุทธภิรมย์แล้ว เสด็จกลับมาสู่พระ
นครราชคฤห์อีกตามเดิม และพระองค์ตรัสเรียกท่านพระอานนทฺมาสอบถามว่า

ดูกร อานนทฺ ตถาคตจาริกทักษิณาคีรีชนบทกับภิกษุสงฆ์มีจำนวนน้อย
เพราะเหตุไร

จึงท่านพระอานนทฺกราบทูลความเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

พระผู้มีพระภาคทรงมีพระพุทธานุญาตให้ถือนิสัยโดยลำดับนั้น พระผู้มีพระ
ภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคัมภีรานั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วตรัส
เรียกภิกษุทั้งหลายมารับสั่งว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถถือนิสัยอยู่ ๕
พรรษา และให้ภิกษุผู้ไม่ฉลาดถือนิสัยอยู่ตลอดชีวิต

ถ้าท่านผู้ฟังสนใจเรื่องของพระวินัย ก็คงจะเข้าใจได้ว่า การที่บุคคลหนึ่งบุคคล
ใดมีศรัทธาที่จะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติ เพื่อการรู้
แจ้งอริยสัจธรรม ไม่ใช่ว่าการรู้แจ้งอริยสัจธรรมนั้นรู้ได้โดยไม่ต้องมีการอบรม โดยไม่
ต้องมีกล่าวแนะนำ โดยไม่ต้องมีการกล่าวสอน ไม่ใช่อย่างนั้น

เพราะฉะนั้น ฆราวาสที่ต้องการจะเจริญสติปัฏฐานไม่ฟังให้เข้าใจ ไม่ศึกษา
เหตุผลในการเจริญสติปัฏฐานโดยละเอียด สามารถที่จะเจริญเหตุให้ตรงกับผลที่
ต้องการได้ไหม ถึงแม้ว่าจะเป็นพระภิกษุใหม่ เป็นนวกภิกษุ เป็นผู้ฉลาด ก็ยังต้องถือ
นิสัย คือ จะต้องได้รับการอบรมพราสอนอย่างน้อยถึง ๕ พรรษา

นี่แสดงให้เห็นว่า ธรรมนั้นสุขุมละเอียด ศึกษาเปรียบเทียบได้ทั้งพระสูตร ทั้ง
พระวินัย และจะเห็นได้ว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จอยู่ในพระนครราชคฤห์ตลอดฤดู
ฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน ทำให้คนทั้งหลายเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนา

ไม่ใช่ว่าการที่จะให้อยู่ในที่จำกัดแล้วจะเป็นที่สรรเสริญชื่นชม แต่เป็นที่ติได้ว่า เพราะเหตุใดจึงได้อยู่ประจำ ณ สถานที่เดียว ไม่จาริกไปสู่ที่อื่น

การไปนั้น ไปทำไม สำหรับพระผู้มีพระภาคและพระภิกษุสงฆ์ มีกิจหรือไม่จึงได้ไป หรือไปเฉย ๆ แต่ละครั้งที่ไป เพื่อทรงเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ เพื่อให้มีความเห็น ถูก มีความเข้าใจ มีการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เพราะฉะนั้น นี่ก็เป็นข้อหนึ่งที่จะได้พิจารณาจากพระวินัยปิฎกว่า การเดินทางไกลนั้นไม่ได้เป็นเครื่องกั้นการเจริญสติปัฏฐานเลย กิจทุกอย่างตามปกติธรรมดาเป็นเรื่องที่จะต้องกระทำกัน ใครจะไปไหนมาไหนด้วยกิจธุระอะไร ก็เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่ขัดขวางการเจริญสติปัฏฐานเลย

นอกจากนั้นใน **พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ อุโบสถขันธกะ** เรื่องจะไปไหนต้องอาปฐกก่อน อาปฐก คือ การบอกให้ทราบ การบอกกลั่นเอง มีข้อความว่า

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปด้วยกันเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไปสู่ทิศ ไม่อำลา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้หลายรูปด้วยกันเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไปสู่ทิศ ไม่อำลาพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พวกเธออันพระอุปัชฌาย์อาจารย์พึงถามว่า ท่านทั้งหลายจักไปไหน จักไปกับใคร ถ้าพวกเธอเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด พุดอ้างถึงภิกษุเหล่าอื่นที่เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาดด้วยกัน พระอุปัชฌาย์อาจารย์ไม่พึงอนุญาต ถ้าอนุญาต ต้องอาบัติทุกกฏ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด อันพระอุปัชฌาย์อาจารย์ไม่อนุญาต ถ้ายังขึ้นไป ต้องอาบัติทุกกฏ

จากข้อความนี้ จะเห็นได้ว่า ภิกษุหลายรูปด้วยกันเป็นผู้เขลา ไม่ใช่ว่าจะไม่มีภิกษุที่ไม่เขลาเลย การที่จะเป็นภิกษุหรือเป็นฆราวาสนั้นก็แล้วแต่การสะสมเหตุปัจจัย ถ้าสะสมเนกขัมมบารมี คือ การที่จะละอาคารบ้านเรือน ผู้นั้นก็สามารถที่จะมีศรัทธา

มีเหตุมีปัจจัยที่จะให้ละอาคารบ้านเรือนได้ แต่ว่าไม่ได้เจริญอินทรีย์ในด้านอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสติ วิริยะ สมาธิ ปัญญา เพราะฉะนั้น จึงยังมีภิกษุผู้เขลา มีชื่อว่า พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงทราบ พระองค์ทรงทราบอภัยภัยของสัตว์โลกโดยละเอียดทั่ว ถ้วน แต่ทรงมีพระมหากรุณา เมื่อเห็นว่าบุคคลผู้นั้นมีศรัทธาที่จะออกจากเรือนบวช เป็นบรรพชิต ก็ได้ทรงพระมหากรุณาเทศนาอุปการะ อนุเคราะห์ทุกประการเพื่อการเจริญปัญญาของบุคคลผู้นั้น

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ในการไปแม้ในพระวินัยบัญญัติ ผู้ที่เป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ก็ต้องถามว่า จะไปไหน ไปกับใคร ถ้าอ้างถึงภิกษุที่เป็นผู้เขลาไม่ฉลาดด้วยกัน พระอุปัชฌาย์อาจารย์ไม่พึงอนุญาต ถ้าอนุญาตต้องอาบัติทุกกฏ และถ้าภิกษุอื่นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ไม่อนุญาต ถ้ายังขึ้นไป ต้องอาบัติทุกกฏ

แสดงให้เห็นว่า เรื่องการไปเป็นเรื่องที่สำคัญ ถ้าเป็นคนเขลาไปตามลำพัง ก็ไม่ได้รับประโยชน์จากการไป หรือว่าถ้าไปกับบุคคลผู้ที่ไม่ฉลาดด้วยกัน การไปนั้นก็ไม่มีประโยชน์เหมือนกัน

เพราะฉะนั้น การที่จะอนุญาตให้ภิกษุไปไหน จำเป็นที่จะต้องถึงถึงประโยชน์ว่า ไปอย่างไร ไปกับใครจึงจะเป็นประโยชน์

๕๖

ถ. ผมได้ฟังท่านอาจารย์บรรยายเรื่องการเจริญสติปัฏฐานมาหลายครั้งแล้ว ใครถามอาจารย์ว่า เวลาที่เราเห็นรูป เรารู้แล้วว่า เรามีสติ แต่เห็นอยู่เรื่อย ๆ เราจะมนสิการอย่างไร เป็นเห็น ๆ อยู่เรื่อย ๆ คล้ายจะเป็นภาวณาไป

สุ. การเห็นมีอยู่ตลอดเวลา แต่ขณะใดหลงลืมสติ ก็ไม่ได้พิจารณาสภาพที่เห็นและสิ่งที่ปรากฏให้เห็น ขณะใดที่มีสติมีการระลึกได้ก็รู้

เรื่องของการเจริญสติปัฏฐานอยากจะทำให้ใช้คำว่ารู้ เพราะเหตุว่าเป็นการเจริญปัญญา รู้ว่าสิ่งที่กำลังปรากฏเดี๋ยวนี้เป็นแต่เพียงของจริงที่ปรากฏให้รู้ได้เฉพาะทางตาเท่านั้น การระลึกอย่างนี้เพื่ออะไร เพื่อละความถือมั่น เพื่อละการติด เพื่อละการเพติดเพลินไปในนิมิตในอนุพยัญชนะ และเพื่อให้ความรู้ขึ้นที่ละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งไม่ว่าจะเห็นขณะใด เวลาที่สติระลึกถึงสิ่งที่กำลังปรากฏ ก็รู้วาลักษณะนี้เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา

จุดประสงค์ของการเจริญสตินั้น เพื่อปัญญาารู้ถูกต้องตามความเป็นจริงของสิ่งที่ปรากฏ และสิ่งที่มีจริงที่ปรากฏไม่ใช่มีแต่เฉพาะทางตา ทางหูก็มี ทางจมูกก็มี ทางลิ้นก็มี ทางกายก็มี ทางใจก็มี

ที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่เป็นสภาพรู้ทางตา ถ้าหลับตาแล้วไม่เห็น ซึ่งไม่ใช่การรู้เรื่อง ไม่ใช่การคิดนึก เพราะฉะนั้น เวลาที่เห็นแล้วทราบว่าเป็นอะไร ผู้ที่เจริญสติพิจารณา หรือว่าระลึกว่า การที่รู้วาลักษณะนั้นเป็นอะไร ก็เป็นแต่เพียงนามธรรมอีกชนิดหนึ่ง ไม่ใช่หยุดสติหรือปัญญาให้รู้แต่เพียงเฉพาะอย่างเดียว นั่นไม่ใช่การเจริญปัญญา

ทางหู เสียงก็เป็นของจริง ได้ยินก็เป็นของจริง ไม่เหมือนกับเห็นเลย ไม่ใช่การคิดนึก ความสุข ความทุกข์ต่าง ๆ ด้วย การได้ยินเป็นนามธรรม เกิดที่ไหนก็ดับที่นั่น แต่เพราะความรวดเร็ว เพราะความไม่รู้ เพราะการไม่เจริญสติ เพราะปัญญาไม่เจริญ

ขึ้น ไม่พิจารณาโดยทั่ว เพราะฉะนั้น ความเห็นว่าเป็นตัวตนก็ต้องมี ท่านผู้ฟังรู้ลักษณะของนามและรูปชัดเจนหรือยัง

ก็เพียงขั้นเข้าใจโดยการฟังเข้าใจ แต่ไม่ใช่สติปัฏฐาน ต้องแยกกัน ความรู้ขั้นการฟัง ขั้นการพิจารณา กับความรู้ขั้นที่เกิดพร้อมสติระลึกถึงลักษณะที่กำลังปรากฏก็ไม่เหมือนกัน

ถ. (ไม่ได้ยิน)

สุ. จะให้มีกฎเกณฑ์ไม่ได้ เพราะเป็นอนัตตา ฟังแล้วก็ทราบ่ว่าสภาพที่กำลังเห็นนี้ไม่ใช่สภาพเดียวกับนามธรรมที่คิด คิดมีจริงไหม คิดไม่ใช่เห็น ท่านผู้ฟังกล่าวว่า เวลาเห็น เวลาได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส สัมผัส ทั้ง ๕ ทางนี้ อัดคิดไม่ได้

ทุกท่านรับรองว่า จริง เห็นมีจริง สัมผัสมีจริง ได้ยินมีจริง เสียงมีจริง รู้กลิ่นมีจริง กลิ่นมีจริง รู้รสมีจริง รสมีจริง รู้เย็น รู้ร้อน รู้อ่อน รู้แข็งมีจริง เย็น ร้อน อ่อน แข็ง แกร่ง ตึง ไหวมีจริง คตินี้ก็มีจริง ของจริงทั้งนั้น

ใครรู้ว่า เป็นของจริง ใครรู้ว่า คิดไม่ใช่เห็น คิดไม่ใช่ได้ยิน คิดไม่ใช่รู้กลิ่น คิดไม่ใช่รู้สิ่งที่กำลังกระทบสัมผัส ใครรู้

ผู้เจริญสติรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามและรูปแต่ละทาง ไม่อย่างนั้นไม่ชื่อว่าเจริญปัญญา ไม่ชื่อว่าเจริญสติ เพราะเหตุว่าถ้าเจริญสติก็ต้องมีสิ่งที่สติกำลังระลึกถึงเป็นของจริง แล้วแต่ว่าสภาพนั้นเป็นรูป สติก็รู้ลักษณะนั้น ปัญญาพิจารณา ไม่ไปปนกับนามธรรม

เห็นไม่ปนกับสี ได้ยินไม่ปนกับเสียง รู้กลิ่นไม่ปนกับกลิ่น ทั้งหมดนามและรูปทุกชนิด เจริญปัญญาเพื่อรู้ชัดในลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ไม่ใช่บังคับ ไม่ใช่ห้าม ไม่ใช่บอกให้คิดอย่างนั้นให้คิดอย่างนี้ ใครบังคับบัญชาแม้ความคิดนึกของตัวเองได้บ้าง แต่เจริญสติได้ รู้ลักษณะที่ต่างกันของนามและรูปได้ ไม่ใช่บังคับ ไม่ใช่ให้มีแบบที่ตามไปเหมือนกันหมด นั่นไม่ใช่การเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่การละ แต่เป็นการไม่รู้จึงได้สร้างแบบ จึงได้สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นด้วยความไม่รู้ ไม่ใช่ด้วยความรู้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา

ถ. ที่อาจารย์ว่า การเจริญสติบังคับไม่ให้คิดไม่ได้ ความจริงได้ สมมติว่าเราเป็นคนชอบลักขโมย เราก็ถือศีล เราก็ไม่ต้องทนทุกข์ลำบาก จิตของเราเมื่อคิดเราก็หยุดคิดได้ เราต้องหาวิธีที่จะหยุดคิด ไม่ให้กิเลสเข้ามา ผมมีความเห็นอย่างนี้ เราจะต้องเห็นใจผู้ที่ยังไม่ได้รับการอบรม เพราะถ้าได้รับการอบรมแล้ว มีปัญญาแล้ว มีทาน ศีล สมาธิ ปัญญาแล้ว ก็เป็นอันเชื่อแน่ว่า สมพุทธประสงค์

สุ. ไม่มีใครบอกเลยว่า ไม่เห็นใจ แต่ไม่ใช่ว่าบังคับ ให้เหตุปัจจัยที่จะทำให้บุคคลนั้นเป็นคนดีโดยการแสดงเหตุผลที่ถูกต้องเพื่อให้เขาพิจารณา เพื่อให้เกิดhiri เพื่อให้เกิดโธตตปปะ แต่ไม่ใช่ว่าให้บังคับ หรือไม่ใช่ว่าบังคับได้ แต่ละคนอาจจะคิดว่า ตัวท่านบังคับได้ แต่ความจริงไม่ใช่ตัวท่านที่บังคับ เป็นสภาพของคุณธรรม นามธรรมที่เป็นฝ่ายดี เป็นเรื่องดีที่มีความสนใจและได้สอบถาม

มีข้อความในพระไตรปิฎก เป็นเรื่องของอัทธาน การเดินทางไกล ที่กล่าวถึงเรื่องนี้เพื่อที่จะให้เห็นว่า ก่อนปรินิพพานนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จดำเนินทางไกลไปสถานที่ใดบ้าง เพื่อทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์

ใน **ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาปรินิพพานสูตร** มีข้อความว่า

ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ เขตพระนครราชคฤห์ แม่นั้นทรงกระทำธรรมิกถาอันนี้แหละเป็นอันมากแก่พวกภิกษุว่า

อย่างนี้ศีล อย่างนี้สมาธิ อย่างนี้ปัญญา

สมาธิอันศีลอบรมแล้ว ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่

ปัญญาอันสมาธิอบรมแล้ว ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่

จิตอันปัญญาอบรมแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะโดยชอบ คือ กามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ

จะเห็นได้ว่า เมื่อทรงแสดงธรรม ก็ทรงแสดงธรรมเหล่านี้เป็นอันมากแก่ภิกษุ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ตามความพอพระทัย ในพระนครราชคฤห์ แล้วตรัสเรียกพวกท่านพระอาณนทัมารับสั่งว่า

ดูกร อานนท์ มาไปกันเถิด เราจักไปยังอัมพลัญจิรา ท่านพระอานนท์ทูลรับ
พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงอัมพลัญ-
จิราแล้ว ได้ยินว่าพระผู้มีพระภาคเสด็จประทับ ณ พระตำหนักหลวงในอัมพลัญจิรา
เมื่อนั้น ทรงกระทำธรรมีกถาอันนี้แหละเป็นอันมากแก่พวกภิกษุ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ตามความพอพระทัยในอัมพลัญจิรา แล้ว
ตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า

ดูกร อานนท์ มาไปกันเถิด เราจักไปยังบ้านนาลันทคาม ท่านพระอานนท์ทูล
รับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงหมู่บ้าน
นาลันทคามแล้ว ได้ยินว่าพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในป่าวาติกอัมพวัน ในบ้าน
นาลันทคามนั้น ทรงแสดงธรรม คือ ธรรมีกถาในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญาเป็นอัน
มาก

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ตามความพอพระทัย ในบ้านนาลันทคาม
แล้วตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า

ดูกร อานนท์ มาไปกันเถิด เราจักไปยังปาฏลิกาม ท่านพระอานนท์ทูลรับ
พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงปาฏลิ-
คามแล้ว พวกอุบาสกชาวปาฏลิกามไปเฝ้ากราบทูลให้ทรงรับเรือนสำหรับพัก แล้วก็
จัดแจงปูลาด แต่งตั้งอาสนะ ตั้งหมอนน้ำไว้ ตามประทีป

พระผู้มีพระภาคเสด็จไปประทับพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ แล้วก็ทรงแสดงธรรมแก่
อุบาสก ในเรื่องของศีลวิบัติ ศีลสมบัติ จนสว่าง

พวกอำมาตย์ผู้ใหญ่ในแคว้นมคธไปเฝ้า กราบทูลให้ทรงรับภัตตาหารพร้อม
ด้วยภิกษุ เสด็จเสร็จแล้ว ทรงอนุโมทนาด้วยคาถาเหล่านี้ มีความว่า

บัณฑิตยชาติสำเร็จการอยู่ในประเทศใด ย่อมเชื้อเชิญท่านผู้มีศีล ผู้สำรวมแล้ว
ประพฤติพรหมจรรย์ให้บริโภคนั้น เทวดาเหล่านั้นได้รับบูชาแล้ว ย่อมบูชา

ตอบเขา ได้รับความนับถือแล้ว ย่อมนับถือตอบเขา แต่นั่นย่อมอนุเคราะห์เขา เหมือนมารดาอนุเคราะห์บุตรซึ่งเกิดแต่อก ฉะนั้น บุรุษผู้อันเทวดาอนุเคราะห์แล้ว ย่อมเห็นความเจริญทุกเมื่อ

จากนั้นเสด็จไปโกฏิกาม ประทับ ณ ที่นั้น รับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ ๔ เราและพวกเธอจึง เร่ร้อนท่องเที่ยวไปสิ้นกาลนานอย่างนี้

เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจ ๔ เป็นไฉน

เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เราและพวกเธอจึงเร่ร้อนท่องเที่ยวไปสิ้นกาลนานอย่างนี้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราได้รู้แจ้งแทงตลอดทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจแล้ว ตัณหาในภพเราถอนเสียแล้ว ตัณหาอันจะนำไปสู่ภพสิ้นแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มี

ได้ยินว่าพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โกฏิกาม แม่น้ำทรงกระทำธรรมีกถา

นี่เป็นการเสด็จดำเนินก่อนที่จะปรินิพพาน และได้ทรงแสดงธรรมพราศอนเป็นอันมาก ซึ่งมีข้อความเรื่องของการเจริญสติปัฏฐานแสดงไว้ชัดทีเดียว

จากนั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จไปยังนาทิกะคาม ทรงพยากรณ์คติและภพเบื้องหน้าของภิกษุที่เป็นอริยสาวก และของอุบาสกอริยสาวกในนาทิกะคาม และได้ทรงกระทำธรรมีกถาในเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา เป็นอันมาก

จากนั้นเสด็จไปยังเมืองเวสาลี ประทับในอัมพปาลีวัน ณ ที่นั้นพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา รับสั่งว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะอยู่ นี่เป็นอนุศาสน์ของเราสำหรับเธอ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อย่างไรก็ตามแล้วภิกษุจึงจะชื่อว่า เป็นผู้ที่มีสติ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ เป็นผู้มีความ

เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก อย่างนี้แล ภิกษุจึงชื่อว่า เป็นผู้ที่มีสติ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อย่างไรก็ตามแล้วภิกษุจึงจะชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสัมปชัญญะ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้กระทำความรู้ตัวในการก้าว ในการถอย ในการแล ในกายเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังขาริ บาตร และจีวร ในการฉัน ในการดื่ม ในการเคี้ยว ในการลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง อย่างนี้แลภิกษุจึงจะชื่อว่า เป็นผู้ประกอบด้วยสัมปชัญญะ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะอยู่ นี่เป็นอนุศาสน์ของเราสำหรับเธอ

ข้อนี้ก็คงจะทำให้หายสงสัยว่า มีสติคืออย่างไร

มีสติ คือ พิจารณากายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม

มีสัมปชัญญะอย่างไร มีสัมปชัญญะ คือ รู้ตัวในการก้าว ในการถอย ในการแล ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก เป็นต้น

เวลานี้แลอยู่หรือไม่ เหลียวหรือไม่ คู้เข้าบ้างไหม เหยียดออกบ้างไหม เป็นผู้ที่มีสติ มีสัมปชัญญะไหม ในการก้าว ในการถอย ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังขาริ บาตร จีวร ในการฉัน การดื่ม การเคี้ยว

และพยัญชนะของการเป็นผู้มีสติกำกับไว้ว่า

อย่างไรเล่า ภิกษุจึงจะชื่อว่า เป็นผู้ที่มีสติ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่

ในขณะที่ก้าว มีเวทนาใหม่ มีจิตใหม่ มีรูปใหม่ อยู่ในหมวดใดในมหาสติปัฏฐาน ๔

ทางตา อะไรปรากฏ อะไรเป็นนาม เป็นรูป ทางหู อะไรเป็นนาม เป็นรูป ทางจมูก อะไรเป็นนาม เป็นรูป ทางลิ้น อะไรเป็นนาม เป็นรูป ทางกาย อะไรเป็นนาม เป็นรูป ทางใจ นามอะไรปรากฏ รูปอะไรปรากฏ

ไม่ใช่ให้เจาะจงไปสร้างอะไรขึ้น แต่ทุกขณะที่กำลังนั่ง นอน ยืน เดิน เคลื่อนไหว เหยียด คู้ พุด นิ่ง คิด เป็นผู้มีการรู้สึกตัว พิจารณากายในกาย เวทนา ในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม

ถ. สมมติว่า เราเจริญวิปัสสนา การเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานกับสมถกัมมัฏฐานอยู่ที่อารมณ์ สมถกัมมัฏฐานมีบัญญัติอารมณ์ ซึ่งมีกสิณ ๑๐ หรืออสุภ ๑๐ แต่การเจริญสติปัฏฐานมีปรมาตถ์ คือ รูปนามเป็นอารมณ์

เราจะดูอยู่ที่รูป พิจารณาอยู่ที่รูป รูปเป็นปรมาตถ์ ในฐานะที่เราปัญญาอย่างน้อยยังอ่อนอยู่นี้ เราจะปิดทวารเสีย ๕ ทวาร คือ ให้นึกอยู่ในทวารเดียว คือ มโนทวาร เพื่อที่จะจับหรือเพื่อที่จะรู้ว่า อะไรเป็นรูป อะไรเป็นนาม อย่างนี้จะเป็นวิธีที่ถูกหรือผิด

หรือถ้าเราจะเจริญสติไปหมด ได้ยิน เสียงเกิดขึ้นก็รู้ รู้รส มีกลิ่นเกิดขึ้นสัมผัสเกิดขึ้น ก็รู้ ถูกต้อง เย็น ร้อน อ่อน แข็งตามรู้ไปหมด ในฐานะที่เรายังเป็นปุถุชนและสติยังน้อยอยู่นี้ ถ้าหากเราจะพิจารณาเพียงอย่างเดียว หมายความว่าเจริญกายานุปัสสนา ก็ดูที่กาย เอาสติไปตั้งไว้ที่กายเพียงอย่างเดียว หรือว่าจะเจริญเวทนา ก็พิจารณาเวทนาไปเพียงอย่างเดียว

สุ. ที่ท่านกล่าวว่า การที่จะพิจารณารูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ยาก อย่างอะไรเลย จะรู้แต่เฉพาะรูปทางใจเท่านั้นจะได้ไหม ขอดถามว่า รูปอะไรทางใจ

ถ. รูปบัญญัติ รูป ๒๘ รูปบัญญัตินี้พูดง่าย ๆ ก็ว่าตัวเรา พิจารณาที่ตัวเราเรียกว่ากาย คงไม่ผิดใช่ไหมครับ คือ กายา

สุ. เวลาที่จะรู้ลักษณะของนามและรูป อย่าลืม ลักษณะไม่ใช่ชื่อ ไม่ใช่ความจำ แต่ต้องมีลักษณะที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใด ถ้าจะเป็นทางตา สีสังวรณะต่าง ๆ กำลังปรากฏ เป็นสิ่งที่สติจะต้องระลึกไว้ว่า เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทาง

ตาเท่านั้น เสียงปรากฏนิดเดียว เป็นสิ่งที่ปรากฏให้รู้ได้ทางหูเท่านั้น กลิ่นปรากฏนิดเดียว เป็นสิ่งที่มีลักษณะจริง ๆ

ในขณะที่กลืนกำลังปรากฏ ไม่ต้องสร้าง ไม่ต้องนึกอะไรขึ้นมาเลย เพราะฉะนั้น ถ้าปิด การไม่เจริญปัญญา รู้รูปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย จะรู้รูปอะไรทางใจ มีลักษณะอะไรปรากฏเป็นรูปทางใจ

ถ. เราอาศัยรูปบัญญัติ คือ รูปร่างสัณฐาน คือ รูปทางกายของเรา ในขณะที่เรานั่งอยู่ เราก็พิจารณาว่า เป็นรูปนั่ง ไม่ใช่ตัวเรานั่ง

ส. ขอบพระทานโทษ ถ้าพิจารณาว่า เป็นรูปนั่ง พิจารณาอย่างไร

ถ. ก็พิจารณารูปที่ นั่ง ในใจก็กำหนดรู้ว่า รูปนั่ง เพื่อจะถอนอดีตตะ

ส. เวลาที่มีความเห็นผิด เห็นผิดในอะไร เห็นผิดในนามรูปที่ประชุมรวมกัน เพราะว่าไม่ได้รู้ลักษณะที่ต่างกันของนามแต่ละนาม พอถึงรูปที่เราหลงผิด ยึดถือว่าเป็นตัวตน ก็เพราะยึดถือรูปที่มาประชุมรวมกัน ไม่ใช่รู้รูปแต่ละทาง

๕๗

ส. มีผู้ถามว่า รูปนามนี้มีอะไรดีบ้างไหม เพราะตั้งแต่เข้ามาก็มีแต่ทุกข์ที่ต้องบำรุงบริหารรักษาความสะอาด ความหิว ทุกสิ่งทุกอย่าง

. นักรูปนาม หรือตัวเรา ยังไม่ใช่รูป ไม่ใช่นามแต่ละชนิดที่เกิดดับติดต่อกัน เพราะฉะนั้น ก็เป็นแต่เพียงความคิดโดยการฟังว่า ตัวตนนั้นไม่มีเลย มีแต่นามกับรูปเท่านั้น และสภาพของนามก็มีทั้งสุข มีทั้งทุกข์ มีทั้งดีใจ มีทั้งเสียใจ มีทั้งที่รู้ทางตา มีทั้งที่รู้ทางหู แต่ละชนิดเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป ไม่ใช่ตัวตนเลย

ในคราวก่อนนั้นเป็นเรื่องของอัทธานปลิโธ ซึ่งไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญวิปัสสนา และได้ยกตัวอย่างในมหาปริณีพพานสูตร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะเสด็จดับขันธปรินิพพานนั้น พระองค์ได้เสด็จดำเนินทางไกลมาก เมื่อประทับ ณ พระนครราชคฤห์แล้ว ก็ได้ตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า จะไปยังอัมพลัฏฐิกา และพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ก็ได้ไปสู่อัมพลัฏฐิกา

ไม่ว่าพระองค์จะเสด็จดำเนินทางไกลไป ณ ที่ใดก็ตาม พระธรรมเทศนาที่พระองค์ทรงแสดงส่วนมากนั้นเป็นเรื่องของศีลกถา สมาธิกถา ปัญญาภา

จากอัมพลัฏฐิกา พระผู้มีพระภาคได้เสด็จไปยังนาลันทคาม พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ต่อจากนั้นก็เสด็จต่อไปปาฏลิกาม ได้ทรงแสดงธรรมเป็นอันมากทุก ๆ แห่งที่เสด็จไป

จากนั้นเสด็จไปโกฏิกาม ได้ทรงแสดงธรรมเรื่องของศีลกถา สมาธิกถา ปัญญาภาเป็นอันมาก

จากนั้นเสด็จไปยังนาทิกคาม จากนั้นก็เสด็จไปยังเมืองเวสาลี ประทับในอัมพปาลิวัน ซึ่ง ณ ที่นั้นพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงแสดงธรรมเรื่องของการมีสติสัมปชัญญะ ได้ทรงแสดงว่า อย่างไรก็ตาม ภาระกิจจะชื่อว่า เป็นผู้ที่มีสติ

ทุกท่านเวลาที่เจริญสติปัฏฐาน คงจะต้องการทราบว่า พญฺชนะความหมายของสตินั้นคืออะไร และความหมายของสัมปชัญญะนั้นคืออะไร ในสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคได้ทรงอธิบายไว้แก่บรรดาภิกษุทั้งหลายว่า

อย่างไรเล่า ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้มีสติ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาอยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ เป็นผู้มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก อย่างนี้แล ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้มีสติ

อย่างไรเล่า ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสัมปชัญญะ

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้กระทำความรู้ตัวในการก้าว ในกายถอย ในการแล ในการเหลียว ในการคู้เข้า ในการเหยียดออก ในการทรงสังขาริ บาตร และจีวร ในการฉ้น การตี้ม การเคี้ยว ในการลิ้ม ในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ ย่อมทำความรู้สึกตัวในการเดิน การยืน การนั่ง การหลับ การตื่น การพูด การนิ่ง อย่างนี้แล ภิกษุจึงจะชื่อว่าเป็นผู้ประกอบด้วยสัมปชัญญะ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุควรเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะอยู่ นี่เป็นอนุศาสน์ของเราสำหรับเธอ

ก็คงจะหมดความสงสัยว่า มีสติสัมปชัญญะนั้นคืออะไร

มีสัมปชัญญะ คือ การรู้สึกตัว ไม่ว่าจะเป็นในขณะไหน เป็นต้นว่า ในขณะยืนหรือเดิน หรือนั่ง นอน พูด หลับ ตื่น นิ่ง ลิ้ม เคี้ยว

คือ ทุกขณะ ทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นแล เหลียว คู้เข้า เหยียดออก เป็นผู้มีความรู้สึกตัว

นี่ก็เป็นสัมปชัญญะ ซึ่งไม่ใช่มีแต่เฉพาะความรู้สึกตัว จะต้อง มีสติ คือ พิจารณากายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมด้วย

เพราะฉะนั้น สองพญฺชนะนี้จะเห็นได้ว่า การเจริญสติไม่จำกัดเลย ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในสถานที่ใด ในอิริยาบถใด กระทำทำงานใด ขณะใดทั้งสิ้น

ขอกล่าวถึงข้อความต่อไปใน มหาปริณิพพานสูตร ซึ่งมีข้อความว่า

จากนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไปยังบ้านเวฬุคาม ทรงจำพรรษาในบ้าน
เวฬุคามนั้นแหละ และทรงโปรดให้ภิกษุทั้งหลายจำพรรษารอบเมืองเวสาลี ตามที่
เป็นมิตรกัน ตามที่เคยเห็นกัน ตามที่เคยคบกัน

ครั้งนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงจำพรรษาแล้ว ทรงประจวบอย่างหนัก ทรงมี
พระสติสัมปชัญญะ อटकั้น ไม่พรั่นพรั้ง ทรงพระดำริว่า การที่เราจะไม่บอกภิกษุผู้
อุปัฏฐาก ไม่อามลาภิกษุสงฆ์ ปริณิพพานเสีย นั้น ไม่สมควรแก่เราเลย ถ้ากระไรเราพึง
ใช้ความเพียรขบไล่อาพาธนี้ ดำรงชีวิตสังขารอยู่เถิด

ที่ว่าทรงพระดำริว่า การที่เราจะไม่บอกภิกษุผู้อุปัฏฐาก ไม่อามลาภิกษุสงฆ์
ปริณิพพานเสีย นั้น ไม่สมควรแก่เราเลย ถ้ากระไร เราพึงใช้ความเพียรขบไล่อาพาธนี้
ดำรงชีวิตสังขารอยู่เถิด

ความเจ็บไข้ได้ป่วย มีวิธีอะไรที่จะขบไล่ได้บ้างไหม สำหรับผู้ที่ไม่เคยเจริญสติ
ปัฏฐานเลยก็ไม่ทราบจะทำอย่างไร นอกจากว่าจะรับประทานยารักษาโรค แต่ว่าบาง
สิ่งบางอย่างนั้นถึงแม้ว่าจะใช้ยารักษาแล้ว ก็ยังไม่หาย แต่ที่พระผู้มีพระภาคทรงใช้
ความเพียรขบไล่อาพาธนี้ จะกระทำโดยวิธีการใด

ท่านที่เจ็บไข้ได้ป่วย มีวิธีอะไรบ้างไหมที่จะเป็นประโยชน์ เจริญสติเจริญได้
ถ้าเข้าใจ เพราะว่าในขณะนั้นเมื่อพิจารณาสภาพของสิ่งที่กำลังปรากฏ รู้ลักษณะที่
แท้จริงของสิ่งนั้น ถ้าเป็นผู้ที่ยังไม่หมดกิเลสก็จะละคลายการที่ยึดถือสภาพนั้นว่าเป็น
ตัวตน แต่เวลานี้นามรูปที่ปรากฏก็ยังยึดถือว่า เป็นเราสุข เราทุกข์ เราเจ็บ เราปวด
เราเมื่อยต่าง ๆ นั้น ก็เป็นเพราะเหตุว่าปัญญาไม่ได้เจริญขึ้น ไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของ
สิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริงจนกระทั่งขึ้น จนกระทั่งหมดสงสัยในนามและรูปนั้น

การเจ็บไข้ได้ป่วยนี้ห้ามไม่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระภิกษุสงฆ์สาวกที่เป็นพระอริยบุคคล หรือบุคคลใด ๆ ก็ตาม แต่ว่าถ้าผู้นั้นได้เจริญ
สติอยู่เสมอ ไม่เลือกอารมณ์ ไม่เลือกสถานที่ เวลาที่เจ็บไข้ได้ป่วยก็ยังสามารถที่จะมี
สติระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏนั้นได้ และทำให้เห็นความไม่ใช่สาระของทุกสิ่ง

ที่ปรากฏ แล้วก็ไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตน ก็จะทำให้ความเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นบรรเทาลง ไม่ทำให้เกิดความทุกข์ ความโศกเศร้า ความเดือดร้อนมากเหมือนกับเวลาที่ไม่เคยเจริญสติ

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงหายประชวร คือ หายจากความเป็นคนไข้ ไม่นานก็เสด็จออกจากวิหาร ไปประทับนั่งบนอาสนะที่ภิกษุจัดถวายไว้ที่เงาวิหาร

ครั้งนั้นท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เห็นความสำคัญของพระผู้มีพระภาคแล้ว ข้าพระองค์เห็นความอดทนของพระผู้มีพระภาคแล้ว ก็ แต่ว่าเพราะการประชวรของพระผู้มีพระภาค กายของข้าพระองค์ประหนึ่งจะอมระงมไป แม้ทิศทั้งหลายก็ไม่ปรากฏแก่ข้าพระองค์ แม้ธรรมทั้งหลายก็ไม่แจ่มแจ้งกับข้าพระองค์

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ แต่ว่าข้าพระองค์มา มีความเบาใจอยู่หน่อยหนึ่งว่า พระผู้มีพระภาคจักยัง ไม่เสด็จปรินิพพาน จนกว่าจะได้ทรงปรารภภิกษุสงฆ์ แล้วตรัสพระพุทฺธพจน์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นปัจฉิมโอวาท

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อานนท์ ภิกษุสงฆ์ยังจะหวังอะไรในเราเล่า ธรรมอันเราได้แสดงแล้ว กระทำไม่ให้มีในภายใน ไม่ให้มีในภายนอก ถ้ามีอาจารย์ในธรรมทั้งหลายมิได้มีแก่ตถาคต ผู้ใดจะพึงคิดอย่างนี้ว่า เราจักบริหารภิกษุสงฆ์ หรือว่าภิกษุสงฆ์จะเชิดชูเรา ดังนี้ ผู้นั้นจะพึงปรารภภิกษุสงฆ์ แล้วกล่าวคำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่

ดูกร อานนท์ ตถาคตมิได้มีความดำริอย่างนี้ว่า เราจักบริหารภิกษุสงฆ์ หรือว่าภิกษุสงฆ์จะเชิดชูเรา ตถาคตจักปรารภภิกษุสงฆ์ แล้วกล่าวคำอย่างใดอย่างหนึ่งในคราวหนึ่ง

นี่เป็นเรื่องที่ทำให้เห็นว่า ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมนั้นไม่ใช่เป็นเพราะหวังที่จะบริหารภิกษุสงฆ์ หรือหวังที่จะให้ภิกษุสงฆ์เชิดชูพระองค์ เพราะเหตุว่าบางคนก็คิดอย่างนั้น หวังอย่างนั้น แล้วก็แสดงธรรม แต่สำหรับพระผู้มีพระภาคนั้นตรัสว่า

ตถาคตมิได้มีความดำริอย่างนี้ว่า เราจักบริหารภิกษุสงฆ์ หรือว่าภิกษุสงฆ์จะ
เชิดชูเรา ตถาคตจักปรารภภิกษุ แล้วกล่าวคำอย่างใดอย่างหนึ่งในคราวหนึ่ง

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร อานนท์ บัดนี้เราแก่เฒ่า เป็นผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับแล้ว
วัยของเราเป็นมาถึง ๘๐ ปีแล้ว เกวียนเก่ายังจะใช้ไปได้ เพราะการซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่
แม้ฉันใด กายของตถาคตฉันนั้นเหมือนกัน ยังเป็นไปได้ ก็คล้ายกับเกวียนเก่าที่
ซ่อมแซมด้วยไม้ไผ่

ดูกร อานนท์ สมัยใดที่ตถาคตเข้าถึงเจโตสมาธิอันไม่มีนิमित เพราะไม่ทำไว้ใน
ใจซึ่งนิमितทั้งปวง เพราะดับเวทนาบางเหล่าแล้วอยู่ สมัยนั้นกายของตถาคตย่อม
ผาสุก

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

เพราะฉะนั้น พวกเธอจงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง
คือ จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง อยู่เกิด

ดูกร อานนท์ อย่างไรก็ตามภิกษุจึงจะชื่อว่า มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มิใช่
มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง คือ จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นกายในกายอยู่ พิจารณาเห็นเวทนาใน
เวทนาอยู่ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ พิจารณาธรรมในธรรมอยู่ เป็นผู้มีความเพียร มี
สัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลก

อย่างนี้แล อานนท์ ภิกษุจึงจะชื่อว่า มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่ง
อื่นเป็นที่พึ่ง คือ มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่

ดูกร อานนท์ ผู้ใดผู้หนึ่ง ในบัดนี้ก็ดี โดยที่เราล่วงไปแล้วก็ดี จักเป็นผู้มีตน
เป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง คือ มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง
มิใช่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอยู่

ภิกษุของเราที่เป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา จักปรากฏอยู่โดยความเป็นยอดยิ่ง

ถ้าจะพึงพระผู้มีพระภาค พึงโดยอย่างไร สมัยนี้พึงได้ไหม หรือว่าพึงไม่ได้แล้ว
ยังพึงได้ ถ้าศึกษาพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงไว้ แล้วประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่ได้

ทรงแสดงไว้ด้วย เพราะเหตุว่าอะไรจะเป็นที่พึงอย่างแท้จริงในชีวิต จะพึงอะไรได้ พึ่ง
ทรัพย์สมบัติได้ไหม พึ่งบุคคลอื่นได้ไหม อย่าลืมว่า ถ้าคิดจะพึ่งอย่างอื่นแล้ว ขอให้
ระลึกถึงพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคที่ว่า มีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง มิใช่มีสิ่งอื่น
เป็นที่พึ่ง

และการที่ตนจะเป็นที่พึ่งได้นั้น ก็ต้องเป็นการเจริญกุศลที่เป็นประโยชน์ที่จะเป็น
ที่พึ่งได้จริง ๆ เพราะเหตุว่ากุศลก็มีหลายระดับชั้น แต่กุศลที่จะเป็นประโยชน์ เป็นที่
พึ่งได้จริง ๆ นั่นคือ การพิจารณาภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรม
เพื่อจะได้มีปัญญาละความเห็นผิด จนกระทั่งหมดกิเลสในที่สุดได้

ข้อความใน **มหาปรินิพพานสูตร** มีต่อไปว่า

พระผู้มีพระภาคประทับพักผ่อนที่ป่าवालเจตีย์ มารไปเฝ้ากราบทูลให้
ปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคทรงปลงอายุสังขาร ท่านพระอานนท์ไปเฝ้า พระผู้มีพระ
ภาคก็เสด็จไปยังกุฎาคารศาลา ปามหาวัน แล้วรับสั่งให้ภิกษุทุกรูปในเมืองเวสาลีมา
ประชุมที่อุปัฏฐานศาลา ทรงแสดงโพธิปักขิยธรรม

ก่อนที่จะปรินิพพาน จะเห็นได้ว่าธรรมที่ทรงแสดงส่วนมากเป็นไปในเรื่องของการ
เจริญสติปัฏฐาน ต่อจากนั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จต่อไปยังบ้านภัณฑคาม ทรง
แสดงธรรมอันได้แก่ ศีลอันเป็นอริยะ สมานอันเป็นอริยะ ปัญญาอันเป็นอริยะ ทรง
กระทำธรรมีกถาเป็นอันมากในเรื่องของศีล สมาน ปัญญา

ต่อจากนั้น เสด็จไปยังบ้านหัตถิคาม อัมพคาม ชัมพูคาม และโกคนคร ใน
โกคนครนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ อานันทเจตีย์ ทรงแสดงมหาปเทศ ๔

ซึ่งมหาปเทศ ๔ ก็ได้แก่ข้อความที่ตรัสเตือนให้พุทธบริษัทสอบสวนบท
พยัญชนะในพระสูตรและเทียบเคียงในพระวินัย เพื่อความแจ่มแจ้งไม่คลาดเคลื่อนของ
ธรรม

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จต่อไปยังเมืองปาวา ประทับ ณ อัมพวันของ
นายจุณทกัมมารบุตร นายจุณทกัมมารบุตรไปเฝ้าฟังธรรม และกราบทูลนิมนต์ให้ทรง
รับภัตตาหาร ซึ่งภัตตาหารนั้นก็ได้แก่ สุกกรมัททวะ

ซึ่งมีข้อความอธิบายว่า เป็นอาหารชนิดหนึ่งที่ปรุงด้วยเห็ดชนิดหนึ่ง ซึ่งเห็ดชนิดนั้นหมุ่ชอบกิน

พระผู้มีพระภาคเสวยแล้ว เกิดอาพาธอย่างร้ายแรงใกล้จะปรินิพพาน ทรงอดกลั้นไม่พ่นพริ้ง เสด็จต่อไปยังกุสินารา ระหว่างทาง เสด็จแวะจากหนทางเข้าไปยังโคนไม้เพื่อทรงพักผ่อน เพราะว่าขณะนั้นทรงกระหายน้ำ

ปุณณมัลลบุตร โอรสเจ้ามัลละเดินทางจากกุสินาราไปป่าวา เห็นพระผู้มีพระภาคจึงได้เข้าไปเฝ้า และมีโอกาสได้ฟังธรรม ได้ถวายผ้าเนื้อละเอียด มีสีดังทองคำ ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ให้ถวายท่านพระอานนท์ครองผืนหนึ่ง อีกผืนหนึ่งนั้นพระอานนท์ก็น้อมมาถวายพระผู้มีพระภาค

ในขณะที่ท่านพระอานนท์น้อมผ้าเนื้อละเอียดเข้ามาถวายพระผู้มีพระภาคนั้น พระฉวีวรรณของพระผู้มีพระภาคผุดผ่องมาก ทำให้ผ้าที่น้อมไปถวายนั้นปรากฏดังถ่านที่ปราศจากเปลว

ซึ่งการที่พระฉวีวรรณของพระผู้มีพระภาคจะผุดผ่องถึงเช่นนั้นนั้น ย่อมเป็นไปในกาล ๒ คือ ในราตรีที่ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณครั้ง ๑ แล้วก็ในราตรีที่จะปรินิพพานในปัจฉิมยามระหว่างไม้สาระทั้งคู่

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคก็ได้เสด็จไปยังแม่น้ำกุกกานที ทรงสง เสรวยแล้ว เสด็จขึ้น เสด็จไปยังอัมพวัน ทรงพักผ่อน พระผู้มีพระภาคเสด็จไปยังฝั่งโน้นแห่งแม่น้ำหิรัญวดี เมืองกุสินารา และสาลวัน อันเป็นที่แวะพักแห่งเจ้ามัลละ ตรัสให้ท่านพระอานนท์ตั้งเตียงหันศีรษะไปทางทิศอุดร ระหว่างไม้สาระทั้งคู่ ทรงสำเร็จสี่ฬสยา ซึ่งขณะนั้นดอกมณฑารพ จุลนแห่งจันทรอันเป็นทิพย์ ดนตรีทิพย์ ก็ได้ประโคมบูชา

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมก่อนปรินิพพาน และแล้วลำดับนั้นพระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด นี่เป็นพระปัจฉิมวาจาของพระตถาคต

ซึ่งข้อความนี้ย่อมาก จากมหาปริณิพพานสูตรซึ่งได้แสดงไว้อย่างละเอียดทีเดียว
ว่า มีผู้ใดได้ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคบ้าง และมีเหตุการณ์โดยละเอียดที่เกิดขึ้นก่อนที่จะ
ปรินิพพาน

๕๘

ข้อสำคัญก็คือ**พระปัจจิมวาจา** ที่ว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด

รวมพุทธดำรัสทั้งหมดในความไม่ประมาท เพราะว่าไม่มีใครทราบจริง ๆ ในเรื่องของภพภูมิต่อไป การที่มีโอกาสได้อยู่ในภพภูมินี้ และมีโอกาสได้ศึกษาธรรม ได้ฟังธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด ถ้าจะยิ่งประพฤติปฏิบัติตามได้ด้วยความไม่ประมาท

เพราะฉะนั้น ควรจะพิจารณาความหมายของคำว่า ไม่ประมาทในที่นี้ เพราะบางท่านที่ยังเป็นผู้ที่หมกมุ่นในชีวิตร ในลาภ ก็จะเข้าใจว่าเป็นความไม่ประมาทในการแสวงหาลาภ การแสวงหาปัจจัย แต่ความไม่ประมาทนั้นควรจะเป็นในการเจริญกุศล ไม่ใช่ในอกุศล

ขุททกนิกาย จุฬนิตเทสขัคควิสาณสูตรตนิทเทส มีข้อความกล่าวถึงความหมายของความไม่ประมาทไว้ว่า

พึงกล่าวความประมาทในคำ ปมตฺตํ ดังต่อไปนี้ ความปล่อยจิตไป ความตามเพิ่มการปล่อยจิตไปในกายทุจริตก็ดี ในวจีทุจริตก็ดี ในมโนทุจริตก็ดี ในเบญจกามคุณก็ดี หรือทำโดยไม่เอื้อเฟื้อ ความไม่ทำเนือง ๆ ความทำหยุด ๆ ความประพฤติย่อหย่อน ความปลงฉันท์ละ ความทอดธุระ ความไม่เสพ ความไม่เจริญ ความไม่ทำให้มาก ความไม่ตั้งใจ ความไม่ประกอบเนือง ๆ ในการบำเพ็ญธรรมทั้งหลายฝ่ายกุศล ความประมาท กิริยาที่ประมาท ความเป็นผู้ประมาท เห็นปานนี้ ท่านกล่าวว่า ความประมาท

เพราะฉะนั้น ความไม่ประมาทก็ตรงกันข้าม คือ ต้องเป็นผู้ที่ไม่ปล่อยจิตไป หรือไม่ตามเพิ่มการปล่อยจิตไปในกายทุจริต ในวจีทุจริต ในมโนทุจริต เหล่านั้นเป็นต้น

ข้อนี้คงจะเป็นเครื่องเตือนท่านที่ยังรือร้อในการเจริญสติปัฏฐาน คิดที่จะผัดผ่อน ไม่พิจารณาลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

พระอริยสาวกผู้แจ้งธรรมใด มีผู้หวั่นไหว คิดว่าจะรู้ไม่ได้บ้างไหม มีการรู้สึกตัว ขณะหนึ่ง พิจารณาลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ เห็นบ้างนิดหนึ่งเท่านั้น อ่อนบ้างนิดหนึ่งเท่านั้น เห็นบ้างนิดหนึ่งเท่านั้น ได้ยินบ้างนิดหนึ่งเท่านั้น

ในตอนต้น ๆ ท่านเกือบจะมองไม่เห็นประโยชน์เลย บางท่านถึงกับถามว่า ถ้าทำอย่างนี้แล้วจะได้ประโยชน์อะไร เป็นความหวั่นไหวไหม เป็นความสงสัยหรือไม่ เป็นความเคลือบแคลงไม่มั่นใจหรือไม่

ที่จริงแล้วที่ท่านจะรู้ความจริง ก็เป็นเย็นบ้าง ร้อนบ้าง อ่อนบ้าง แข็งบ้าง คิดนึ๊กบ้าง สุขบ้าง ทุกข์บ้าง เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง ซึ่งแต่ละลักษณะนี้ล้วนเป็นสภาพธรรมที่มีลักษณะให้ท่านพิจารณา ให้ท่านเพิ่มความรู้ขึ้นเพื่อละคลายการยึดถือ หรือความเห็นผิดที่เคยมี

นี่ก็ควรพิจารณาเทียบเคียงว่า ท่านหวั่นไหวไหมเวลาที่ท่านคิดว่า รู้ตามรู้รูปในขณะนี้ไม่ได้ ซึ่งมีไฉ่ว่าพระผู้มีพระภาคจะมีได้ทรงตรัสรู้ความจริงข้อนี้ ในเรื่องนี้พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ใน **อินทขิลสูตร สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นย่อมต้องมองดูหน้าของสมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นว่า ท่านผู้นี้เมื่อรู้ย่อมรู้แน่ เมื่อเห็นย่อมเห็นแน่ เปรียบเหมือนปุยนุ่น หรือปุ๋ยฝ้าย เป็นของเบา คอยจะลอยไปตามลม บุคคลวางไว้ที่ภาคพื้นอันราบเรียบแล้ว ลมทิศบูรพาพึงพัดปุยนุ่นหรือปุ๋ยฝ้ายนั้นไปทางทิศปราจีนได้ ลมทิศปราจีนพึงพัดเอาไปทางทิศบูรพาได้ ลมทิศอุดรพึงพัดเอาไปทางทิศทักษิณได้ ลมทิศทักษิณพึงพัดเอาไปทางทิศอุดรได้

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะปุยนุ่นหรือปุยฝ้ายนั้นเป็นของเบา ฉันทิ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งย่อมไม่รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมดูหน้าของสมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นว่า ท่านผู้นี้เมื่อรู้ ย่อมรู้แน่ เมื่อเห็นย่อมเห็นแน่

ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ฉันทินั้นเหมือนกัน

นี่คือความเป็นผู้ที่รวนเรตามวิสัยของปุถุชน ซึ่งไม่รู้แจ้งในสภาพของทุกข์ซึ่งมีอยู่ทุก ๆ ขณะ ไม่รู้แจ้งในเหตุของทุกข์ คือ ทุกข์สมุทัย ไม่รู้แจ้งในทุกข์นิโรธ ในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ข้อความต่อไปมีว่า

ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ย่อมไม่ต้องมองดูหน้าของสมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นว่า ท่านผู้นี้เมื่อรู้ย่อมรู้แน่ เมื่อเห็นย่อมเห็นแน่ เปรียบเหมือนเสาเหล็ก เสาหิน มีรากลึก เขาฝังไว้ดีแล้ว ไม่หวั่นไหว ไม่เอนเอียง ถึงแม้ลมฝนอย่างแรงจะพัดมาแต่ทิศบูรพา ทิศปาวาจีน ทิศอุดร ทิศทักษิณ ก็ไม่สะเทือนสะท้านหวั่นไหว

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะรากลึก เพราะเสาหินเขาฝังไว้ดีแล้ว ฉันทิ สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ไม่ต้องมองดูหน้าของสมณะหรือพราหมณ์เหล่าอื่นว่า ท่านผู้นี้เมื่อรู้ย่อมรู้แน่ เมื่อเห็นย่อมเห็นแน่

ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเห็นอริยสัจ ๔ ดีแล้ว ฉันทินั้นเหมือนกัน

อริยสัจ ๔ เป็นไฉน คือ ทุกขอริยสัจจะ ทุกข์สมุทัยอริยสัจจะ ทุกข์นิโรธอริยสัจจะ ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจจะ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงกระทำความเพียรเพื่อรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

ถ้าไม่เจริญสติ ไม่พิจารณาสภาพธรรมที่มีเป็นปกติ จะทำให้รู้แจ้งในความเป็นทุกข ความไม่เที่ยง ความเป็นอนัตตาของสภาพธรรมที่เกิดปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ตามปกติได้ไหม

เพราะฉะนั้น ผู้ที่รู้แจ้งในอริยสัจธรรม หรือว่าเป็นผู้ที่เข้าใจถูกต้องในเหตุในผลของอริยสัจธรรม ก็ไม่ต้องมองหน้าสมณะเหล่าอื่นหรือพราหมณ์เหล่าอื่น เพราะเหตุว่าข้อประพฤติปฏิบัติก็รู้ได้ว่า ข้อประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นจะทำให้สามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ไหม หรือว่าไม่สามารถจะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ แต่ถ้ายังไม่เข้าใจในเหตุในผล ในข้อประพฤติปฏิบัติ และไม่ได้ประพฤติปฏิบัติด้วยตัวของท่านเองแล้ว ย่อมเป็นผู้ที่หวั่นไหว รวนเร

ถ. ข้อปฏิบัติอย่างนี้ เขามีบารมีอยู่แล้ว

สุ. หมายความว่า ผู้ที่อยู่ในสมัยนี้ยังสะสมบารมีมาไม่พอ ถ้าสะสมบารมีมาไม่พอ ทำไม่ไม่สะสมเสียเดี๋ยวนี้ให้ถูกต้อง

ถ. (ไม่ได้ยิน)

สุ. การบรรลุมรรคผล ถ้าไม่ได้สะสมบารมีที่จะเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วก็ต้องอาศัยการฟัง และผู้ใดที่จะได้บรรลุมรรคผลในสมัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ก็ได้เคยเจริญสุดตะ หรือความเป็นพหุสูต เจริญข้อปฏิบัติขัดเกลาไว้มากที่สามารถจะบรรลุในสมัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ๆ เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นได้

ผู้ที่ไม่บรรลุในครั้งนั้นเป็นปทปรมะ แต่อาศัยการที่เคยสะสมมาบ้างแล้ว จึงมีโอกาสดำฟังธรรม ได้พิจารณาธรรม และถ้าจะเป็นผู้ที่บรรลุมรรคผลในปัจจุบันชาตินี้เป็นเนยบุคคล ก็ต้องอาศัยการเจริญอบรม พากเพียร สอบทาน เทียบเคียงอย่างมากทีเดียว ไม่ใช่ว่าเพียงฟังก็สามารถที่จะละคลาย แท่งตลอดในสภาพลักษณะของสิ่งที่ปรากฏได้

ถ้าต้องการที่จะประจักษ์การเกิดดับของนามและรูปที่กำลังเกิดกำลังดับทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ อยู่ทุก ๆ ขณะ ก็ต้องเจริญเหตุให้ควรแก่ผล

คือ พิจารณานามและรูปที่กำลังปรากฏ เหตุต้องตรงกับผล ถ้าต้องการรู้ผลอย่างนี้ ก็ต้องเจริญเหตุอย่างนี้ด้วย

ประการที่ ๗ **ญาติปริโยท** เป็นความกังวลในเรื่องของญาติ เพราะเหตุว่าผู้หนึ่งผู้ใดจะเกิดมาในโลกโดยที่ไม่มีญาติเลยนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และเมื่อมีญาติพี่น้องแล้ว จำเป็นต้องมีกิจที่พึงกระทำต่อญาติ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะของบุตรธิดาหรือบิดามารดาก็ตาม แต่แม้กระนั้นสภาพธรรมทุกประเภทที่อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น ก็เป็นของจริงที่เป็นนามหรือเป็นรูป เพราะฉะนั้น ก็เป็นสิ่งที่จะทำให้ความจริง เป็นอริยสัจจะ ทำให้ผู้พิจารณาสภาพธรรมเหล่านั้นสามารถที่จะรู้แจ้งในสภาพความจริงของสภาพธรรมนั้น และก็ไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตนได้

คำว่า ญาติหรือว่าสภาพของความเป็นญาตินั้นมีจริง หรือว่าไม่จริง เพราะเหตุว่า โดยปรมาตมามีจิต มีเจตสิก มีรูป เมื่อจำแนกโดยย่อตามลักษณะมีสภาพธรรม ๒ อย่างคือ สภาพธรรมที่เป็นสภาพรู้อย่างหนึ่ง คือ นามะ หรือ นาม และสภาพธรรมที่ไม่ใช่สภาพรู้อีกอย่างหนึ่ง คือ รูปะ หรือ รูป

เพราะฉะนั้น ญาติ มีจริงหรือไม่ ธรรมต้องสอดคล้องกันทั้ง ๓ ปิฎก ทั้งพระวินยปิฎก ทั้งพระสุตตันตปิฎก ทั้งพระอภิธรรมปิฎก

สภาพธรรมตามความเป็นจริงไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์บุคคลจริง แม้แต่ทุกท่านที่กำลังนั่งอยู่ที่นี่ในขณะนี้ก็เป็นนามเป็นรูป แม้บุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์เป็นญาติก็เป็นนามเป็นรูปเหมือนกัน แต่นามรูปนั้นเป็นญาติมีหน้าที่ที่จะพึงกระทำต่อกัน ก็ต้องรู้ตามความเป็นจริงด้วย

มีนามมีรูปไม่ใช่เฉพาะท่านคนเดียวในโลกนี้ที่เป็นนามเป็นรูป มีนามมีรูปมากเป็นหลายบุคคล มีความสัมพันธ์ต่างกันไป โดยฐานะของญาติบ้าง มิตรสหายบ้าง หรือบุคคลผู้ไม่คุ้นเคยบ้าง แต่สภาพตามความเป็นจริงแม้แต่ตัวท่านเอง หรือแม้แต่บุคคลอื่นก็ไม่ใช่สภาพที่จะพึงยึดถือว่าเป็นตัวตน แต่ถึงอย่างนั้นก็มีความสัมพันธ์ มีความเกี่ยวข้อง มีความสนิทสนมตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติทุกอย่าง ถึงแม้ว่าจะมีความกังวล มีธุระ มีกิจการงานที่จะต้องกระทำต่อญาติ ก็กระทำได้

เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อความในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับเรื่องของญาติว่า ไม่ขัดขวางการเจริญสติปัฏฐาน ขอกล่าวถึง **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค มาตุโปสกสูตร ที่ ๙** (ข้อ ๗๑๓) มีข้อความว่า

ครั้งนั้น มาตุโปสกพราหมณ์ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคตมผู้เจริญ ข้าพเจ้าแสวงหาภิกษาโดยชอบ แล้วเลี้ยงมารดาและบิดา ข้าพเจ้าทำเช่นนี้ชื่อว่า ทำกิจที่ควรทำหรือไม่

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ขอบยังพราหมณ์ ท่านทำดังนี้ชื่อว่า ได้ทำกิจที่ควรทำแล้ว ด้วยว่าผู้ใดแสวงหาภิกษาโดยชอบ แล้วเลี้ยงมารดาและบิดา ผู้นั้นย่อมได้บุญเป็นอันมาก

พระผู้มีพระภาคผู้พระสุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุคคลใดเลี้ยงมารดาและบิดาโดยชอบ เพราะการบำรุงมารดาและบิดานั้นแล บัณฑิตย่อมสรรเสริญบุคคลนั้นในโลกที่เดียว บุคคลนั้นละไปจากโลกนี้แล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนี้แล้ว มาตุโปสกพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ท่านพระโคตม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ท่านพระโคตม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยเอนกปริยาย ดุจนายภาชนะที่คว่ำ เปิดของที่ปิดไว้ บอกทางแก่คนหลง ส่องประทีปในที่มืด ด้วยหวังว่า คนมีจักขุจะมองเห็นรูปได้ ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาคกับพระธรรม และพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

สังเกตพยัญชนะที่ว่า เพราะการบำรุงมารดาและบิดานั้นแล บัณฑิตย่อม
สรรเสริญบุคคลนั้นในโลกที่เดียว

ความหมายของบัณฑิต ในพระสูตรมีความหมายที่ลึกซึ้งด้วย คือ หมายความว่า
ถึงบุคคลที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว เพราะฉะนั้น บัณฑิตที่นี้รวมพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ด้วย

แม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นบัณฑิต ย่อมสรรเสริญ
บุคคลนั้นในโลกที่เดียว ไม่ใช่ว่าเวลาที่ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว หรือ
ว่าเป็นพระอริยบุคคลแล้ว ก็ไม่รู้ว่าใครเป็นมารดาบิดา รู้สภาพตามความเป็นจริง
และรู้คุณธรรมที่พึงปฏิบัติ รู้ว่าคุณธรรมเช่นใดที่เมื่อผู้ใดประพฤติปฏิบัติแล้ว ย่อมทำ
ให้ประสบบุญเป็นอันมากทีเดียว

การเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนึกอย่างไร ไม่ว่าจะรู้อย่างไร
ไม่ว่าจะคิดอย่างไร ก็เป็นนามธรรม ถ้ารู้ว่าคุณคนนั้นเป็นใคร ในขณะที่รู้ว่าเป็น
นามธรรม ไม่ใช่ตัวตน

นี่เป็นสิ่งที่ผู้เจริญสติจะต้องทราบว่า เป็นไปตามปกติธรรมดาทุกประการ และ
ก็จะรู้แจ้งตามความเป็นจริงด้วยว่า ความรู้ในขณะนั้นก็ไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป
มีนามรูปทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ซึ่งสติจะ
ระลึกรู้ต่อไปจนกว่าจะชิน จนกว่าจะหมดความสงสัยว่า ไม่มีอะไรเลย ไม่ว่าขณะใด
ทั้งสิ้น ที่จะไม่ใช่นามไม่ใช่รูป ไม่ว่าจะเป็นทางใจ ความคิดนึก การรู้เรื่อง รู้
ความหมายต่าง ๆ ที่ก็ยังเหลือความสงสัยหรือความคิดว่า ไม่ใช่นามไม่ใช่รูป ไม่มี
เลยสำหรับผู้ที่เป็นพระอริยบุคคล

ถ้าตรวจสอบกับพระวินัยปิฎก ก็มีเรื่องกิจที่พึงปฏิบัติต่อมารดาบิดาเช่นเดียวกัน

พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒ จีวรขันธกะ เรื่องพระให้ผ้าแก่โยมมารดา
บิดาได้ มีข้อความว่า

ก็สมัยนั้นแล ผ้าเกิดขึ้นแก่ภิกษุรูปหนึ่งหลายผืน และท่านปรารภนาจะให้ผ้า
นั้นแก่โยมมารดาบิดา ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระ
ภาคตรัสอนุญาตว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุให้ด้วยรู้ว่า มารดาบิดา เราจะพึงทำอะไร เรา
อนุญาตให้สละแก่มารดาบิดา แต่ภิกษุไม่พึงทำสัทธาไทให้ตกไป รูปใดให้ตกไป ต้อง
อาบัติทุกกฏ

การที่จะทำให้สัทธาของทายกให้ตกไปนั้นก็คือว่า เป็นการให้ที่เกินแก่เหตุที่ไม่
ทำให้ผู้อื่นอนุโมทนา และเป็นการกระทำที่เกินควรแก่สมณะวิสัย เพราะฉะนั้น ถ้าเป็น
การให้ด้วยรู้ว่า เป็นมารดาบิดา พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้สละให้แก่มารดาบิดา
ได้ แต่มีข้อแม้ว่า ภิกษุไม่พึงทำสัทธาไทให้ตกไป รูปใดให้ตกไป ต้องอาบัติทุกกฏ

นี่ก็เป็นเรื่องที่สอบถามได้กับพระวินัย โดยเฉพาะพระวินัยนั้นก็เป็นเรื่อง que แสดง
ให้เห็นว่า เป็นกิจของบรรพชิตที่ท่านเป็นผู้เจริญสติเป็นปกติ เพราะฉะนั้น กิจใดที่
บรรพชิตทำได้ เจริญสติปฏิฐานได้ ก็ไม่มีข้อสงสัยสำหรับพระภิกษุว่าจะเจริญสติปฏิ
ฐานไม่ได้ในขณะที่ทำกิจนั้น ๆ

๕๙

เรื่องของญาติ สำหรับฆราวาสคงจะไม่เป็นที่สงสัย เรื่องของกิจที่จะพึงกระทำต่อญาติมีอะไรบ้าง แต่สำหรับบรรพชิตที่ท่านละวงศ์ญาติ ละอาคารถนายนไปแล้ว ละความเกี่ยวข้องกับญาติมิตรทั้งหลาย ละมารดาบิดาไปแล้ว ท่านยังมีญาติอยู่ไหม หรือว่าไม่มี ก็มี และก็ยิ่งเพิ่มญาติ คือ นอกจากญาติสาโลหิตที่เป็นโยมมารดาบิดา ซึ่งท่านยังมีกิจที่ถ้าท่านสามารถจะอุปการะได้ ในพระวินัยก็ได้ทรงอนุญาตไว้หลายประการทีเดียว นอกจากนั้นยังมีญาติในธรรม มีญาติในธรรมวินัยด้วย มีพระอุปัชฌายะ มีอาจารย์ มีศิษย์ร่วมอุปัชฌาย์ มีศิษย์ร่วมอาจารย์ เพิ่มญาติในธรรมวินัย

ได้สละวงศ์ญาติในทางโลกแล้วก็จริง แต่เมื่อสละญาติในทางโลกแล้ว ก็จำเป็นเช่นเดียวกันกับชีวิตของฆราวาส ที่จะต้องมีผู้อุปการะอุปฐากเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะไม่มีใครเลยที่จะมีชีวิตอยู่ได้เพียงคนเดียวในโลก ต้องมีญาติหรือผู้ที่อุปฐากอุปการะเกื้อกูลกัน เพราะฉะนั้น สำหรับบรรพชิตท่านไม่ได้อยู่ร่วมกับมารดาบิดาวงศาคณาญาติ เพราะเหตุว่าท่านละอาคารถนายนออกมาแล้วก็จริง แต่เมื่อท่านอยู่ร่วมกับบุคคลใด เช่น พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ หรือศิษย์ร่วมอุปัชฌาย์ ศิษย์ร่วมอาจารย์ บุคคลเหล่านั้นก็เป็นญาติในธรรมวินัยที่ต้องมีกิจที่จะพึงประพฤติปฏิบัติอุปการะกัน

สำหรับข้อความที่จะกล่าวให้เห็นถึงความเป็นญาติในธรรมวินัย ถึงแม้ว่าเป็นบรรพชิตแล้วก็ยังต้องมีกิจที่จะต้องกระทำต่อกัน

พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒ เรื่องพระอาพาธโรคท้องร่วง มีข้อความว่า

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูลตรรกของคูถของตนอยู่ ครั้นนั้นพระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปตามเสนาสนะ ได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็น

ภิกษุรูปนั้น นอนจมกองมูลตรรกของตตนอยู่ ครั้นแล้วเสด็จเข้าไปใกล้ภิกษุรูปนั้น แล้วตรัสถามว่า

เธออาพาธเป็นโรคอะไร ภิกษุ

ภิกษุนั้นกราบทูลว่า

ข้าพระพุทธเจ้าอาพาธเป็นโรคท้องร่วงพระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

เธอมีผู้พยาบาลไหมเล่าภิกษุ

ภิกษุรูปนั้นกราบทูลว่า

ไม่มีพระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ

ภิกษุรูปนั้นกราบทูลว่า

เพราะข้าพระพุทธเจ้ามิได้ทำอุปกระแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคจึงรับสั่งกับท่านพระอานนท์ว่า

อานนท์ เธอไปตักน้ำมา เราจะสงวน้ำภิกษุรูปนี้

ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธบัญชาว่า

เป็นดั่งนั้นพระพุทธเจ้าข้า

ดังนี้แล้ว ตักน้ำมาถวาย

พระผู้มีพระภาคทรงรดน้ำ ท่านพระอานนท์ขัดสี พระผู้มีพระภาคทรงยกศิระ

ท่านพระอานนท์ยกเท้า แล้ววางบนเตียง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า

ในวิหารหลังนั้น มีภิกษุอาพาธหรือ ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

มีพระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุรูปนั้นอาพาธเป็นโรคอะไร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ท่านรูปนั้นอาพาธเป็นโรคท้องร่วง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุรูปนั้นมีผู้พยาบาลไหมเล่า ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

ไม่มีพระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลเธอ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า

เพราะท่านรูปนั้นมิได้ทำอุปัฏฐากแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลท่านรูปนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดา ไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยาบาลพวกเธอ ถ้าพวกเธอจะไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุอาพาธ ถ้ามีอุปัชฌายะ อุปัชฌายะพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีอาจารย์ อาจารย์พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีสหวิহারิก สหวิহারิกพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีอันตเววาลิก อันตเววาลิกพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย ถ้าไม่มีอุปัชฌายะ อาจารย์ สหวิহারิก อันตเววาลิก ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ หรือภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาล ถ้าไม่พยาบาล ต้องอาบัติทุกกฏ

เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า แม้เป็นอุปัชฌายะ หรือแม้เป็นอาจารย์ หรือแม้เป็น
สัทธวิहारิก หรือแม้เป็นอันตวาสิก หรือแม้เป็นภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ หรือแม้เป็น
ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ก็พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

เจริญสติปัฏฐานได้ไหม ในขณะที่กำลังพยาบาล นี่เป็นกิจในพระวินัยที่ให้
กระทำ มิใช่ว่าให้งดเว้น ถ้าไม่กระทำเป็นอาบัติทุกกฏ และในระหว่างนั้น ในขณะที่
พยาบาลจะเป็นตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหายก็ตาม เจริญสติปัฏฐานได้ไหม ไม่ว่าจะ
เป็นในขณะใดก็ตาม จะเป็นการสงเคราะห์ญาติ จะเป็นการพยาบาลบุคคลผู้ป่วย
หรือว่าไม่ว่าจะเป็นขณะใดทั้งสิ้น ถ้าสติสามารถที่จะระลึกถึงสภาพลักษณะของนามและ
รูปที่กำลังปรากฏ ก็เป็นการเจริญปัญญาเพื่อให้อำนาจจิตในสภาพของสิ่งที่ปรากฏนั้น
ได้

มีข้อความหนึ่งที่พระผู้มีพระภาครับสั่งกับท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เธอไป
ตักน้ำมา เราจะสงวน้ำภิกษุรูปนี้

แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงกระทำกิจ คือ สงวน้ำภิกษุผู้อาพาธ คงจะมีหลาย
ท่านรู้สึกว่าการสงวน้ำพระคงจะได้บุญได้กุศลมากทีเดียว ก็คงจะเป็นธรรมเนียมของ
การสงวน้ำพระในวันปีใหม่บ้าง หรือว่าในโอกาสที่ท่านคิดว่า ท่านต้องการบำเพ็ญบุญ
กุศล แต่พระที่ท่านนิมนต์ไปท่านก็สบายดี ไม่ได้อาพาธอะไร และการไปสงวน้ำก็ไปสงวน้ำ
เพื่อเป็นบุญเป็นกุศลของตัวท่านที่ต้องการบุญกุศลในขณะนั้น แต่ท่านไม่คิดถึง
พระภิกษุผู้อาพาธซึ่งต้องการผู้ปฏิบัติ ผู้พยาบาล และการสงวน้ำให้แก่ภิกษุผู้ที่อาพาธ
นั้นก็บุญกุศลจริง ๆ เป็นบุญกุศลอย่างยิ่ง ที่ทำความสะดวกสบายให้แก่ผู้ที่กำลัง
ได้รับทุกข์เวทนาอาพาธเพราะความไข้

ถ้าจะสงวน้ำ หรือจะปฏิบัติ หรืออุปัฏฐากพระภิกษุที่กำลังอาพาธ เพื่อให้ความ
สะดวกสบายอย่างนั้น ก็พร้อมทั้งเหตุผล

ไม่ใช่ท่านต้องการบุญกุศล ท่านก็นิมนต์พระที่สบายดีทุกประการ แล้วมาสรว
นน้ำเป็นธรรมเนียมให้ท่านเปียก เพื่อที่ท่านจะได้บุญกุศล

แต่บุญกุศลที่ท่านจะได้ในฐานะของพุทธศาสนิกชน ก็มีโอกาสเจริญกุศลได้
หลายประการ รวมทั้งการปฏิบัติแก่ภิกษุผู้อาพาธด้วย

พระวินัยปิฎกก็ได้กล่าวถึงองค์ของภิกษุอาพาธที่พยาบาลได้ยากไว้ ๕ อย่าง และองค์ของภิกษุผู้อาพาธที่พยาบาลได้ง่าย ๕ อย่าง นอกจากนั้นก็ยังมีข้อความถึง ภิกษุผู้ไม่เข้าใจพยาบาล ๕ อย่าง และผู้เข้าใจพยาบาล ๕ อย่าง

ซึ่งถ้าท่านทราบไว้บ้าง ก็จะได้เห็นว่าสามารถจะเจริญสติปัฏฐานได้

สำหรับผู้ที่ไม่เข้าใจพยาบาลผู้ป่วยไข้ ๕ อย่างนั้นก็คือ

ประการที่ ๑ ไม่สามารถเพื่อประกอบยา คือ ไม่ทราบว่าจะให้ยาอะไรแก่โรคอะไร

ประการที่ ๒ ไม่รู้จักของแสลงและไม่แสลง ก็อาจจะเอาของแสลงไปให้ และเอาของที่ไม่แสลงกลับไป ซึ่งก็ไม่ใช่ประโยชน์แก่ผู้ที่อาพาธ หรือว่าผู้ป่วยไข้

ประการที่ ๓ ผู้ที่ไม่เข้าใจพยาบาลนั้น เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่อาภิส ไม่มีจิตเมตตา

มีความมุ่งหวังเพื่อสิ่งหนึ่งประการใดแล้ว ก็ย่อมจะไม่พยาบาลด้วยความเต็มอกเต็มใจ หรือว่าไม่ใช่ด้วยความเมตตาจิตอย่างแท้จริง การพยาบาลนั้นก็พยาบาลอย่างไม่เต็มที่

ประการที่ ๔ ผู้ที่ไม่เข้าใจพยาบาลนั้น ย่อมเกลียดที่จะนำอุจจาระ ปัสสาวะ เขฬะ อาเจียนออกไป

ประการที่ ๕ ไม่สามารถชี้แจงให้คนไข้เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ว่าเรังด้วยธรรมิกถาในกาลทุกเมื่อ

นี่เป็นสิ่งสำคัญในพระธรรมวินัย เพราะเหตุว่าสิ่งที่จะมีประโยชน์ยิ่ง คือ ธรรมิกถา คำพูดในธรรมที่จะอุปการะให้คนไข้มีจิตใจที่สบาย เกิดเป็นกุศลจิต ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้ได้ประโยชน์ทั้งร่างกายและจิตใจด้วย การเจริญสติปัฏฐานย่อมเจริญได้ทั้งผู้ที่อาพาธเป็นไข้และผู้ที่พยาบาลด้วย มีการกล่าวธรรมหรือแสดงธรรมิกถาให้บุคคลผู้อาพาธนั้นมีใจอาจหาญว่าเรังในธรรม ไม่ใช่แต่รักษากาย แต่ว่ารักษาใจด้วย

อย่าให้ความเข้าใจผิดคลาดเคลื่อนไขว้เขว ละเลยการที่จะพิจารณานามและรูปที่กำลังปรากฏ และก็มุ่งหวังคอยว่า เมื่อไรจะรู้แจ้งอริยสัจ เพราะอริยสัจ คือ การรู้แจ้งสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นพระอริยบุคคลในขณะที่กำลังเจริญเหตุ เพื่อให้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยบุคคลเป็นผู้ตรงต่อเหตุและผล เวลาที่ท่านบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยบุคคล ท่านเป็นผู้ตรงต่อเหตุผล ท่านเป็นผู้ที่ละอคติได้ ท่านไม่หวั่นไหวไปเพราะฉันทาคติ เพราะโทสาคติ เพราะโมหาคติ เพราะภยาคติ ท่านไม่หวั่นไหวในพระพุทธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่เป็นพระอริยบุคคลเป็นผู้ที่ละอคติ แต่ท่านก็มีการสงเคราะห์ญาติตามควร ซึ่งถ้าท่านผู้ใดยังไม่เข้าใจ อาจจะอ่านพระไตรปิฎก แล้วก็คิดเข้าใจผิดว่า ท่านยังมีอคติ คือ ยังมีความลำเอียงเพราะฉันทาคติบ้าง ในความเป็นญาติ หรือเพราะโทสาคติ เพราะโมหาคติ เพราะภยาคติ

แต่ผู้ที่เป็นพระอริยบุคคล ท่านจะไม่หวั่นไหว และผู้ที่ศึกษาธรรมจะต้องเข้าใจเหตุผลให้ถูกต้องด้วย ที่กล่าวเรื่องนี้ก็เป็นเพราะเหตุว่า บางท่านอาจจะคิดว่า พระผู้มีพระภาคเองทรงมีอคติ ฉันทาคติในหมู่พระญาติ แต่ถ้าท่านเข้าใจว่า พระอริยบุคคลทั้งหลายท่านละอคติ ท่านเป็นผู้ตรงต่อเหตุต่อผล ต่อสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะว่าคุณคือที่เป็นญาติมีอุปการะกัน ก็จะต้องสงเคราะห์ตามควรแก่หน้าที่ด้วย แต่ไม่ใช่เพราะอคติ

พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ มีข้อความว่า

ภิกษุผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ อันพระอุปัชฌายะว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม ได้ยกวาทะของท่านพระอุปัชฌายะ แล้วเข้าไปสู่ลัทธิเดียรถีย์นั้นดังเดิม แล้วกลับมาขออุปสมบทต่อภิกษุทั้งหลายอีกนั้น ไม่พึงอุปสมบทให้ แม้ผู้อื่นที่เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ หวังบรรพชาอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ พึงให้ปริวาส ๔ เดือนแก่เธอ (คือ การที่ต้องดูความประพฤติปฏิบัติของผู้นั้นว่า สมควรแก่การที่จะอุปสมบทในพระธรรมวินัยหรือไม่ ไม่ใช่ว่าเมื่อมาขออุปสมบท ก็ให้อุปสมบททันที)

วิธีให้ปริวาส และข้อปฏิบัติที่มีให้สงฆ์ยินดี ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ก็จะไม่ให้อุปสมบทในธรรมวินัยนั้น มีดังนี้คือ

ประการที่ ๑ กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียในพระธรรมวินัยนี้ เข้าบ้านเข้าเรือนไป กลับสายเกินไป

ประการที่ ๒ มีหญิงแพศยาเป็นโคจร มีหญิงหม้ายเป็นโคจร เป็นต้น

ประการที่ ๓ กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย ในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่ขยัน เกียจคร้านในการทำงานน้อยใหญ่ของเพื่อนสหธรรมจารีทั้งหลาย ไม่ประกอบด้วยปัญญา พิจารณาสอดส่องในการนั้น ไม่อาจทำ ไม่อาจจัดการ แม้เช่นนี้ก็ชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดี

ประการที่ ๔ กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่สนใจในการเรียนบาลี ในการเรียนอรรถกถา ในอริยสัจ อริจิต อธิปัญญา เป็นต้น

ประการที่ ๕ กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียในพระธรรมวินัยนี้ หลีกมาจากสำนักเดียรถียแห่งครุคนใด เมื่อมีผู้กล่าวติครุคนั้น ติความเห็นของครุคนั้น ความพอใจ ความพอใจ และความยึดถือของครุคนั้น ก็ยังโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ เมื่อมีผู้กล่าวติพระพุทธเจ้า พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับพอใจ ร่าเริง ชอบใจ ก็หรือตนหลีกมาจากสำนักเดียรถียแห่งครุคนใด เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญครุคนั้น สรรเสริญความเห็น ความพอใจ ความพอใจ และความยึดถือของครุคนั้น ย่อมพอใจ ร่าเริง ชอบใจ เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ

ข้อนี้เป็นเครื่องสอบสวนในความปฏิบัติที่ไม่ชวนให้สงฆ์ยินดี แห่งกุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถียปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดีเช่นนี้แลมาแล้ว ไม่พึงอุปสมบทให้

ส่วนข้อปฏิบัติที่ให้สงฆ์ยินดีนั้น ก็โดยนัยตรงกันข้าม ต่อไปมีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ชฎิลผู้บูชาไฟเหล่านั้นมาแล้ว พึงอุปสมบทให้ ไม่ต้องให้ปริวาสแก่พวกเธอ ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะชฎิลเหล่านั้นเป็นกรรมวาที กิริยาที่

ข้อความต่อไปมีความว่า

ถ้าหากจะโดยกำเนิด เคยเป็นอัญญเดียรถียมา เธอมาแล้ว พึงอุปสมบทให้
ไม่ต้องให้ปริวาสแก่เธอ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราให้บริหารข้อนี้เป็นส่วนพิเศษเฉพาะหมู่ญาติ

ถ้าพระผู้มีพระภาคไม่ทรงสงเคราะห์พระญาติเลย จะเป็นที่ดีหรือจะเป็นที่
สรรเสริญ การสงเคราะห์เป็นบุญเป็นกุศล ถึงแม้ว่าจะสงเคราะห์ญาติ ก็ไม่ใช่ว่าจะ
สงเคราะห์ด้วยความผูกพันในบุคคลเหล่านั้นด้วยอกุศลจิต ไม่ใช่ด้วยโลภะ แต่ว่าด้วย
ความเมตตา โดยฐานะที่ควรแก่ความเป็นญาติ ไม่ใช่เพราะฉันทาคติ ไม่ใช่เพราะ
โทสาคติ ไม่ใช่เพราะโมหาคติ ไม่ใช่เพราะภยาคติ

การสงเคราะห์ต้องมี ถ้าจะสงเคราะห์แต่ผู้อื่น ไม่สงเคราะห์ญาติ จะเป็นที่ดี
เดียนหรือจะเป็นที่สรรเสริญ

สำหรับเรื่องของอคติ ในพระวินัยปิฎกปริวารว่าด้วยไม่ถึงฉันทาคติ ที่กล่าวถึง
พระธรรมวินัย ก็เพื่อที่จะให้น้อมนำธรรมที่ได้ฟัง มาไตร่ตรองพิจารณาเทียบเคียงกับ
จิตใจของท่านเองด้วยความละเอียด เพื่อประโยชน์ของตัวท่านว่า เป็นอย่างนั้นบ้าง
หรือไม่ เพราะเหตุว่าผู้ที่ละอคติได้นั้นเป็นพระอริยบุคคล แต่ผู้ที่กำลังดำเนินหนทาง
ประพฤติปฏิบัติที่จะให้เป็นพระอริยบุคคล ก็ต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อธรรม

ถ้าท่านผู้ใดหวังที่จะบรรลุผล คือ การละอคติและเป็นผู้ตรงต่อธรรม แต่
ระหว่างที่กำลังประพฤติปฏิบัติ ไม่ตรงต่อธรรม ก็ไม่มีการที่จะบรรลุถึงความเป็นผู้ตรง
ต่อธรรมได้ แต่ถ้าท่านผู้ใดหวังความเป็นผู้ละอคติ การประพฤติปฏิบัติของท่าน ก็ต้อง
ตรงต่อธรรมไปเรื่อย ๆ วันหนึ่งท่านถึงจะเป็นผู้ไม่หวั่นไหว และก็ตรงต่อธรรม ละอคติ
ได้

๖๐

พระวินัยปิฎก ปิรवार ว่าด้วยไม่ถึงจันทาคติ มีข้อความว่า

คำว่า ไม่พึงถึงจันทาคตินั้น ความว่า เมื่อถึงจันทาคติ ถึงอย่างไร

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ คิดว่าท่านผู้นี้เป็นอุปัชฌาย์ของเรา เป็นอาจารย์
ของเรา เป็นสัทธีวิหาริกของเรา เป็นอันเตวาลิกของเรา เป็นผู้ร่วมอุปัชฌาย์ของเรา
เป็นผู้ร่วมอาจารย์ของเรา เป็นผู้เคยเห็นกันมากกับเรา เป็นผู้เคยร่วมคบกันมากกับเรา
หรือท่านผู้นี้เป็นญาติสาโลหิตของเราดังนี้ เพื่ออนุเคราะห์ผู้นั้น เพื่อตามรักษาท่านผู้นั้น
นั้น จึงแสดงธรรมว่า ธรรม แสดงธรรมว่า ธรรม

แสดงอนินัยว่า วินัย แสดงวินัยว่า อนินัย

แสดงสิ่งที่พระตถาคตไม่ได้ตรัสภาษิตว่า พระตถาคตตรัสภาษิตแล้ว แสดงสิ่ง
ที่พระตถาคตตรัสภาษิตแล้วว่า พระตถาคตไม่ได้ตรัสภาษิต

แสดงสิ่งที่พระตถาคตไม่ได้ทรงประพจน์มาว่า พระตถาคตทรงประพจน์มาแล้ว
แสดงสิ่งที่พระตถาคตทรงประพจน์มาแล้วว่า พระตถาคตไม่ได้ทรงประพจน์มา

แสดงสิ่งที่พระตถาคตไม่ได้ทรงบัญญัติว่า พระตถาคตทรงบัญญัติแล้ว แสดง
สิ่งที่พระตถาคตทรงบัญญัติแล้วว่า พระตถาคตไม่ได้ทรงบัญญัติ

แสดงอนาบัติว่า อาบัติ แสดงอาบัติว่า อนาบัติ

แสดงอาบัติเบาว่า อาบัติหนัก แสดงอาบัติหนักว่า อาบัติเบา

แสดงอาบัติมีส่วนเหลือว่า อาบัติไม่มีส่วนเหลือ แสดงอาบัติไม่มีส่วนเหลือว่า
อาบัติมีส่วนเหลือ

แสดงอาบัติชั่วหยาบว่า อาบัติไม่ชั่วหยาบ แสดงอาบัติไม่ชั่วหยาบว่า อาบัติ
ชั่วหยาบ

ภิกษุถึงจันทาคติด้วยวัตถุ ๑๘ อย่างนี้ ย่อมปฏิบัติเพื่อไม่เกื้อกูลแก่ชนหมู่
มาก เพื่อความไม่เป็นสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่อความพินาศแก่ชนหมู่มาก เพื่อความไม่
เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

ภิกษุผู้ถึงขั้นทาคติด้วยวัตถุ ๑๘ อย่างนี้ ย่อมบริหารตนให้ถูกชุด ถูกกำจัด เป็นผู้ประกอบด้วยโทษ อันวิญญูชนพึงติเตียน และย่อมประสบบาป มิใช่บุญ

ภิกษุเมื่อถึงขั้นทาคติ ย่อมถึงอย่างนี้

ต่อไปเป็นข้อความว่าด้วยถึงโทสาคติ โดยนัยเดียวกัน คือ มีข้อความว่า

ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ผู้กล่าวหาว่า ผู้นี้ได้ก่อความพินาศแก่เราแล้ว ผู้นี้กำลังก่อความพินาศแก่เรา ผู้นี้จักก่อความพินาศแก่เรา

หรือว่าผู้นี้ได้ก่อความพินาศแก่ผู้เป็นที่รักที่พอใจ ผู้นี้กำลังก่อความพินาศแก่ผู้เป็นที่รักที่พอใจ ผู้นี้จักก่อความพินาศแก่ผู้เป็นที่รักที่พอใจ

ผู้นี้ได้ก่อประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รักที่พอใจของเรา ผู้นี้กำลังก่อประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รักที่พอใจของเรา ผู้นี้จักก่อประโยชน์แก่ผู้ไม่เป็นที่รักที่พอใจของเรา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมแสดงธรรมว่า ธรรม

และมีข้อความต่อไปโดยนัยเดียวกัน ต่อจากนั้นมีข้อความกล่าวถึงว่าด้วยถึงโมหาคติ มีข้อความว่า

ภิกษุเป็นผู้กำหนด ย่อมถึงด้วยความกำหนด เป็นผู้ขัดเคือง ย่อมถึงด้วยอำนาจความขัดเคือง เป็นผู้หลง ย่อมถึงด้วยอำนาจความหลง เป็นผู้ลุบคล้ำ ย่อมถึงด้วยอำนาจทิวฐิ

ภิกษุเป็นผู้หลงมงาย ถูกโมหะครอบงำ ย่อมแสดงธรรมว่า ธรรม

และมีข้อความต่อไปเหมือน ๆ กัน ก็เป็นเรื่องของพญูชนะที่ว่าเป็นผู้ลุบคล้ำ หมายความว่า เป็นผู้ที่ยังประพฤติปฏิบัติหนทางซึ่งยังไม่แน่ใจว่า หนทางนั้นจะเป็นหนทางที่ถูกหรือหนทางที่ผิด ย่อมถึงด้วยอำนาจทิวฐิ คือ ความเห็นผิด เพราะเหตุว่านี้เป็นข้อความว่าด้วยถึงโมหาคติ ด้วยอำนาจของความหลง

ต่อไปเป็นข้อความว่าด้วยไม่ถึงภยาคติ มีข้อความว่า

คำว่า ไม่พึงถึงภยาคตินั้น หมายความว่า เมื่อถึงภยาคติ ถึงอย่างไร

ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ คิดว่าผู้นี้อาศัยความประพฤติกุศลไม่เรียบร้อย อาศัยความยึดถือ อาศัยพรรคพวกมีกำลัง เป็นผู้ร้ายกาจหยาบคาย จักทำอันตราย แก่ชีวิต หรือทำอันตรายแก่พรหมจรรย์ดังนี้ จึงขลาดเพราะกลัวต่อผู้นั้น ย่อมแสดง ธรรมว่า ธรรม ฯลฯ

ภิกษุเมื่อถึงภยาคติ ย่อมถึงอย่างนี้

ต่อจากนั้นเป็น **นิคมคาคา** มีข้อความว่า

ผู้ใดประพฤติกุศลธรรม เพราะชอบ เพราะชัง เพราะกลัว เพราะหลง ยศของผู้นั้นย่อมเสื่อม เหมือนดวงจันทร์ในวันข้างแรมฉะนั้น

ส่วนผู้ที่ไม่ถึงฉันทาคติ ไม่ถึงโทสาคติ ไม่ถึงโมหาคติ ไม่ถึงภยาคตินั้นก็ตรงกันข้าม และมีนิคมคาคาว่า

ผู้ใดไม่ประพฤติกุศลธรรม เพราะชอบ เพราะชัง เพราะกลัว เพราะหลง ยศของผู้นั้นย่อมเต็มเปี่ยม เหมือนดวงจันทร์ในวันข้างขึ้นฉะนั้น

ขอกล่าวถึงเรื่องการถึงฉันทาคติ ถึงอย่างไร เพราะเห็นว่าเป็นอุปัชฌาย์ เป็นอาจารย์ เป็นสัทธินิหิต เป็นอันเตวาลิก เป็นผู้ร่วมอุปัชฌาย์ เป็นผู้ร่วมอาจารย์ เป็นผู้เคยเห็นกันมา เป็นผู้เคยร่วมคบกันมา หรือท่านผู้นี้เป็นญาติสาโลหิตของเรา มี ฉันทาคติ เพื่อตามรักษาผู้นั้น จึงกล่าวธรรมว่า ธรรม กล่าวธรรมว่า ธรรม

นี่คือการเป็นผู้ถึงด้วยฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ ซึ่งผู้ที่เป็นพระ อริยบุคคล ท่านละอคติได้ ถึงแม้ท่านจะสงเคราะห์ญาติ ก็ไม่ใช่ด้วยอคติ แต่ตามควร แก่ความเป็นญาติ

เพราะฉะนั้น เรื่องของญาติ ก็มีกล่าวไว้ทั้งในเรื่องของพระวินัย ในเรื่องของ พระสูตร ที่จะต้องสงเคราะห์ตามควรแก่ฐานะ แต่ไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสติ ปฏิฐานเลย

พระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดที่จะสงเคราะห์แต่เฉพาะญาติ ไม่ให้ละเลยการ สงเคราะห์ญาติ พระผู้มีพระภาคทรงให้อนุเคราะห์สัตว์โลก ไม่ใช่แต่เฉพาะพระญาติ

แม้แต่พระสงฆ์สาวกก็เหมือนกัน ไม่ได้อนุเคราะห์แต่เฉพาะบุคคลผู้เป็นญาติเท่านั้น แต่ขณะที่ท่านสามารถจะสงเคราะห์ญาติได้ โดยฐานะของความเป็นญาติ ท่านก็ไม่ละเลยโอกาสเหมือนกัน

อย่างท่านพระสารีบุตร ท่านกลับไปปรินิพพานเพื่อแสดงธรรมอนุเคราะห์มารดาของท่าน แม้มารดาในอดีตชาติก่อน ๆ ของท่าน ก็ปฏิสนธิเป็นเปรตที่หิวกระหาย ท่านก็ได้ให้ทานแล้วอุทิศส่วนกุศล อนุเคราะห์มารดาในอดีตของท่านด้วย

การสงเคราะห์ญาตินี้ สงเคราะห์ทั้งในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ และก็ในขณะที่ล่วงลับไปแล้ว ถ้าสามารถกระทำได้ ก็เป็นการเจริญกุศลทั้งของบุคคลนั่นเอง และสำหรับญาติด้วย แต่ไม่ใช่จะให้สงเคราะห์แต่เฉพาะญาติ

ขุททกนิกาย เปตวัตถุ สังสารโมกขเปตวัตถุ ข้อ ๙๘ มีข้อความที่ท่านพระสารีบุตรอนุเคราะห์นางเปรตตนหนึ่ง นางเปรตตนนี้ ได้ขอให้ท่านพระสารีบุตรอุทิศส่วนกุศลให้

เพราะเมื่อครั้งที่นางเกิดเป็นมนุษย์นั้น ชนเหล่าใดเป็นบิดาก็ดี มารดาก็ดี หรือแม้เป็นญาติ ผู้มีจิตเลื่อมใสที่จะชักชวนให้นางให้ทานแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลายนั้น ไม่มีเลย เพราะฉะนั้น เมื่อจุติ คือ สิ้นชีวิตแล้ว ด้วยอกุศลกรรมที่ได้กระทำไว้ ทำให้ปฏิสนธิเป็นเปรต เปลือยกาย ถูกความหิวความกระหายเบียดเบียน แต่นางมีจิตเลื่อมใสในท่านพระสารีบุตร นางได้มาไหว้ท่านพระสารีบุตร และขอให้ท่านพระสารีบุตรอนุเคราะห์ด้วยการให้ทานและอุทิศกุศลให้

ซึ่งท่านพระสารีบุตรรับคำ แล้วได้ถวายข้าวคำหนึ่ง ผ้าประมาณเท่าฝ่ามือผืนหนึ่ง พร้อมทั้งน้ำดื่มขันหนึ่ง แก่ภิกษุรูปหนึ่ง และอุทิศส่วนบุญให้แก่นางเปรตตนนั้น ภายหลังนางเปรตตนนั้นก็ปฏิสนธิเป็นเทพธิดา เข้าไปไหว้ท่านพระสารีบุตร แสดงผลแห่งทักษิณา คือ การอุทิศส่วนกุศลให้

ก็เป็นเรื่องที่อนุเคราะห์ไม่ใช่แต่เฉพาะญาติ อนุเคราะห์ทั่วไปหมด เพราะฉะนั้น เรื่องของญาติก็มีกล่าวไว้ในพระวินัย ในพระสูตร ที่จะต้องสงเคราะห์ตามควรตามฐานะ แต่ไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสติปัฏฐานเลย

เรื่องของธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดสุขุมจริง ๆ ถ้าท่านผู้ใดฟังแล้วไม่พิจารณา จะเข้าใจธรรมของพระผู้มีพระภาคผิดได้ ขอยกตัวอย่าง **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ชัปปสูตร** มีข้อความว่า

ปริพาชกผู้วัจจโคตร ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบทูลถามว่า
ได้สดับมาว่า พระสมณโคดมตรัสว่า พึงให้ทานแก่เราคนเดียว ไม่ควรให้แก
คนอื่น ๆ พึงให้ทานแก่สาวกของเรานี้แหละ ไม่ควรให้ทานแก่สาวกของคนอื่น ๆ
ทานที่ให้แก่เราเท่านั้นมีผลมาก ที่ให้แก่คนอื่น ๆ หามีผลมากไม่ ทานที่ให้แก่สาวก
ของเราเท่านั้นมีผลมาก ที่ให้แก่สาวกของคนอื่น ๆ หามีผลมากไม่

ปริพาชกผู้วัจจโคตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ชนเหล่าใดได้กล่าวไว้เช่นนี้ ชนเหล่านั้นได้ชื่อว่าพูด
ตามพระโคดมตรัส ไม่พูดต่อท่านพระโคดมด้วยคำไม่จริง และชื่อว่าพยากรณ์ธรรม
สมควรแก่ธรรม

อนึ่ง การคล้อยตามคำพูดที่ชอบธรรมไร ๆ ย่อมไม่มาถึงฐานะที่น่าติเตียน
แหละหรือ เพราะข้าพระองค์ไม่ประสงค์ที่จะพูดต่อท่านพระโคดม

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ดูกร วัจจะ ผู้ใดพูดว่าพระสมณโคดมตรัสว่า พึงให้ทานแก่เราคนเดียว ไม่
ควรให้แกคนอื่น ๆ พึงให้ทานแก่สาวกของเรานี้แหละ ไม่ควรให้ทานแก่สาวกของคน
อื่น ๆ ทานที่ให้แก่เราเท่านั้นมีผลมาก ที่ให้แก่คนอื่น ๆ หามีผลมากไม่ ทานที่ให้แ
สาวกของเราเท่านั้นมีผลมาก ทานที่ให้แก่สาวกของคนอื่น ๆ หามีผลมากไม่

ผู้นั้นชื่อว่า ไม่พูดตามที่เรารู้ ทั้งกล่าวต่อเราด้วยคำอันไม่ดี ไม่เป็นจริง

ดูกร วัจจะ ผู้ใดแล ห้ามผู้อื่นซึ่งให้ทานอยู่ ผู้นั้นชื่อว่า ย่อมกระทำอันตราย
แก่วัตถุทั้งหลาย ๓ อย่าง เป็นโจรดักปล้นวัตถุ ๓ อย่าง

วัตถุ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ

ย่อมทำอันตรายแก่บุญของทายก ๑

ย่อมทำอันตรายแก่ลาภของปฏิคาหก ๑

ตนของบุคคลนั้นย่อมเป็นอันถูกกำจัด และถูกทำลายก่อนที่เดียวแล ๑

คือ จิตของผู้เป็นอกุศล ในขณะที่ไม่อนุโมทนาในการบริจาคของผู้อื่น
พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร วัจฉะ ก็เราพูดเช่นนั้นว่า ผู้ใดสาดน้ำล้างภาชนะ หรือน้ำล้างขันไป แม้ที่
สัตว์ซึ่งอาศัยอยู่ที่บ่อน้ำคร่ำ หรือบ่อโสโครกข้างประตูบ้าน ด้วยตั้งใจว่าสัตว์ที่อาศัย
อยู่ในที่นี้ จงยังอึดภาพให้เป็นไปด้วยสิ่งนั้นเกิด ดังนี้

ดูกร วัจฉะ เรากล่าวกรรมซึ่งมีการสาดน้ำล้างภาชนะนั้นเป็นเหตุว่าเป็นที่มา
แห่งบุญ จะป่วยกล่าวไปใย ถึงสัตว์มนุษย์เล่า

ดูกร วัจฉะ อีกประการหนึ่ง เราย่อมกล่าวว่า ทานที่ให้แก่ท่านผู้มีศีล มีผล
มาก ที่ให้ในคนทุศีล หาเหมือนเช่นนั้นไม่ ทั้งท่านผู้มีศีลนั้น เป็นผู้ละองค์ ๕ ได้แล้ว
ประกอบด้วยองค์ ๕

ละองค์ ๕ เหล่าไหนได้ คือ ละกามฉันทะ ๑ พยาปาทะ ๑ ถีนมิทธะ ๑
อุทัจจกุกกุจจะ ๑ วิจิกิจฉา ๑ ท่านผู้ใดมีศีล ละองค์ ๕ นี้ได้แล้ว

ประกอบด้วยองค์ ๕ เป็นไหน คือ

ประกอบด้วยศีลขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ ๑

ประกอบด้วยสมาธิขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ ๑

ประกอบด้วยปัญญาขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ ๑

ประกอบด้วยวิมุตติขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ ๑

ประกอบด้วยวิมุตติญาณทัสสนขันธ์ที่เป็นของพระอเสขะ ๑

ท่านผู้มีศีลประกอบด้วยองค์ ๕ นี้ เรากล่าวว่า ทานที่ให้ในท่านที่ละองค์ ๕ ได้
ประกอบด้วยองค์ ๕ ดังกล่าวมา มีผลมาก

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

โคอุสุภะที่เขาฝึกแล้ว นำธูระไป สมบูรณ์ด้วยกำลัง ประกอบด้วยเขาวัวอันดี
จะเกิดในสีลันชนิดใด ๆ คือ สีดำ สีขาว สีแดง สีเขียว สีด่าง สีตามธรรมชาติของ
ตน สีเหมือนโคธรรมดา หรือสีเหมือนนกพิราบก็ดี ชนทั้งหลายย่อมเทียมเข้าในแอก
ไม่ต้องไฝ่คำนึงถึงสีลันของโคนันฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว มีวัตรเรียบร้อย ตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล พุดแต่คำสัตย์ มีใจประกอบด้วยhiri ละชาติและมรณะได้ มีพรหมจรรย์บริบูรณ์ ปลงภาระลงแล้ว พ้นกิเลส ทำกิจเสร็จแล้ว หมดอาสวะ รู้จบธรรมทุกอย่าง ดับสนิทแล้ว เพราะไม่ถือมั่น ย่อมจะเกิดได้ในสังฆาตได้อย่างใดอย่างหนึ่ง ในบรรดาสังฆาตเหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล และคนเทชยะมูลฝอยในเขตที่ปราศจากกฐลินั่นแล ทักขินาย่อมมีผลมาก

ส่วนคนพาลไม่รู้แจ้ง ทราบบัญญา มิได้สดับตรับฟัง ย่อมพากันให้ทานในภายนอก ไม่เข้าไปหาสัตบุรุษ กิเลสของผู้ที่เข้าไปหาสัตบุรุษ ผู้มีปัญญายกย่องกันว่าเป็นปราชญ์ หยั่งรากลงตั้งมั่นในพระสุคตแล้ว เขาเหล่านั้นย่อมพากันไปเทวโลก หรือมิฉะนั้นก็เกิดในสกุลในโลกนี้ บัณฑิตย่อมบรรลุนิพพานได้โดยลำดับ

นี่ก็เป็นเรื่องของการฟัง ถ้าฟังไม่เข้าใจชัดเจน ก็อาจจะตู่พระผู้มีพระภาคได้ เป็นต้นว่า เข้าใจว่าพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ควรให้ทานแต่เฉพาะพระองค์ หรือว่าสาวกของพระองค์ ทานที่ให้แก่พระองค์มีผลมาก ที่ให้แก่คนอื่นหาผลมากไม่ หรือว่าทานที่ให้แก่สาวกของพระองค์เท่านั้นมีผลมาก ที่ให้แก่สาวกของคนอื่นหาผลมากไม่ ไม่ว่าท่านจะได้รับฟังพระธรรมข้อใดประการใด ก็ควรที่จะได้พิจารณาให้ถูกต้อง

พระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญการให้ทาน ถ้าบุคคลใดกำลังให้ทาน แล้วผู้อื่นห้ามการให้ทานของบุคคลนั้น ย่อมชื่อว่ากระทำความอันตรายแก่วัตถุ ๓ อย่าง หรือว่าเป็นโจรลักปล้นวัตถุ ๓ อย่าง เพราะว่าจิตใจในขณะนั้นไม่เป็นกุศล และไม่อนุโมทนา

นอกจากนั้นพระผู้มีพระภาคยังตรัสว่า

ดูกร วัจฉะ อีกประการหนึ่ง เราย่อมกล่าวว่า ทานที่ให้แก่ท่านผู้มีศีลมีผลมาก ที่ให้ในคนทุกุศลหาเหมือนเช่นนั้นไม่ การให้เป็นบุญ แต่ทานที่ให้กับคนมีศีลหาเหมือนกับทานที่ให้กับคนทุกุศลไม่

ต้องพิจารณาให้ถูกต้องด้วย ข้อประพจน์ปฏิบัติของผู้ไต่ตรองธรรม ก็ย่อมตรงถูกต้อง และได้รับประโยชน์มากขึ้น

สำหรับอุบาสกอุบาสิกา จะมีข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่าจะเจริญหรือเสื่อมเพราะเหตุใดใน **อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต หานิสุตระ**

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่อุบาสก

บางที่อุบาสกอุบาสิกาไม่ทราบ ว่า กำลังเสื่อมหรือกำลังเจริญเพราะอะไร เป็นผู้ที่นับถือพระรัตนตรัย ต้องการจะประพฤติปฏิบัติเพื่อความเจริญในธรรมยิ่งขึ้น แต่ถ้าไม่ทราบเหตุ ก็อาจจะไม่ทราบว่า ที่กำลังประพฤติปฏิบัติอยู่นี้ เป็นเหตุที่ทำให้เจริญหรือว่าเป็นเหตุที่ทำให้เสื่อม

เพราะฉะนั้น สำหรับผู้ที่มีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยและชื่อว่าเป็นอุบาสกอุบาสิกาแล้ว ก็จะต้องเข้าใจธรรม ๗ ประการที่เป็นไปเพื่อความเจริญนั้นด้วยว่า มีอะไรบ้าง

ไม่ละเลยการฟังธรรม และศึกษาอยู่ในอริสัจ

อริสัจ ก็คือ การเจริญสตินั่นเอง ถ้ารักษาศีลเฉย ๆ แต่คิดว่า เป็นตัวตนที่กำลังวิวัติ หรือว่ากำลังประพฤติตามศีลที่ได้สมาทานหรือที่ได้ตั้งใจจะรักษา ไม่รู้ว่า เป็นสภาพของนามธรรม ไม่รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น ก็ไม่ชื่อว่า อริสัจ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาที่จะเจริญ ต้องไม่ละเลยการฟังอริยธรรม และศึกษาอยู่ในอริสัจด้วย ไม่แสวงหาเขตบุญอื่นภายนอกศาสนานี้ และกระทำสักการะก่อนในเขตบุญในศาสนานี้

ถ้าผู้ใดศึกษามาก ฟังมาก พิจารณามาก น้อมนำมาประพฤติปฏิบัติตามมาก ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากพระธรรมวินัยมาก

ต่อไปประการที่ ๘ **อาพาธปฺลิโพธ** ซึ่งได้แก่การเจ็บไข้ได้ป่วย ความกังวลห่วงใยในเรื่องของโรคภัยไข้เจ็บ ไม่เป็นเครื่องกั้นการเจริญสติปัฏฐานเลย ถ้าผู้นั้นเข้าใจเจริญสติปัฏฐาน แต่ถ้าไม่เข้าใจ อะไร ๆ ก็ดูจะเป็นเครื่องกั้นไปเสียทุกสิ่งทุกอย่าง

ที่อยู่ก็กัน ญาติพี่น้องก็กัน การงานก็กัน ทุกสิ่งทุกอย่างก็กัน ขัดขวางการเจริญสติปัฏฐานทั้งหมด ไม่ให้มีสติเกิดขึ้นได้เลย นั่นเป็นเรื่องของผู้ที่ไม่รู้ นั่นเป็นเรื่องของผู้ที่ไม่เข้าใจ แต่ว่าผู้ที่มีความเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานแล้ว จะไม่มีอุปสรรค จะไม่มีอะไรกัน

ความเข้าใจเป็นอาหาร โยนิโสมนสิการในขณะที่ฟังแล้วเกิดความเข้าใจ เป็นปัจจัยทำให้มีการระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏได้

